

วัน “ปรีดี พนมยงค์”
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓

ภาพถ่ายระหว่างเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ในฐานะทูตสันถวไมตรี

 PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนสุข อนุสรณ์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

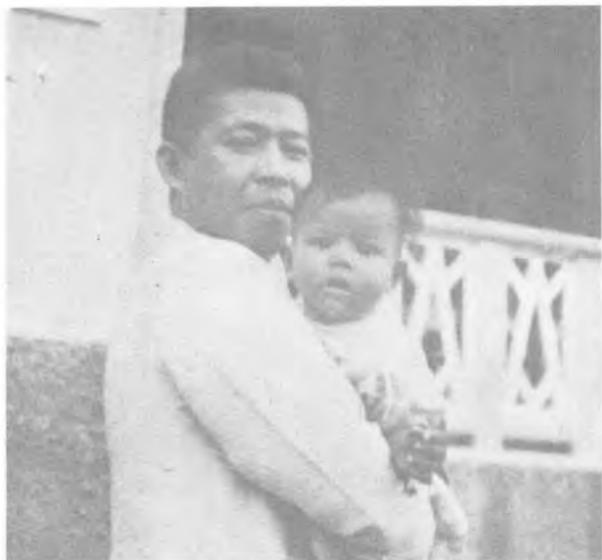
 เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike BY-NC-SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

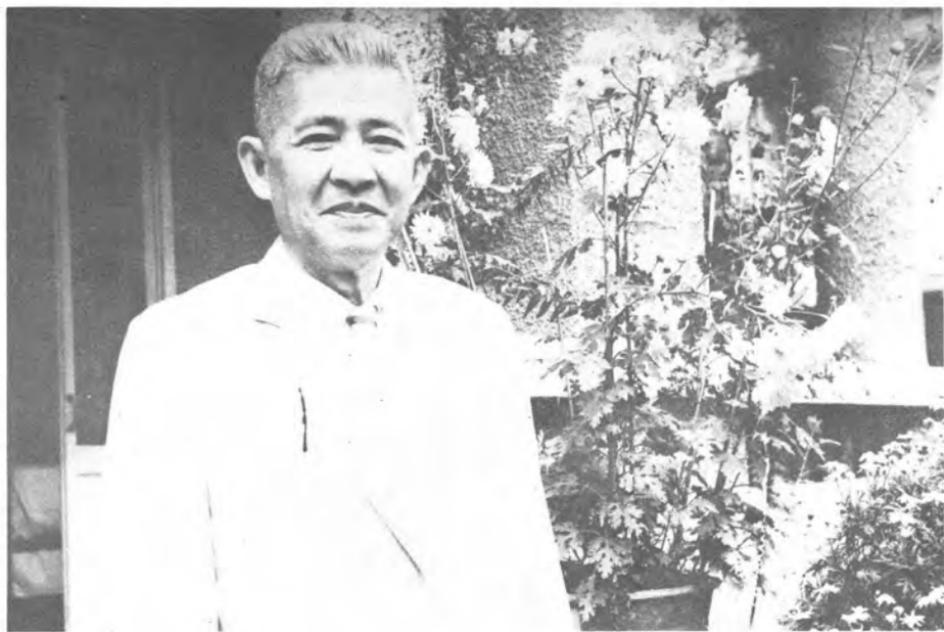
นางลูกจันทร์ พนมยงค์ มารดาอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

นายเลียง พนมยงค์ บิดาอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์
กับธิดาคนเล็ก

ชีวิตในวัยชราขณะพำนักอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะแขกของรัฐบาล

อาจารย์ปรีดี กับขุนสมอาหารกิจคดี (ซ้าย) และไต่ ปาณิกบุตร (ขวา)

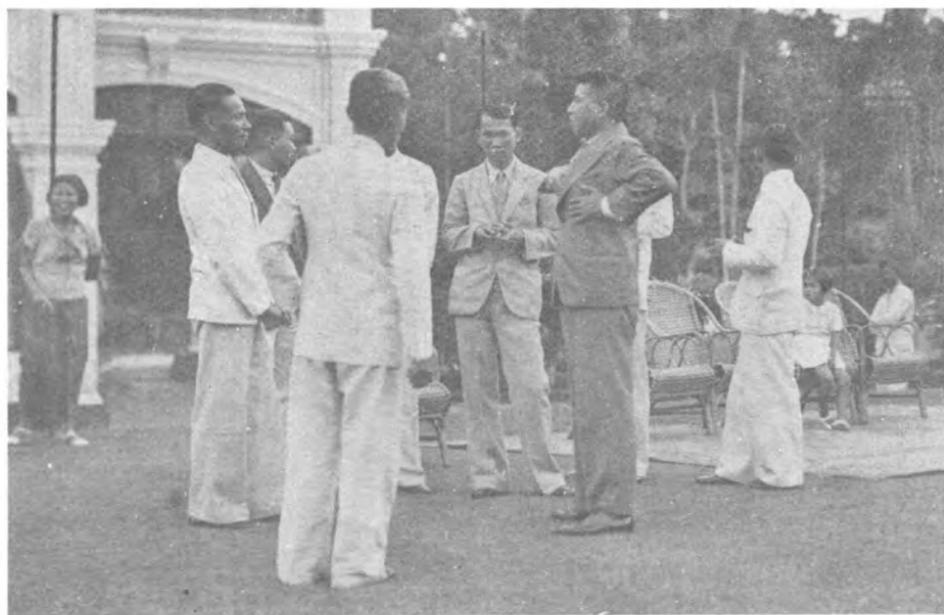
อาจารย์ปริตกับเจ้านวรัตน์ ณ เชียงใหม่ ที่จังหวัดเชียงใหม่

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้มาชมรถ " โรมิวลัส " ในงานแสดงให้ประชาชนดู ณ บ้านจักรพงษ์
ท่าเตียน

กลับสู่มาตุภูมิ หลังจากเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

เดินทางกลับสู่ประเทศไทย ร่วมรัฐบาลบริหารประเทศ หลังจากที่ถูกให้ออกนอกประเทศ

พาหนะที่ “ รุธ ” อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทยใช้เดินทางติดต่อกับพลพรรคเสรีไทยทางน้ำ

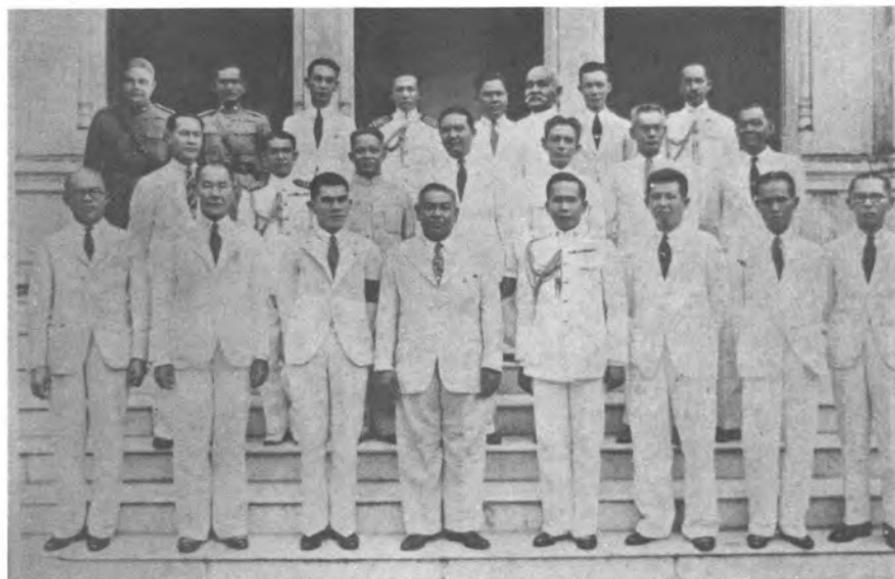
ชาวไร่ชาวนา พลพรรคเสรีไทยในวันสวนสนามของเสรีไทย

ทำเนียบบ้านท่าช้าง ที่พำนักของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการ

การประชุมเสรีไทยที่ทำเนียบท่าช้าง

คณะรัฐมนตรีร่วมสมัยอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มี พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

การอบรมพลพรรคเสรีไทย หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ยืนอยู่คือ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุฑิตานนท์

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

วัน “ ปรีดี ” เมื่อวันวาน

งานมหกรรมดนตรีมหากุศล “ คู่ฟ้า - ภราดร ” เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๒
ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รายได้สมทบทุนก่อสร้างอาคาร “ สถาบันปรีดี
พนมยงค์ ” เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแด่ท่านผู้ประศาสน์การ

อดีตเสรีไทยและทายาทประชุมเตรียมงานฉลองวันสันติภาพ “๑๖ สิงหาคม” ทลมาคม
ธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๒

สารบัญ

	หน้า
สุนทรพจน์หลวงประดิษฐมนูธรรม	๒๕
“ คำนำ ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม	๒๙
ข้อเขียนของท่านผู้หญิง พนมยงค์	๓๕
ปาฐกถาวันปรีดี “ ๗พณฯ ปรีดี พนมยงค์ ในทัศนะของคนรุ่นใหม่ ” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญดี อัจฉราวุฒิชัย	๓๘
สถาบันปรีดี พนมยงค์ วารี หะวานนท์	๖๑
อนาคตของมหาวิทยาลัย กับ ผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์ ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	๖๕
โครงการขอตั้งชื่อถนน ๑๖ สิงหาคม หลังฉาก - หลังเวที ปรีชา ธ.บ. รุ่น ๒๔๘๑	๖๙
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการเสรีไทย ร.ท. สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง	๗๒
รัฐบุรุษอาวุโสกลับคืนมาตุภูมิ กุหลาบ สายประดิษฐ์	๙๖
เรื่อง - ตำราคำสอน - ธนาคารเอเชีย - และโรงพิมพ์ มธก. ระวี ฤกษ์จำนง	๑๐๒
ใบอนุญาตพิมพ์หนังสือพิมพ์ทบพันชาติ	๑๑๔
ธมฺโมทเว รกฺขติ ธมฺจารี	๑๑๕
รำลึกถึงอดีตสมัย เตรียมปริญญา ม.ธ.ก. ถนอม นพวรรณ	๑๑๖

	หน้า
“ โดม ” คือท่าน ปรีดี พนมยงค์	๑๒๒
เปลื้อง วรรณศรี	
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน	๑๒๗
วันปรีดี พนมยงค์ ประจำปี ๒๕๓๓	
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน	๑๓๔
วันปรีดี พนมยงค์ ประจำปี ๒๕๓๓	
กำหนดการงานวันปรีดี ประจำปี ๒๕๓๓	๑๔๒
จากคณะผู้จัดพิมพ์	๑๔๓

สุนทรพจน์หลวงประดิษฐมนูธรรม

กล่าวทางวิทยุกระจายเสียง วันเสาร์ที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕
ซึ่งเป็นวันบรรจบครบรอบปีที่ ๔ แห่งระบอบรัฐธรรมนูญ

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย.

ก่อนที่จะกล่าวข้อความใด ๆ ข้าพเจ้าขอเชิญชวนท่านทั้งหลายให้หวนไประลึกถึงวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ในวันนั้นหัวใจของชาวสยามทั้งชาติตกอยู่ในความหวั่นหวาดกังขา ไม่รู้ว่าอนาคตของประเทศจะเป็นอย่างไร บรรดาผู้ที่สามารถจะฟังเสียงวิทยุได้ก็ตั้งใจคอยสดับว่าสยามจะได้รับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ครั้นเมื่อวิทยุได้ประกาศว่าพระมหากษัตริย์ได้ลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญชั่วคราวแล้ว ความวิตกกังคลายลง ระบอบรัฐธรรมนูญได้สถาปนาขึ้นเป็นระบอบประชาธิปไตยซึ่งเคารพในมนุษย์ว่าเป็นมนุษย์เคารพในความเป็นไทยของชาวสยามว่าเป็นไทยไม่ใช่ทาส ยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม มีพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นประมุขอันเราเคารพสักการะ สยามประเทศอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญก็เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปทุกวันจนบรรจบครบรอบปีที่ ๔ แห่งระบอบรัฐธรรมนูญ ณ วันนี้.

ข้าพเจ้าได้เคยบรรยายโดยทางวิทยุกระจายเสียง ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๗ และ ๒๔๗๘ ข้อความที่ข้าพเจ้าได้พูดในครั้งกระนั้น ข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้เห็นความก้าวหน้าที่รัฐบาลรัฐธรรมนูญได้ทำมาในชั่วเวลา ๓ ปี และขอกล่าวว่าความก้าวหน้าในชั่วเวลา ๓ ปีได้มีมาแล้วเพียงไร อีก ๑ ปีต่อมาจนถึงวันนี้เราก็ได้ก้าวหน้าต่อขึ้นไปอีก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้แสดงให้เห็นท่านทราบ

ในส่วนที่เกี่ยวกับกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๒๕ และข้าพเจ้าหวังว่าในส่วนที่เกี่ยวกับกระทรวงอื่น ท่านก็คงจะทราบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ๆ ในโอกาสอันควร รัฐบาลรัฐธรรมนูญได้ทำงานด้วยความพยายาม และระมัดระวัง ค่อยก้าว ค่อยทำ ด้วยความรอบคอบหนักแน่น ระบอบรัฐธรรมนูญไม่ใช่ระบอบโลดโผน แต่เป็นระบอบที่ต้องการความมั่นคงถาวรและดำเนินการด้วยความสุขุมละเอียดลออ งานบางอย่างอาจทำได้ช้า แต่สิ่งไรที่นำไปแล้วย่อมเป็นแน่ใจว่าเราได้พิจารณาพิเคราะห์โดยรอบข้าง การก้าวหน้าทุกก้าวเราควรก้าวไปอย่างหนักแน่น และเลือกก้าวไปในพื้นที่ที่ไม่มีโคลนตม อันจะเป็นเหตุให้เราลื่นล้มด้วยความประมาททางใดที่เราเดินไปเราได้แล้ววางให้สะอาด ทำถนนถาวรไว้เพื่อให้ชาติทั้งชาติได้ใช้เดินต่อมาโดยราบรื่น ชาติเป็นของประชาชนชาวสยามทั้งหมด มิใช่จะเป็นของบุคคลในรัฐบาลเท่านั้นก็หาไม่ เมื่อสิ้นบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแล้ว ท่านที่จะมารับมอบงานจะได้ใช้ทางเดินอันถาวรนั้นโดยสะดวก ด้วยลักษณะแห่งระบอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว จึงเห็นได้ว่านอกจากความนิยมภายในประเทศ สยามรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญยังได้รับความยกย่องเชื่อถือจากนานาประเทศยิ่งขึ้น ความเชื่อถือมีค่าอันประเสริฐซึ่งจะนำทรัพย์สินไปแลกเปลี่ยนเอามานั้นหาได้ไม่ เราไม่นำอะไรไปแลกเปลี่ยนนานาประเทศให้เขาเชื่อถือ เขาเชื่อถือเราเพราะระบอบรัฐธรรมนูญเป็นระบอบซึ่งนำมาแห่งความสันติสุขให้แก่มนุษย์ เราพึงเสียประชาชนไม่ใช่ทำโดยพลการ และเราเล็งเห็นว่ามนุษย์ย่อมปรารถนาความสุขกายสบายใจนี้แหละความสุขอันประเสริฐ คือสันติสุข ฉะนั้นความเชื่อถือจากนานาประเทศจึงมีค่าอันประเสริฐเป็นอุปกรณ์สำคัญอันหนึ่ง ประกอบกับการป้องกันราชอาณาจักรซึ่งจะช่วยดำรงความเป็นเอกราชของชาติไว้ ถ้าชาติอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วอนาคตแห่งชาติอาจสลายลงได้ ขอให้ท่านทั้งหลายพิจารณาแผนที่แห่งโลก จะเห็นได้แน่ชัดว่าสยามเป็นประเทศเล็กประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศหลายสิบประเทศในพื้นที่พิภพนี้ เราจะต้องสู้กันโดยลำพังไม่ได้จำต้องทำการค้าขายมีไมตรีติดต่อกับประเทศอื่น ๆ เราปลุกข้าวได้ เราทำเหมืองแร่ได้ เราปลูกยางได้ เราเลี้ยงสัตว์ได้ เหลือจากที่จะใช้ในประเทศเรา เราก็จำต้องขอความช่วยเหลือจากนานาประเทศให้ช่วยรับซื้อได้ เงินหรือสิ่งแลกเปลี่ยนที่เรายังทำไม่ได้มาบำรุงประเทศชาติของเราให้เจริญยิ่งขึ้น ณ บัดนี้เราปรารถนากันอยู่เสมอว่าสยามมีอาณาเขตอันกว้างใหญ่

เรามีพื้นที่ที่อาจขยายการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เรามีป่าไม้อันมีค่า เรามีแร่ ฯลฯ กล่าวกันอย่างสั้น ๆ ว่ามีทรัพยากรในดินสินในน้ำ แต่เรายังมิได้ทำทรัพยากรสินของเราให้เป็นประโยชน์เต็มที่ คือว่าเราอยู่ในสยาม แต่พื้นแผ่นดินสยามยังปล่อยให้ธรรมชาติเป็นเจ้าของ ชาวสยามเรายังไม่สามารถเป็นเจ้าของทรัพยากรสินนั้นได้ทั้งหมด ทั้งนี้ก็เพราะเราทราบแล้วว่าชาติผู้ชำนาญและชาติสิ่งสำคัญอีกอันหนึ่งคือเงินทุน ถ้าเราจะสะสมเงินทุนเอาเองก็ต้องการเวลาอีกนาน หรือมิฉะนั้นถ้าจะให้รวดเร็ว ก็จะต้องขึ้นภาษีอากรให้มากมายเกินกำลังของราษฎร แต่ว่าด้วยความเชื่อถือจากต่างประเทศเราอาจแก้ปัญหานี้ได้ โดยหวังในทางช่วยเหลือในเรื่องเงินทุน ความเชื่อถือนี้เรามีแล้ว มีลักษณะพยานให้เห็นเช่นเมื่อปีที่แล้วมาแทนที่เราจะใช้หนี้ที่เรากู้มาจากต่างประเทศราย ๓ ล้านปอนด์ หรือจะต้องเสียดอกเบี้ยถึงอัตราร้อยละ ๖ ต่อปี ด้วยความเชื่อถือนี้ เรารักษาเงินนั้นไว้ลงทุนในประเทศ และเรายังได้ลดดอกเบี้ยจากร้อยละ ๖ ลงมาเป็นร้อยละ ๔ ต่อปี ดังนั้นเป็นประโยชน์ทั้งในทางลงทุนบำรุงประเทศ และดอกเบี้ยที่จะส่งกิลดน้อยลง เรายังต้องอาศัยทุน อาศัยตลาด อาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศในการบำรุงประเทศเรา อีกไม่ช้าเราจะเริ่มเจรจาสัญญาทางพระราชไมตรีใหม่ เพื่อขอแก้ไขให้ประเทศเรามีสิทธิเสมอภาคกับประเทศอื่น ๆ กิจกรรมเหล่านี้อาศัยความเชื่อถือนี่ซึ่งเราได้มีขึ้นแล้วโดยระบอบรัฐธรรมนูญ ระบอบรัฐธรรมนูญยิ่งมั่นคงประชาชนยิ่งมั่งคั่งสมบูรณ์ สยามรัฐจะมีสิทธิเทียมบ่าเทียมไหล่กับนานาประเทศ ความสุขที่ได้รับจากรบอบรัฐธรรมนูญเป็นความสุขและประโยชน์อันแท้จริง ไม่ใช่ประโยชน์ในทางความคิด ในทางความฝัน เราท่านมองเห็นประโยชน์นั้นอยู่ใกล้ ๆ แล้ว ขอให้ช่วยแผ้วถางทางเดินของเรานี้ต่อไปให้ถึงจุดหมาย แนวทางอื่นใดเป็นแนวทางใหม่เราไม่รู้แน่ว่าจะไปทางไหน ถ้าเพียงพล้ำลงไป ประเทศชาติก็จะดับสูญ

รัฐธรรมนูญเป็นธรรมะอันสูงสุดแห่งการที่ประชาชนชาวสยามจะดำรงคงอยู่ได้เป็นประเทศเอกราช ท่านที่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญคือท่านที่ปฏิบัติตามธรรมะ ผลานิสงส์พึงบังเกิดแก่ท่านเอง.

“ธมฺโมหเว รกฺขติ ธมฺจารี”

ธรรมย่อมรักษาผู้ที่ประพฤติธรรม.

ขอให้ท่านทั้งหลายจงตั้งมั่นที่จะดำรงระบอบรัฐธรรมนูญไว้ชั่วกาลปาวสาน ข้าพเจ้าขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อีกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกช่วยคุ้มครองท่านทั้งหลายให้มีความสุขความเจริญอยู่ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญทุกเมื่อ ความปรารถนาใด ๆ ของท่านที่มีอยู่ในทางที่ชอบภายในเขตขอบแห่งรัฐธรรมนูญ ขอความปรารถนานั้น ๆ จงเป็นผลสำเร็จสมมโนรถทุกประการ เทอญ.

“ คำนำ ” ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (นายปรีดี
พนมยงค์) นี้ ปรากฏในหนังสือ “ พระบรมราชาบาทและพระ-
ราชหัตถเลขา สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชทานแด่ มหาอำมาตย์
เอก พระยาสุรียานุวัตร ” ซึ่งคุณหญิงลิ้นจี่ สุรียานุวัตร พิมพ์แจก
ในงานพระราชทานเพลิงศพ มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๔๗๙ หนังสือนี้พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีกรุงเชิงสะพานมอญ พระนคร

คำนำ

ด้วยนายประจวบ บุณนาค ผู้เป็นสหายข้าพเจ้าซึ่งได้ร่วมก่อการขอพระราชทาน รัฐธรรมนูญด้วยกันมา มีความปรารถนาที่จะพิมพ์พระบรมราโชวาทและพระราชหัตถเลขา ซึ่งสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชทานแด่มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตร ผู้เป็นบิดาของนายประจวบ จึงขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำนำหนังสือเล่มนี้

ท่านผู้อ่านคงจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาว่า มหาอำมาตย์เอก พระยาสุรียานุวัตรได้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ทั้งในราชการแผ่นดินและในส่วนพระองค์

ผู้ที่สนใจในประวัติศาสตร์ย่อมจะต้องรู้จักนาม “พระยาสุรียานุวัตร” แม้ท่านจะล่วงลับไปแล้วก็ดี แต่นามของท่านก็หาสูญสิ้นไม่ สมดังพุทธภาษิตว่า รูปิ ชีรติ มัจจัน นาม โคตติ น ชีรติ

ข้าพเจ้าเพิ่งรู้จักตัวท่านเมื่อข้าพเจ้ากลับจากศึกษาวิชาที่ประเทศฝรั่งเศสแล้วแต่นาม “พระยาสุรียานุวัตร” ซึ่งชาวยุโรปเรียกโดยย่อว่า “Phya Suriya” ข้าพเจ้ารู้จักมาก่อน โดยที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในหนังสือภาษาฝรั่งเศสที่เกี่ยวข้องเรื่องการเมืองระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือเหล่านั้นก็บังเกิดความเลื่อมใสในตัวท่าน เพราะเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ตลอดเวลาที่ท่านรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศท่านได้ตั้งหน้าทำราชการได้ผลสมบูรณ์ในราชการทางทูต คือทั้งงานในสำนักและงานในทางสมาคม และท่านยังสละเวลาแต่งหนังสือเรื่องขนบธรรมเนียมราชการต่างประเทศ ได้ทำโค๊ดโทรเลขเพื่อใช้ในราชการเรียกว่า “สุรียาค็อด” เล่มหนึ่ง และ “สยามมาตุโย” อีกเล่มหนึ่งซึ่งใช้ในราชการต่อมาจนถึงทุกวันนี้ ท่านได้ทำการติดต่อสนทนากับบุคคลสำคัญในประเทศที่ท่านไปประจำ ซึ่งย่อมนำมาซึ่งความสะดวกแก่การที่จะเจรจาทางการเมือง ฉะนั้นคุณประโยชน์อันใดซึ่งบังเกิดขึ้นแก่บ้านเมืองย่อมจะต้องถือว่าคุณหญิงสุรียา ฯ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าบ้านฝ่ายหญิง (Hostess) ย่อมมีส่วนในความชอบด้วยผลแห่งการที่ท่านได้ปฏิบัติในระหว่างเป็นอัครราชทูตมีมากมายหลายอย่าง และมีสิ่งสำคัญอันหนึ่งซึ่งควรจะกล่าวไว้ คือท่านได้เป็นผู้เจรจาสัญญาระหว่างสยามกับ

ฝรั่งเศส ฉบับ ค.ศ.๑๙๐๔ สำเร็จ ตามสัญญาฉบับนี้ฝรั่งเศสยอมถอนกองทหารซึ่งยึดจันทบุรีไว้ ประชาชนชาวไทยเมื่อได้ทราบข่าวก็มีความปิติทั่วกันดังจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขา ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ทรงพระราชทานไปแสดงความยินดีเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ร.ศ.๑๒๑ ดังต่อไปนี้

“ในเบื้องต้นขอแสดงความยินดีในการที่ได้พยายามพุดจากับฝรั่งเศสตกลงสำเร็จได้ถึงเพียงนี้ บรรดาคนไทยซึ่งได้ทราบแม้แต่เพียงใจความซึ่งขาดตกบกพร่อง ซึ่งบริษัทรอยเตอส่งข่าวเข้ามาลงพิมพ์ในวันที่ ๘ มีผลเหมือนไฟฟ้าแล่นเบิกบานทั่วกันไปหมด ดูประหนึ่งจะลุกขึ้นเดินโลกไปทั้งนั้น ถึงต้องดักเตือนกันบ้างให้ระงับคำพูด”

นาม “พระยาสุริยานุวัตร” เด่นอยู่ในวงการทูตสมัยนั้น และภายหลังท่านได้กลับเข้ามารับราชการในตำแหน่งเสนาบดี นาม “พระยาสุริยานุวัตร” ก็เด่นขึ้นอีกในวงการคลัง ในระหว่างที่ท่านเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ท่านได้กระทำการซึ่งแทบกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติ คือในเรื่องที่รัฐบาลจัดการคืน “พระยาสุริยานุวัตร” เห็นว่าการที่ให้นายอากรฝิ่นผูกขาดไปจัดท่านั้น เป็นการมิชอบทั้งในทางหลักการและในทางพฤตินัย ในทางหลักการนั้นรัฐมิควรให้เอกชนเข้าทำการผูกขาด และในทางพฤตินัยนั้น ในปลายปีมีอากรค้างและนายอากรก็อ้างเหตุต่าง ๆ เพื่อขอลดหย่อน “พระยาสุริยานุวัตร” ได้กวัดขັນเริ่มแต่เข้ารับตำแหน่ง ฉะนั้นอากรซึ่งเคยได้แต่ก่อนปีหนึ่งประมาณ ๖ - ๗ ล้านบาทนั้น ในปีนี้ “พระยาสุริยานุวัตร” เข้ารับตำแหน่งจึงเป็นจำนวนเงินกว่า ๑๐ ล้านบาท “พระยาสุริยานุวัตร” ยังหาพอใจในวิธีการนั้นไม่ ท่านซื้อสัตย์ต่อความคิดความเห็นของท่านว่า การที่จะให้เอกชนเข้าทำการผูกขาดในการเช่นนี้ไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง ฉะนั้นท่านจึงได้เปลี่ยนวิธีจำหน่ายฝิ่นเสียใหม่ คือรัฐบาลจัดทำเอง เหตุนี้ “พระยาสุริยานุวัตร” จึงจำต้องต่อสู้อุปสรรคหลายประการ อุปสรรคทั้งทางตรงทางอ้อม อันเนื่องแต่ที่นายอากรต้องถูกตัดผลประโยชน์ แล้วยอมกระเทือนเลยไปถึงผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับนายอากรด้วยเป็นธรรมดา

ผลแห่งการที่ “พระยาสุริยานุวัตร” กระทำไปนี้จะมีประโยชน์แก่ประเทศชาติเพียงไรนั้น สถิติย่อมจะเป็นพยานให้วินิจฉัยได้ว่า เมื่อรัฐบาลได้เข้าจัดการทำฝิ่นเองแล้วรายได้ประเภทนี้ได้ทวีขึ้นเป็นลำดับ คือ

นายอกริณีผูกขาด

พ.ศ.	จำนวนเงิน
๒๔๔๐	๒,๘๗๑,๕๑๐
๒๔๔๑	๒,๙๓๕,๒๔๓
๒๔๔๒	๔,๕๖๘,๖๒๓
๒๔๔๓	๕,๔๓๒,๒๓๐
๒๔๔๔	๕,๐๗๒,๗๕๐
๒๔๔๕	๗,๐๘๐,๖๓๗
๒๔๔๖	๖,๙๗๒,๗๘๐
๒๔๔๗	๖,๔๐๓,๐๐๔
๒๔๔๘	๑๐,๒๖๐,๙๖๑

รัฐบาลจัดทำฝืนเอง

พ.ศ.	จำนวนเงิน
๒๔๔๙	๘,๘๖๗,๐๕๖
๒๔๕๐	๙,๖๔๒,๕๓๒
๒๔๕๑	๑๔,๕๑๔,๔๕๔
๒๔๕๒	๑๑,๒๕๓,๙๕๐
๒๔๕๓	๑๑,๕๑๗,๒๑๓
๒๔๕๔	๑๑,๖๙๗,๔๗๔
๒๔๕๕	๑๔,๑๖๒,๗๒๙
๒๔๕๖	๑๔,๙๔๒,๗๙๙
๒๔๕๗	๑๖,๑๙๐,๑๐๑
๒๔๕๘	๑๖,๕๖๐,๒๒๗
๒๔๕๙	๑๙,๒๗๕,๗๐๒
๒๔๖๐	๒๑,๑๗๙,๗๒๑
๒๔๖๑	๒๑,๔๔๔,๔๑๘
๒๔๖๒	๒๓,๒๒๑,๕๖๙

พ.ศ.	จำนวนเงิน
๒๔๖๓	๑๙,๘๘๙,๓๒๔
๒๔๖๔	๑๘,๘๐๗,๖๕๒
๒๔๖๕	๑๖,๕๖๔,๗๕๘
๒๔๖๖	๑๗,๖๔๙,๖๒๔
๒๔๖๗	๑๖,๔๔๖,๗๑๙
๒๔๖๘	๑๘,๒๑๓,๒๒๐
๒๔๖๙	๑๘,๐๐๑,๔๓๘
๒๔๗๐	๑๘,๑๘๓,๐๔๑
๒๔๗๑	๑๖,๙๑๕,๒๘๒
๒๔๗๒	๑๕,๒๙๑,๐๔๓
๒๔๗๓	๑,๒๘๒,๖๐๑
๒๔๗๔	๙,๒๖๖,๒๒๗
๒๔๗๕	๘,๘๖๔,๓๔๗
๒๔๗๖	๑๑,๘๓๖,๓๑๙
๒๔๗๗	๑๒,๐๘๗,๐๔๙
๒๔๗๘	๑๑,๖๙๖,๖๗๘

(รวมยอดเงินอากรฝิ่นที่รัฐบาลจัดทำเองในระยะ ๓๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๙ ถึง พ.ศ.๒๔๗๘ เป็นจำนวนเงิน ๔๕๗,๐๑๔,๒๖๗ บาท)

ตามสถิตินี้จะเห็นได้ว่าเฉพาะในปี พ.ศ.๒๔๗๔ - ๒๔๗๕ เท่านั้น ซึ่งยอดเงินได้ลดน้อยลงไปบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะในระหว่างนั้นสยามได้รับความกระทบกระเทือนอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำแทบทั่วโลกเป็นอย่างมาก

“พระยาสุริยานุวัตร” ยังได้ดำริที่จะปฏิวัติในทางการคลังต่อไปโดยเปลี่ยนมาตรฐานเงินตรามาเป็นมาตรฐานทองคำ และใช้สตางค์แทนอัฐ แต่การนี้ยังมีได้ทันตราลงเป็นพระราชบัญญัติ ท่านก็ได้ลาออกจากราชการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๖ และใน ร.ศ.๑๒๗ พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติเงินตรา เปลี่ยนมาตรฐานการเงินกับใช้สตางค์แทนอัฐ

“พระยาสุริยานุวัตร” เป็นผู้ที่สนใจในวิชาเศรษฐกิจ เมื่อท่านลาออกรากราชการแล้ว ยังได้แต่งหนังสือให้ชื่อว่า “ทรัพย์สาตร์” สองเล่ม และ “เศรษฐกิจการเมือง” อีกเล่มหนึ่ง เป็นหนังสือที่ว่าด้วยหลักวิชาเศรษฐกิจ ในตอนหลังนี้แม้จะอยู่ในวัยชราแต่กำลังดวงจิตของท่านยังเข้มแข็งอยู่เสมอ เมื่อได้ทราบว่าคุณนายประจวบบุตรชายของท่านได้ร่วมก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ท่านมีความยินดีปราโมทย์เป็นอย่างยิ่ง ได้สนับสนุนการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญทั้งกาย วาจา ใจ ตลอดมา

ข้าพเจ้าขอจบคำนำด้วยขอเชิญชวนท่านทั้งหลายที่อ่านหนังสือเล่มนี้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณของ “พระยาสุริยานุวัตร” ผู้ทำความดีไว้แก่ประเทศชาติจงประสบแต่ความสุขสำราญในสัมปรายภพ ขอให้นาม “พระยาสุริยานุวัตร” จงปรากฏอยู่ในความทรงจำของท่านผู้รักชาติทั้งหลาย เทอญ.

ประดิษฐ์มหารธรรม

๒๒/๑๐/๗๙.

ข้อเขียนของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม เป็นวันคล้ายวันเกิดของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถ้ามีชีวิตอยู่จนถึงวันนี้ จะมีอายุครบ ๙๐ ปีบริบูรณ์

มีเรื่องน่ารู้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่นายปรีดีได้บันทึกไว้ในเรื่อง “ความสัมพันธ์ทางญาติระหว่างปรีดี - พูนศุข” เพื่อลูกหลานจะได้ทราบประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษ ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงปู่ข้าพเจ้า พระยาไชยวิชิตสิทธิสาตรา (นาค ณ ป้อมเพชร์) ซึ่งได้รับราชการมาหลายตำแหน่ง เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๕ รัฐบาลสยามได้ตั้งสถานทูต (LEGATION) ประจำกรุงลอนดอนเป็นครั้งแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์เป็นอัครราชทูต และได้โปรดเกล้าฯ ให้ปู่ข้าพเจ้าซึ่งในขณะนั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงวิเศษสาลีเป็นผู้ช่วยสถานทูต (ATTACHE) คนหนึ่ง ในขณะที่รับราชการอยู่กรุงลอนดอน มีสิ่งหนึ่งที่ลูกหลานมีความภาคภูมิใจคือ เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๘ หลวงวิเศษสาลีเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมกับท่านอัครราชทูต เจ้านายบางพระองค์และข้าราชการสถานทูตรวม ๑๑ ท่าน ทำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ขอให้ทรงปรับปรุงการปกครองประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้นเยี่ยงประเทศยุโรปตะวันตกที่มีพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นประมุขภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งนับว่าท่านเหล่านั้นมีทรรศนะก้าวหน้าขั้นแรกแห่งระบบประชาธิปไตย และมีความกล้าหาญอย่างยิ่งในสมัยนั้น

เมื่อหลวงวิเศษสาลีกลับจากราชการกรุงลอนดอนแล้วได้ย้ายไปรับราชการในหลายตำแหน่ง และเลื่อนบรรดาศักดิ์ตามลำดับ เป็น “พระยาอภัยพลภักดิ์” “พระยาเพ็ชรภูษา” งานที่ท่านได้ทำและยังเห็นอยู่ในปัจจุบันคือท่านเป็นแม่กองสร้าง “คุกใหม่” ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ลหุโทษ” และปัจจุบันคือเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ ณ ถนนมหาไชย ต่อมาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น “ผู้รักษากรุงเก่า” (กรุงศรีอยุธยา) และพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาไชยวิชิตสิทธิสาตรา”

นอกจากประวัติในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่แล้ว ยังมีประวัติการณ์ที่ปรากฏขึ้นภายหลังที่ท่านได้ถึงอนิจกรรมไปก่อนหลายสิบปี คือท่านมีเขยเป็นผู้สำเร็จราชการ

แทนพระองค์ ๓ คน ซึ่งได้แต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันบ้าง และต่างฉบับกันบ้าง คือ

(ก) โดยมติของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

๑. เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) บุตรเขยที่เป็นสามิท่านผู้หญิงตลับ (ท.จ.ว.) บุตรีของพระยาไชยวิชิต ๗ (นาค) กับคุณหญิงนวล

๒. นายปรีดี พนมยงค์ หลานเขยที่เป็นสามิท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ (ท.จ.ว.) บุตรีของพระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา (ข้า) กับคุณหญิงเพ็ญ

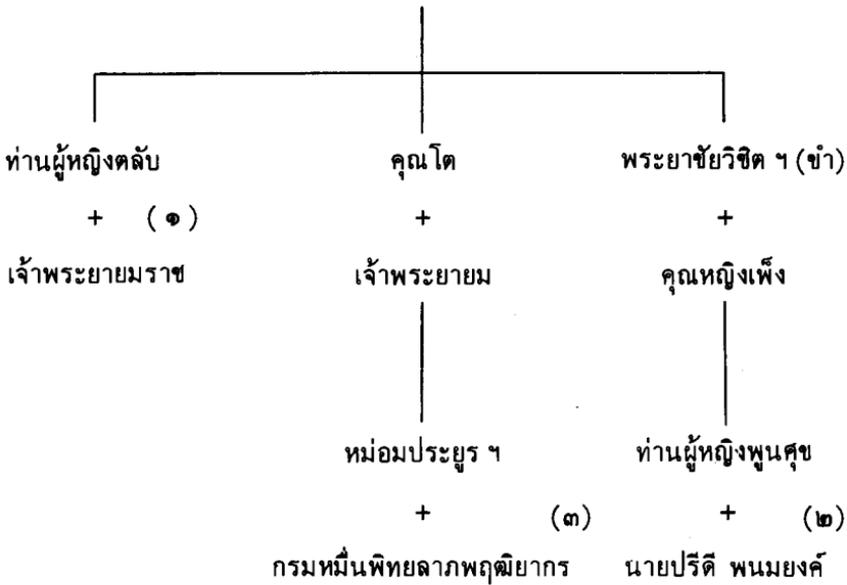
(ข) ตามระบบที่คณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ ได้ตั้งขึ้นและระบบภายหลังรัฐประหารนั้น

ท่านผู้นี้คือกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (พระองค์เจ้าธานีนิวัต) หลานเขยที่เสกสมรสกับหม่อมประยูร โสณกุล ณ ออยุธยา (ท.จ.ว.) ธิดาของเจ้าพระยายมราช กับคุณโตน้องสาวท่านผู้หญิงตลับ

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้รับแต่งตั้งเป็นอภิรัฐมนตรี ทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักร ฉบับ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งมีอายุว่า "รัฐธรรมนูญฉบับไต่ตุม" ซึ่งคณะรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ได้สถาปนาขึ้น

ต่อมาใน พ.ศ.๒๔๙๔ รัฐสภาแห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ (บัญญัติขึ้นโดยรัฐสภาแห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พ.ย. ๒๔๙๐) นั้น ได้แต่งตั้งกรมหมื่นพิทยลาภ ๗ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๙๔ จอมพลผิน ชุณหะวัณ กับนายทหารรวม ๘ นายได้ทำรัฐประหารที่เรียกว่า "รัฐประหารทางวิทยุกระจายเสียง" ล้มรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ แล้วจอมพล ป. พิบูลสงคราม รักษาการณ์ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ ๗ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๖ กรมหมื่นพิทยลาภ ๗ ได้ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสญี่ปุ่น

พระยาไชยวิชิตสิทธิสาตรา (นาค ณ ป้อมเพชร)

- (๑) เคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘
 (๒) เคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลที่ ๘
 (๓) เคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาลปัจจุบัน

ปาฐกถาวันปรีดี “ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ในทัศนะของคนรุ่นใหม่”

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒

ณ ลานปรีดี พนมยงค์

ผศ.ขวัญดี อัครวาสุมิชัย

กราบเรียนท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน ดิฉันถือว่่วันนี้เป็นวันที่ดิฉันได้รับเกียรติอย่างสูง เมื่อ ตมธก.สัมพันธ์ขอให้นำมาแสดงปาฐกถาเรื่อง ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ในทัศนะของคนรุ่นใหม่ ชีวิตดิฉันเป็นเพียงอาจารย์ธรรมดา ๆ เท่านั้น เมื่อรับเชิญอย่างนี้จึงเป็นความทรงจำที่ไม่มีวันจะลืมเลือนได้ ดิฉันขอขอบพระคุณ คุณชาญ แก้วชูใส ที่กรุณาแนะนำดิฉันต่อ ตมธก.สัมพันธ์ และขอขอบพระคุณ พันเอกชำนาญ นิลวิเศษ ที่กรุณาให้เกียรติเขียนจดหมายเชิญมาให้พูดในวันนี้

ประการแรก ที่จะต้องขอให้ท่านผู้มีเกียรติเข้าใจไว้ก่อนก็คือ ดิฉันเองไม่ใช่เป็นนักพูดแล้วก็ไม่ใช่เป็นคนที่มีวาทะดีมากที่ท่านจะได้ฟังอย่างสนุกสนาน การที่ให้เวลาดิฉันพูดถึง ๑ ชั่วโมง จึงทำให้ต้องคิดว่า ดิฉันจะพูดอะไรในเวลาที่ค่อนข้างยาวนานอย่างนี้

ประการที่สอง ดิฉันไม่ใช่ นักวิชาการในด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง การศาลหรือการต่างประเทศ ซึ่งในศาสตร์เหล่านั้นในส่วนของเกี่ยวข้องกับ ฯพณฯ ปรีดี ก็มีผู้เขียน ผู้พูดมามากแล้ว อีกประการหนึ่งถ้าเทียบตัวดิฉันเองหรือผลงานของดิฉันนั้น ดิฉันมองว่าถ้าเทียบกับหนึ่งในพันของเศษฐิติเพียงฐิติเดียวของสิ่งที่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ เคยทำไว้ในชีวิตของท่านนั้นก็เทียบกันไม่ติดเลย แล้วก็ไม่มีทางหาบได้เลยในชีวิตนี้ เพราะฉะนั้นการพูดของดิฉันจึงเป็นการแสดงทัศนะและความรู้สึก จะเรียกว่าเป็นทัศนะที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่เลยก็คงจะยาก

คิดว่าคงจะเป็นของดิฉันเองเสียมากกว่าและการที่ท่านเรียกดิฉันว่าเป็นคนรุ่นใหม่นั้น ดิฉันเองอายุจนปานนี้แล้ว ลูกศิษย์ลูกหา ก็เรียกดิฉันว่าเป็นคนรุ่นแก่ ที่ท่านให้เกียรติดิฉันว่าเป็นคนรุ่นใหม่นั้นก็คงจะเป็นเพราะว่า ท่านเทียบกับคนรุ่นของท่านหรืออาจจะเทียบกับ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งดิฉันอาจจะเกิดทัน แต่เพียงจะได้รู้จักท่านในบั้นปลายของชีวิต

สำหรับข้อมูลต่าง ๆ ที่ดิฉันจะนำมาพูดในวันนี้ นั้นเกิดจากแรงบันดาลใจ อยู่ ๓ ครั้ง

ครั้งที่หนึ่ง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๓ ที่สำนักงานดูแลนักเรียนไทยที่กรุงลอนดอน หรือที่เรียกกันอยู่ทั่วไปในหมู่นักเรียนไทยว่า ๒๘ Prince's Gate

ครั้งที่สอง เกิดขึ้นกับดิฉันเมื่อก่อนหน้านั้น ๒ ปี คือวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๙ เมื่อดิฉันได้มีโอกาสไปร่วมรับอัฐิของท่านที่ดอนเมือง และตามขบวนไปยังอนุสรณ์สถานของท่านที่วัดพนมยงค์ จังหวัดอยุธยา

ครั้งที่สาม เกิดเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ ที่ถนนชาเมียน เมืองกวางโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน ดิฉันได้มีโอกาสไปพบกับบุคคลผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่เกิดในเมืองไทย แล้วมีโอกาสได้รับใช้ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และเขาบอกว่าดิฉันเป็นคนแรกที่ใช้สัมภาษณ์เขาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของท่านปรีดีที่นั่น ตลอดจนความรู้สึกของเขาในฐานะคนที่ทำงานด้วย

สำหรับการพูดของดิฉันนั้น ถ้าหากจะใช้วิธีที่ตัดจากการเป็นอาจารย์ โดยยกมาในรูปของการบรรยาย ดิฉันคิดว่าจะไม่เหมาะสมสำหรับโอกาสนี้ และอีกประการหนึ่งการบรรยายที่จะมาบอกว่าท่านปรีดีทำอะไร เมื่อไร ในลักษณะที่เป็นการพูดชมเชย ท่านทั้งหลายก็คงได้ยินได้ฟังกันมานานแล้ว ดิฉันจึงจะไม่ทำในลักษณะนั้น แต่จะพูดถึงความประทับใจของตนเองโดยส่วนตัวในอีกลักษณะหนึ่ง ขณะนี้ในกระเป๋าคณะของดิฉันมีสมุดบันทึกเล่มเล็ก ๆ อยู่ในนั้นมีสิ่งหนึ่งที่ดิฉันประทับใจและได้เก็บไว้ตลอดเวลาหลายปีแล้วนั่นคือ ลายเซ็นของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และท่านผู้ทรงคุณพิเศษ พนมยงค์ ซึ่งให้ไว้ ณ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๘ ในประเทศอังกฤษ เมื่อดิฉันได้มีโอกาสพบกับท่านทั้งสองเป็นครั้งแรก

เมื่อเล็ก ๆ ดิฉันอยู่ในต่างจังหวัดชายแดนใต้สุดของประเทศไทยคือที่อำเภอ

ว่าง จังหวัดนราธิวาสแล้วมาเคปโตเรียนชั้นมัธยมที่โรงเรียนวรวารีเฉลิม จังหวัดสงขลา ดิฉันจำได้อย่างแม่นยำว่า ทุกครั้งที่เอ่ยชื่อ “ปริติ พนมยงค์” ดิฉันจะถูกผู้ใหญ่สะกิดว่า อย่าเอ่ยชื่อนี้ ดิฉันไม่เข้าใจว่าทำไมถึงเอ่ยไม่ได้ ผู้ใหญ่บอกว่า “ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ ตำรวจจะจับ” อันนี้เป็นความรู้สึกแรกที่ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่าทำไมถึงต้องเป็นไปเช่นนั้น คอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร ดิฉันยังไม่เคยทราบ ท่านปริติ ท่านทำอะไรดิฉันก็ยังไม่เคยทราบ แต่ก็ถูกห้ามมาอย่างนั้นโดยตลอด ดิฉันจะไม่พูดถึงเรื่องราวที่ดิฉันได้มีโอกาสรู้จักท่านจากการอ่านหนังสือเมื่อใด แต่จะขอข้ามไปพูดถึงเหตุการณ์ที่ประสบเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๓ พวกเราที่อังกฤษในตอนนั้นได้ทราบแล้วว่า ฯพณฯ ปริติ พนมยงค์ ได้เดินทางจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาอยู่ที่กรุงปารีส และท่านมีความลำบากในเรื่องที่พาสปอร์ตของท่านขาดอายุและไม่ได้รับการต่อให้ พวกเราทราบเป็นข่าวบอกต่อ ๆ กัน และเราทราบอย่างไม่แน่ใจด้วยว่าท่านพียงสถานทูตไทย ณ กรุงปารีส และในที่สุดทางรัฐบาลไทยก็ให้ทางสถานทูตออกหนังสือเดินทางให้กับท่านอะไรทำนองนั้น

ก่อนหน้าที่ท่านจะเดินทางไปที่อังกฤษ พวกเราพูดถึงท่านกันอย่างมากมาย มีลูกหลานของท่านคนหนึ่ง จำชื่อไม่ได้แล้ว แต่นามสกุลบุญงการ เขาไม่ได้มาเรียนมหาวิทยาลัย ยังอยู่ในระดับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมไป เขาเล่าให้พวกเราฟังว่าเวลาเขาเขียนหนังสือเขาเรียกท่านว่า คุณลุง ดิฉันเองก็ไม่ทราบว่าเกี่ยวข้องกับท่านอย่างไร เขาบอกว่าเวลาเขียนถึงท่านใช้ภาษามิตรท่านจะแก้ เวลาท่านเขียนเอง เช่นเขียน พ.ศ. ท่านจะเขียนด้วยเลขไทยเสมอ ดิฉันก็มาสังเกตว่าในหนังสือและในสมุดของดิฉันท่านใช้ตัวเลขอะไร ปรากฏว่าท่านใช้ตัวเลขไทยเขียนด้วยลายมือที่สวยงาม อ่านง่ายมากด้วย การที่ท่านมาตอนนั้น เราทราบกะทันหันมาก เราทราบแต่เพียงว่าท่านเป็นแขกผู้มีเกียรติได้รับเชิญจากลอร์ดหลุย เมท์แบทเทน ซึ่งเป็นพระปิตุลา หรือ “ลุง” ของ สมเด็จพระราชินีอลิซาเบธ ที่ ๒ ทำไมท่านถึงได้รับเชิญจากคนในระดับอย่างนั้น พวกเราก็กังเวยไม่กระจ่าง เราไม่ทราบเลยว่าที่จริงนั้นท่านเป็นสหชาติ เกิดในปีเดียวกันกับ ลอร์ด หลุย เมท์แบทเทน และมีความสัมพันธ์ในเชิงการเมืองในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ร่วมกันเป็นอย่างมาก เราไม่ทราบกันเลยจริง ๆ แต่ที่จะเรียนท่านทั้งหลายซึ่งอาจจะทราบแล้วก็ได้ คือ ในประเทศอังกฤษเรามีสมาคมที่ถือว่าเก่าแก่ที่สุดของประเทศไทย ชื่อ สามีคคิ

สมาคม ซึ่งล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงตั้งขึ้น ตอนนั้นสามัคคีสมาคมถ้าหากคิดันจะพูดอย่างธรรมศาสตร์ คือวิจารณ์เพื่อก่อ ก็ขอพูดความจริงว่า เมื่อล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงตั้งสมาคมนี้ขึ้นนั้นแต่ละปีนักเรียน นักศึกษาที่ไปเรียนในประเทศอังกฤษจะมาพบกันซึ่งเรียกว่า มีตติ้ง (Meeting) ของนักเรียนไทย หรือของสามัคคีสมาคม นักศึกษาจะมาพบกันและมาแลกเปลี่ยนความรู้กันว่า แต่ละคนกันไปเรียนแต่ละสาขานั้น จะนำสิ่งที่ได้มาเรียนรู้ มาใช้กับประเทศไทยอย่างไร ได้สร้างสรรคกัน แสดงอะไร ๆ ที่เป็นไทยร่วมกัน แต่ในช่วงระยะที่คิดันอยู่นับว่าเปลี่ยนแปลงไปมาก นักศึกษาที่ ก.พ. ดูและจะเป็นสมาชิกสามัคคีสมาคมโดยอัตโนมัติ เมื่อเข้าไปก็จะถูกจับให้เป็นเลย ส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะสนใจเรื่องของบ้านเมืองในลักษณะเดิม เมื่อมีมีตติ้งแล้วมีประชุมกัน หรือมีพระแสดงธรรมเทศนา หรือมีปราชญ์ หรือพูดกันในสิ่งที่น่าสนใจ จะหาสมาชิกเข้าไปฟังน้อยที่สุด แต่พอกกลางคืนจะแน่นจนกระทั่งคับพลอร์เดินรำกันจนถึงสว่าง แล้วก็นอนกันไปเรื่อย ๆ พอถึงกลางวันซึ่งเป็นวิชาการก็จะไม่มีคนมา ก็เป็นอยู่อย่างนี้ อีกอย่างหนึ่ง กิจกรรมทางด้านพุทธศาสนานั้น เราก็ก่อตั้งกลุ่มยุวพุทธิกะ แห่งสหราชอาณาจักรขึ้น แล้วให้ไปรับหน้าที่อันนั้นก็เป็นอย่างนั้น ในระยะหลังสามัคคีสมาคมทำงานด้านวิชาการพร้อมกันลงไป ก็มีพวกเราบางกลุ่มที่อาจจะเรียกว่าเป็นพวกที่เคร่งเรียนทางด้านวิชาการมาหน่อย และมักจะนึกถึงประเทศชาติตลอดเวลา รวมกลุ่มกันเป็นจำนวนในครั้งแรกที่สุดเพียง ๘ คน เท่านั้น คือเราเลือกคนที่สนใจจริง ๆ มาพบกัน แล้วเราก็ตกลงกันว่า เราจะใช้วิธีหมุนเวียนให้แต่ละคนไปหาเรื่องที่ศึกษาอย่างแท้จริงเท่าที่เราจะทำได้ในภาวะที่อยู่ต่างประเทศแต่ละเรื่องใช้เวลา ๓ - ๔ เดือน และนำมาคุยกันแต่เฉพาะในกลุ่มของเรา ในเบื้องต้นเราก็คิดกันว่าเรียกกลุ่มนี้ว่าอะไรดี บางคนก็ว่ากลุ่มเคนซิงตัน เพราะที่ ๆ เราจะคุยกันอยู่ที่ถนนนี้ หรือชื่ออะไรก็ได้ที่ไม่จำกัดตัวเอง แต่ในที่สุดเราก็ตกลงกันว่า เราจะเรียกว่า “กลุ่มศึกษาภาวะประเทศไทย” เดียวนี้จะยังอยู่หรือเปล่า คิดันไม่ทราบ

มีผู้ที่เขียนเรื่องของกลุ่มศึกษาภาวะประเทศไทยนี้ลงในศิลปวัฒนธรรมปีที่ ๆ ผนฯ ปรีดี เสียดชีวิต แต่ใช้คำว่า “กลุ่มนักศึกษาวาระประเทศไทย” ก็คงจะต้องขอแก้ไขให้เป็น “กลุ่มศึกษาภาวะประเทศไทย” เท่านั้น เพื่อนที่ร่วมในการตั้งกลุ่มศึกษาภาวะประเทศไทย ตอนนั้นเราก็มองว่าเป็นเพียงเด็ก ๆ ทำอะไรกันเล่น ๆ แต่ใน

ปัจจุบันก็ได้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ ดินันจะขอเอ่ย ๒ - ๓ คน เช่น ศ.ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์ ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ รศ.ดร.โกศัลย์ คูสุราภู รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และประธานอนุกรรมการจัดลำดับที่และประกาศผลการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย รศ.ดร.พัฒนา ภวนันท์ ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณไมตรี อึ้งภากรณ์ ทั้งหมดเรามีกันอยู่ ๘ คน มีผู้หญิงเพียงคนเดียวคือดินัน ที่ดินันพูดขึ้นมาวันนี้ใช่เป็นการยกตัว เพียงแต่ว่าตัวเองมีลักษณะนิสัยชอบศึกษามาแต่ต้นแล้ว

เมื่อท่านปริติเดินทางมาถึงอังกฤษ เราทราบอย่างกะทันหันดังที่กล่าวแล้ว และด้วยเหตุผลที่เหมาะสมทุกประการหลังจากพิจารณากันแล้ว ซึ่งเหตุผลเหล่านั้น ดินันจะไม่ขอกล่าวในรายละเอียด เราคิดว่าจะเชิงูท่านมา และอาจจะต้องใช้คำว่าจะต้องเชิงูท่านมาในนามของกลุ่มนี้ มากกว่าที่จะเชิงูท่านมาในนามของสมาคม หรือของใคร ๆ ทั้งสิ้น เรามีเวลาเพียงวันเดียวเท่านั้น ก่อนที่ท่านจะมาพูดกับพวกเราโดยอาศัยสถานที่สามัคคีสมาคมแต่สิ่งที่แปลกก็คือว่า ตามปกติเวลาที่มีผู้ใหญ่จากเมืองไทยไปอังกฤษ เรามีเวลาทราบล่วงหน้าเป็นลำดับตาที่ที่จะส่งจดหมายถึงสมาชิก แม้กระนั้นก็จะหาสมาชิก แม้กระนั้นก็จะหาสมาชิกที่มาฟังยากมาก แต่วันนั้นเราส่งจดหมายออกในทันทีที่ทราบที่ท่านปริติ จะมาแน่ ๆ มีเวลาเพียง ๑ วัน แต่ที่นั้น ๑ วันจดหมายจะถึงทุกแห่งในราชอาณาจักรของเขา เพราะฉะนั้น ในวันที่ท่านมาคือวันรุ่งขึ้น วันที่ ๑๘ ที่ ๒๘ PRINCE'S GATE ซึ่งเป็นห้องที่ไม่ใหญ่นัก ยัดคนเต็มทีก็ประมาณ ๘๐ คน แต่ในวันนั้นแน่นอนไม่มีที่นั่ง เด็กตัวเล็ก ๆ ก็มา แน่นจนไม่ทราบว่าจะเรียกว่าแน่นอย่างไร แสดงว่าทุกคนตั้งใจจะมาฟังอะไรบางอย่างจากท่าน ทุกคนต้องการที่จะมาเห็นบุคคลซึ่งชื่อว่า ปริติ พนมยงค์ ผู้ซึ่งจากประเทศไทยเป็นเวลาถึง ๒๑ ปี คนซึ่งทำคุณประโยชน์ไว้ให้แก่ประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ แต่แล้วต้องระหระหนไปอยู่ต่างแดนเป็นเวลานานอนอย่างนั้น

ดินันยังจำได้และขอกล่าวกับท่านในที่นี้ว่า พวกเรารู้สึกอย่างลึกซึ้งถึงความแตกต่างระหว่างผู้ใหญ่ในระดับที่เป็นผู้บริหารประเทศที่เคยไปพูดคุยกับเราที่นั่น เมื่อเทียบกับท่านปริติของพวกเรา ส่วนมากท่านอื่น ๆ นั้นจะเข้าไปในลักษณะที่รับไหว้จากผู้อื่นโดยตลอด และไม่ได้สนทนาหรือทักทายใครเลย แต่ท่านปริติเมื่อ

ท่านเข้าไปนั้น ท่านเข้าไปกับท่านผู้หญิงพูนศุข คุณปาล พนมยงค์ และธิดาของท่านด้วย ดิฉันจำได้จนกระทั่งบัดนี้อย่างติดตาว่า ท่านใช้เวลาานานมากและทักกับทุกคน ถามด้วยวาจาที่ไพเราะว่ามาเรียนอะไร มีปัญหาอะไรบ้างหรือไม่ ขอให้ตั้งใจเรียนนะ ท่านสั่งอย่างนี้กับทุกคน แม้กระทั่งเด็กตัวน้อย ๆ ก่อนที่ท่านจะเริ่มพูด และขอเอ่ยตรงนี้ด้วยความเป็นจริงว่าในวันนั้นตัวดิฉันเองและเพื่อนหลายคนก็สังเกตเห็นว่า ผู้ใหญ่บางท่านซึ่งอาจจะยังไม่มีคามมั่นใจอะไรบางอย่างในสถานการณ์ด้านประเทศของเรา มีอาการที่ไม่กล้าเข้าใกล้ท่านปรกติ อันนี้เป็นความจริง และพวกเราก็คิดกันด้วยว่า สักวันหนึ่งถ้าท่านกลับมาเมืองไทยแล้วทุกอย่างที่เกี่ยวกับตัวท่านนั้นกระจ่างแจ้งออกมา บุคคลผู้ที่ทำทำไม่กล้าเข้าใกล้มันแหละจะกลับเป็นบุคคลที่กล้าเข้าไปหา และเข้าไปหาอย่างรวดเร็วที่สุดพร้อมกับบอกว่าคุณดิฉันนี่แหละ ข้าพเจ้านี่แหละ เป็นผู้อยู่ตรงนั้นในวันนั้น ดิฉันเชื่อในข้อนี้จะว่าหัวรุนแรงอย่างไรก็ได้ แต่ก็มีความลึกลับจริง

สำหรับเรื่องที่ท่านพูดในวันนั้นเป็นเรื่องที่เรางงันมากในเบื้องแรก เพราะเราอยากมาฟังท่านในเรื่องที่เราอยากจะทำราบ ซึ่งก็อยู่ในหัวใจของท่านทั้งหลายที่นี่ แต่ปรากฏว่าท่านปรกติได้แจกเอกสารประมาณ ๕ ชุด และในเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ท่านพ้องหนังสือพิมพ์ และบางท่านในประเทศไทยซึ่งดิฉันไม่ขอเอ่ยนามในที่นี้ ดิฉันได้รับมา ๑ ชุด หน้าที่เดียวมีลายมือ เช่น ลายมือพระยาสุรยุทธเสนี มีประกาศตั้งท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโส มีทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในนั้น เราผู้ซึ่งคิดว่ารู้จักท่านดีพอสมควรแล้ว งงมากและเอกสารชุดนี้แหละที่พวกเรานำไปศึกษาอย่างละเอียดในภายหลัง สิ่งที่เราได้ฟังจากท่านนั้นกลายเป็นสิ่งอื่นที่เรานึกไม่ถึงอย่างยิ่งยวด นั่นก็คือว่า ถ้าหากทางประเทศไทยมีโอกาสที่จะเอาคติดออกมาแฉให้ได้ทราบกันทั้งประเทศนั้น ดิฉันคิดว่าจะทำให้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยต้องเปิดโฉมหน้าอย่างมากมาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับชื่อเสียงของท่านและมลทินที่ใครก็ตามฉลาดให้ท่าน จนทำให้ท่านต้องหลีกหนีไปอยู่ต่างประเทศ

หลังจากที่ท่านพูดอยู่กับเราเป็นเวลานาน ท่านก็ให้เราตั้งคำถาม มีหนังสือพิมพ์อังกฤษลงข่าวหลังจากนั้นว่า ลักษณะการตั้งคำถามของนักศึกษาไทยในประเทศอังกฤษในวันนั้นแตกต่างจากที่เคยเป็นมาอย่างสิ้นเชิง เพราะที่แล้วมาผู้ใหญ่จะไปพูดที่นั่น เมื่อพูดให้เราฟังแล้วพวกเราก็จะตั้งคำถามอย่างที่เดี๋ยวนี้เรียกว่า

ค่อนข้าง “ยวน” บ้าง หรือตั้งคำถามอย่างตรงๆ แต่สำหรับท่านปรีดีในวันนั้น คำถามที่หนังสือพิมพ์ภาษาฝรั่งเศสนำไปลงนั้น รู้สึกว่าจะเป็นคำถามที่ผู้ถาม ถามอย่างระมัดระวัง ตั้งใจถามอย่างจริงจัง แต่ระมัดระวังและในลักษณะที่เคารพในปัญญาของท่าน

ดิฉันพยายามที่จะคิด เพราะตอนนั้นไม่มีการอัดเทปและไม่มีการอัดวิดีโอ นอกจากว่าใครถามหรือมีคำถามไหนที่น่าสนใจก็จะบันทึกเอาไว้ สำหรับหัวข้อต่างๆ ที่ท่านพูด ได้มีการรวบรวมไว้บ้าง โดยคุณสังัด ศรีวณิช และลงพิมพ์ไว้ในวารสารศิลปวัฒนธรรม ดิฉันจะขอพูดในบางประเด็นที่ดิฉันจำได้ว่าท่านเป็นคนถาม ดิฉันมีบันทึกของตนเองอยู่ว่า ตนเองได้เป็นผู้ที่ตั้งคำถามถามท่านมากที่สุดเลยทีเดียว จำได้ว่าที่คุณสังัด ศรีวณิช เขียนว่า มีคำถามอย่างๆ ดิฉันจำได้ว่าใครเป็นคนถาม และจำได้ถึงลีลาการตอบของท่านด้วย

ท่านเล่าให้ฟังถึงภาวะของท่านตอนท่านเป็นเด็ก ท่านใช้คำว่า “หลังนี้แหละ ค่อม ลงไปปักคานาอยู่เมื่อเล็ก ๆ หลังนี้ได้สู้ฟ้า หนานี้ได้สู้ทั้งดิน มาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้ว ” ท่านรู้ความลำบากยากเข็ญของผู้ร่วมชาติมาตั้งแต่ต้น

ถ้าถามทัศนคติของดิฉันในฐานะคนรุ่นใหม่เมื่อถึงจุดนี้ ดิฉันก็อยากจะพูดว่าการต่อสู้ของท่านมีพื้นฐานเบื้องต้นของความเข้าใจภาวะสังคมไทย และต้องการนำมาเปลี่ยนแปลงช่วยประเทศในตอนหลัง ดังปรากฏในเค้าโครงเศรษฐกิจของท่าน ซึ่งจะไม่พูดถึงในที่นี้ เพราะดิฉันไม่ใช่ นักเศรษฐศาสตร์ แต่มีผู้หนึ่งจะเอ่ยชื่อ ก็น่าจะไม่ใช่แปลก คือ คุณสุลักษณ์ ศิวลักษณ์ กล่าวไว้ว่า “ผมยอมรับว่า ที่แรกอ่านนั้น ผมไม่เห็นด้วยกับท่าน เพราะว่าจุดยืนของเราต่างกัน เพราะว่าผมไม่เคยสัมผัสกับความยากไร้อย่างจริงจัง และการศึกษาของผม ผมเรียนหนังสือมาจากอีกแห่งหนึ่ง ทำให้ผมไม่เห็นด้วยกับท่าน แต่มาระยะหลัง ๑๐ ปีหลัง ผมได้สัมผัสกับความยากไร้ต่างๆ ที่ผมยังไม่เคยยากไร้อะไร และเห็นว่าจำเป็นที่เราต้องอยู่ฝ่ายผู้ยากไร้ ผมเห็นว่าท่านปรีดีท่านทำเพื่อผู้ยากไร้มาโดยตลอด” เพราะฉะนั้น อันนี้เป็นจุดแรกที่ดิฉันอยากจะพูดว่า การต่อสู้ของท่านและการเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามในประเทศของท่านนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ท่านมีต่อมหาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

หลังจากนั้นก็มีการถามท่านถึงเรื่อง...ตอนนั้นในประเทศไทยยังไม่มีโอกาส

เห็นหนังสือซึ่งสูงเป็นตั่งและมีปกสีแดง พิมพ์ด้วยกระดาษที่สวยงาม ตัวหนังสือสวย และไม่ได้พิมพ์ในเมืองไทย นั่นคือชุดของสรณิพนธ์ของเหมาเจ๋อตุง แต่พวกเราที่อยู่ในต่างประเทศได้มีโอกาสอ่านแล้ว ดิฉันก็ได้อ่านแต่ขอบอกตรง ๆ ว่าไม่รู้เรื่องเลย เพราะลักษณะสังคมเมืองจีนซับซ้อนกว่าเราเยอะ ความน่าเฟะของสังคมเขาก็มีมากกว่าของเราเยอะ พวกเราได้ถามท่านว่า สรณิพนธ์ของเหมาเจ๋อตุงซึ่งพิมพ์อย่างดี ถ้าไม่ใช่ประเทศจีนพิมพ์แล้วเตรียมจะมาให้คนในเมืองไทยอ่าน ทำไม่ถึงพิมพ์ดีอย่างนี้ ท่านเปิดใจให้เราทราบว่า มีคนไทยอยู่ในประเทศจีนเป็นจำนวนมาก ส่วนมากเป็นคนไทยเป็นลูกครึ่งจีนแล้วกลับไปอยู่ในเมืองจีนพอลกลับไปอยู่เมืองจีนเข้าจริง ๆ คนกลุ่มนี้ก็ไม่ใช่ใจภาษาจีนอย่างถ่องแท้และเกิดมีความสำคัญว่าจริง ๆ ตัวเองก็ไม่ใช่เป็นคนจีนเหมือนเขาในประเทศจีน แต่มีความเป็นไทยอยู่อยู่ที่นั่นถ้าจะให้อ่านอะไรก็ต้องอ่านภาษาไทยจึงจะถนัดและเข้าใจชัดเจน ท่านปริตบอพวกเราว่า มีกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่ม ก. ไก่ อยู่ที่นั่นและกลุ่มนั้นก็ต้องการหนังสือเหล่านี้เพื่อที่จะอ่าน จึงได้มีคณะกรรมการของทางรัฐบาลจีนแปลหนังสือเหล่านี้ออกเป็นไทย ไม่ใช่ท่านเป็นตัวตั้งตัวตี ที่ให้มีการแปลหนังสือเหล่านี้เลย แม้แต่น้อย

และคำถามที่เกี่ยวกับว่า พรรคคอมมิวนิสต์ ท่านได้ยืนยันว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ไม่ได้เป็นสมาชิก ไม่ได้เข้าไปสนับสนุน และอันนี้เราได้ทราบในเวลาต่อมาในงานเขียนของคุณเฉียบ อัมพุนันท์ หรือ คุณเฉียบ ชัยสงค์ ว่าจริง ๆ แล้วในขณะที่อยู่เมืองจีนนั้น ท่านปริตก็ได้รับการร้องขอจากทางฝ่ายจีนหลายข้อ ซึ่งท่านก็ได้ปฏิเสธทุกข้อ เป็นต้นว่า ทางจีนจะให้ท่านช่วยเรื่อง โรงเรียนจีนหรือโรงเรียนที่เรียกว่ามีการสอนภาษาจีนในประเทศไทยนั้น ให้สอนแต่ภาษาจีนไม่ต้องมีการสอนภาษาไทยเลย ท่านยอมไม่ได้ ท่านไม่เห็นด้วย กฎหมายไทยในประเทศไทยนั้นเขาขอให้แปลออกเป็นภาษาจีนเพื่อคนจีนในประเทศไทย ท่านก็ไม่รับ และยังมียีกหลายข้อเหลือเกินที่เขาขอ แต่ท่านไม่รับ จากจดหมายและบันทึกของคุณเฉียบ อัมพุนันท์ นั้น ปรากฏว่า ผลจากการที่ท่านไม่ยอมรับข้อเสนอเหล่านั้นของทางฝ่ายจีนทำให้ท่านอยู่ในสภาวะที่ลำบากถูกจำกัดหลายด้าน แม้แต่การที่จะเดินทางไปไหนก็ถูกจำกัด หนังสือพิมพ์ทุกชนิดไม่ให้อ่าน การติดต่อจากเมืองไทยก็ไม่ได้รับ เป็นต้น

นอกจากนั้นเราถามถึงท่านถึงการใช้ชีวิตของท่านในเมืองจีน ท่านพูดให้ฟังว่าท่านมีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ กินอาหารไทย อ่านหนังสือพิมพ์ไปเรื่อย ๆ แล้วก็คิดถึงเมืองไทย ท่านไม่ได้เอ่ยถึงความขมขื่นเลย ไม่ว่าจะเป็นความขมขื่นที่ท่านได้รับจากเมืองจีนที่เรามาทราบทีหลัง หรือความขมขื่นที่ท่านได้รับจากเมืองไทยก็ไม่ได้พูด

ส่วนในเรื่องที่วิกฤตที่สุด ดิฉันจะขอยุติตรงนี้ ในวันนั้นคำถามที่ออกไปในลักษณะที่ไม่ถามตรง ๆ แต่ถามว่า ท่านเห็นด้วยกับข้อสรุปของฝรั่งคนหนึ่งหรือไม่ ในกรณีที่วิกฤตที่สุดนั้น เราไม่เอ่ยอย่างอื่นเลย ท่านก็บอกแต่เพียงว่า ผมขอบอกอย่างแท้จริงจากใจ ณ ที่นี้ว่า ผมไม่ได้ทำ ผมไม่ได้มีส่วนในการทำอะไรเลยแม้แต่น้อย ผมนี่แหละเป็นคนทูลเชิญสมเด็จพระอนุชาธิราช ให้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ดิฉันสังเกตในตอนนั้น และตลอดเวลาที่มีการพูดเรื่องนี้ของท่านว่า ราชศัพท์ของท่านดีกว่าพวกเราทุกคนที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ไม่มีความตกหล่นเลยแม้แต่น้อย ถูกต้องหมด แม้แต่คำที่เราพูด เราอาจใช้คำธรรมดา ๆ แต่ของท่านถูกต้องหมด

เมื่อท่านพูดถึงจุดที่สำคัญที่สุดนี้แล้ว ที่จริงมีคน ๆ หนึ่งชื่อ คุณประโยชน์ มั่นคงดี เดียวนี้จะอยู่ที่ไหนดิฉันไม่ทราบ แต่จำได้ว่าเคยสมัครผู้แทน ถามขึ้นอีกว่า “เอาแหละครับ คราวนี้ถึงเรื่องที่อยู่ในหัวใจของพวกเราทุกคนแล้ว” ท่านปรดิกก็บอกว่าเมื่อตะกั้ที่ถามผมเข้าใจแล้วว่าเป็นจุดไหน และผมก็ตอบไปแล้วครับ นี่แสดงชัดว่าการถามในวันนั้นถามกันอย่างระมัดระวังเพียงใด

ถ้าถามทัศนะของดิฉันหลังจากที่ได้ฟังท่าน และได้เอาเอกสารที่ได้แจกให้ในตอนนั้นเอาไปอ่านก็คงจะสรุปว่า ผู้ที่ทำอะไรมาก ทำด้วยปัญญา ทำด้วยความกล้าหาญ แล้วก็ผ่านประสบการณ์ทั้งที่ดีและไม่ดีมาเป็นจำนวนมากนั้น เขาไม่ทวงบุญทวงคุณ ท่านอดทน แล้วท่านไม่บ่นในเรื่องความขมขื่นที่ท่านได้รับ อันนี้เป็นทัศนะส่วนตัวของดิฉัน

ในวันที่มีการพูดในวันนั้น ดิฉันอยากจะเรียนกับท่านทั้งหลายว่ามีฝรั่งเข้าไปนั่งอยู่ด้วยท่านหนึ่งฝรั่งคนนั้นรู้จักสนิทสนมกับดิฉันดี จริง ๆ เป็นพ่อบุญธรรมของดิฉันในระหว่างที่อยู่ในอังกฤษ ชื่อว่า จอห์น โคสต์ (John Coast) เคยเป็นนักหนังสือพิมพ์และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการได้เอกราชของประเทศอินโดนีเซีย แต่ก่อนนั้นเขาอยู่ในประเทศไทยเป็นคนที่เขียนหนังสือซึ่งทางรัฐศาสตร์รู้จักกัน คือ

SOME ASPECTS OF THAI POLITICS และเป็นคนเขียนเรื่อง ทางรถไฟสาย
 มรณะ ซึ่งเป็นที่มาของการเขียนหนังสือของ ปีแอร์ บูล์ และก่อให้เกิดเรื่องสะพาน
 ข้ามแม่น้ำแควชั้นภายหลัง คนนี้เป็นคนสุดท้ายที่สัมภาษณ์ ฯพณฯ ปรีดี ก่อนท่าน
 จะเข้าเมืองจีน เขารู้จักท่านปรีดีดีที่จริงเขาเป็นนักธุรกิจที่มีงานยุ่งมาก แต่พอทราบ
 จากดิฉันทางโทรศัพท์ว่าท่านปรีดีจะมาจากฝรั่งเศสและจะมาพูดที่นั่น เขาบอก
 เลิกนัดทุกอย่าง ไม่ว่าที่จะต้องติดต่อกับประเทศไหน ขอเพียงที่จะมาพบกับท่าน
 เห็นหน้าท่าน ในวันนั้นเขาก็เป็นฝรั่งอยู่คนเดียวที่นั่น ขณะที่ท่านปรีดีเข้าไปทักกับ
 ทุกคนทีละคนนั้น เมื่อเดินไปถึง จอห์น โคลสต์ ซึ่งนั่งอยู่เพียงคนเดียวนี้ ท่านชะงักประมาด
 ครึ่งนาทีเท่านั้น แล้วก็อุทานว่า “จอห์น โคลสต์ เราไม่ได้เจอกันนานเป็นเวลาถึง
 ๒๐ กว่าปี” ซึ่ง จอห์น โคลสต์ เขาก็ดีใจมาก จากข้อสรุปจุดนี้ของดิฉัน และจากการ
 สรุปของจอห์น โคลสต์เอง ก็คือว่าท่านปรีดีมีสมองและความจำที่ดียอดเยียม
 จากไปถึง ๒๐ กว่าปี ต่างคนต่างแก่ ใช้เวลาไม่ถึงครึ่งนาที ในการรำลึกถึงทุกสิ่งทุกอย่าง
 ในการพบกันครั้งสุดท้ายและอะไรทั้งหมด จอห์น โคลสต์ ได้บอกดิฉันว่าตอนนั้นเขา
 คิดว่า “ดูเร โอกาสยังมีเต็มเปี่ยมและถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะได้รู้จักคนชื่อ ปรีดี
 พนมยงค์ อย่างแท้จริง”

หลังจากนั้นดิฉันได้คุยกับจอห์น โคลสต์ ถึงอะไรบางอย่างเกี่ยวกับท่านปรีดี
 ซึ่งดิฉันจะไม่พูดถึงในรายละเอียด แต่จะขอเล่าที่เป็นเกร็ดเล็กน้อย จอห์น โคลสต์
 เล่าว่าบนฝ่ามือของท่านปรีดี ท่านเคยแบฝ่ามือให้จอห์น โคลสต์ดูแล้วบอกว่า “ดูสิ
 บนฝ่ามือของผมสิเต็มไปด้วย สตาร์ทั้งนั้นเลยจะเป็นสตาร์ดีหรือสตาร์ที่ร้าย ผม
 ไม่ทราบมันเต็มไปหมด” ดิฉันเองในระยะหลังได้มีโอกาสพบกับท่านผู้หญิงพูนสุข
 และท่านก็ยืนยันว่าข้อนี้เป็นความจริง บนฝ่ามือของท่านปรีดีนั้นมีดอกจันทร์
 เป็นจำนวนมาก จอห์น โคลสต์บอกว่าในการสัมภาษณ์ท่านปรีดี เขามีความเชื่อว่า
 ท่านปรีดี เป็นผู้ที่มีความหวังดีต่อประเทศไทยอย่างมากและอย่างแท้จริง และเป็น
 ผู้บริสุทธิ์ในทุกกรณีที่ถูกกล่าวหา จอห์น โคลสต์ผู้ซึ่งเข้าใจธรรมเนียมไทยดี ได้เล่า
 ให้ฟังว่า ในงานเลี้ยงเป็นทางการครั้งหนึ่งมีทูตประเทศหนึ่งเข้าไปทักท่านปรีดี
 ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นนายกฯ ของประเทศไทย โดยวิธีการโอบไหล่ท่าน เหมือนกับ
 ว่าเขาเป็นประเทศใหญ่และก็โอบไหล่ในลักษณะที่จะแสดงความเป็นพี่น้อง มิตร
 ประเทศหรือจะคิดว่าเราเป็นประเทศเล็กที่สุดตั้งแต่เด้อะ แต่มันไม่ใช่ธรรมเนียมไทย

ที่จะไปทำอย่างนั้นในวาระอย่างนั้น แม้ว่าท่านปรกติจะมองเขาในคอนท้ายด้วยความ
ความเป็นมิตรและก็ทักทายไปอย่างสุภาพก็ตามแต่ จอห์น โคลสต์ สังเกตอะไรบางอย่าง
อย่าง แววประกายแวบในดวงตาของท่านปรกติในตอนนั้น ซึ่งไม่ชอบที่ใครมาทำ
อย่างนั้น อันนี้ดิฉันอยากจะแสดงทรรศนะส่วนตัวของดิฉันว่า สำหรับท่านปรกติ
ในแง่นี้ เท่าที่ดิฉันฟังนั้น ท่านรักเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย ใครจะมาล่าแฉง
ในลักษณะที่ว่าคนไทยต่ำต้อยกว่านั้นไม่ได้ อันนี้เป็นข้อสรุปของดิฉันเองอีกเช่น
กันนะคะ

นี่หันกลับมาสู่เรื่องที่ดิฉันได้พูดไว้กันแต่ต้นเลยนะคะว่า การพูดของดิฉัน
นั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาหรือเป็นการเขียนประวัติศาสตร์อย่างสมบูรณ์แบบอะไร
ทั้งสิ้นนะคะถ้าหากว่าพวกเรามานั่งกันอยู่เช่นนี้แล้วมานั่งเรียงปี พ.ศ. ต่างๆ ที่
ท่านปรกติ ท่านได้ทำสิ่งโน้นสิ่งนี้ให้กับประเทศไทยดิฉันว่าเราก็จำปีเหล่านั้นไม่ได้
แล้วก็จะจำอะไรต่อมิอะไรไม่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าหากมีนักศึกษาอยู่ในที่นี้เขาก็
จะจำปีไม่ได้จะเป็นเหมือนการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งดิฉันคิดว่าสำหรับวาระ
อย่างนี้ ดิฉันจะเลือกอีกวิธีหนึ่ง นั่นก็คือว่า จะดูว่าท่านอายุเท่าไร ท่านทำอะไร
เพื่อที่ว่าจะเข้ากันกับโคลงบทหนึ่งของเราที่บอกว่า “ประวัติวิบุรุษไชร์ เตือนใจ
เรานา” พวกเราที่อยู่ในที่นี้ รวมทั้งตัวดิฉันเอง เมื่อมองตนเองแล้วดิฉันสะทกมาก
เลยเมื่อมองในแง่ของอายุของท่านว่าท่านทำอะไร เมื่อท่านอายุเท่าไร ดิฉันขอ
พูดในลักษณะนี้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือพวกเราทั้งหลายคิดว่าอายุของเราล่วงมา
ปานนี้ เมื่อเทียบกับ ฯพณฯ ท่านปรกติ พนมยงค์ นั้นเราอยู่ตรงไหนกันเราลองมา
ฟังลำดับต่าง ๆ กันอย่างสั้น ๆ นะคะ

เมื่อท่านอายุได้ ๒๕ ท่านได้ร่วมกับเพื่อนของท่านประท้วงท่านราชทูตไทย
ที่ฝรั่งเศสที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมในหลาย ๆ กรณี โดยเฉพาะกรณีเกี่ยวกับการจ่ายเงิน
ให้กับนักศึกษาที่อยู่ในประเทศฝรั่งเศสและที่ได้เงินน้อย ตัวท่านเองท่านได้เงิน
มาก ในฐานะที่ท่านเป็นนักศึกษาปริญญาเอก การต่อสู้ของท่านครั้งนั้นไม่ใช่เพื่อ
ตัวท่าน แต่เพื่อเพื่อนนักศึกษาที่มีเงินน้อยกว่า ผลจากการกระทำเพื่อผู้อื่น แอนดี
ท่านทูตในกรุงปารีสครั้งนี้ของท่าน ทุกคนที่อยู่ในที่นี้ก็คงจะทราบดีผลที่เกิดขึ้น
นั้นเป็นอย่างไร หากนักศึกษาที่อยู่รอบ ๆ บริเวณนี้อยากทราบลึกลงไปในด้านนี้
ดิฉันคิดว่าหนังสือชื่อเรื่องของเจ้าพระยามหิธร ในนั้นเจ้าพระยามหิธร เขียนถึง

ลูก และจะกล่าวถึงนายปรีดีว่าท่านปรีดีมีความเฉลียวฉลาดอย่างไร เจ้าพระยามหิธร นั้นแหละเป็นผู้เลือกท่านปรีดีให้เป็นนักเรียนทุนไปศึกษาในต่างประเทศ และก็พูดถึงท่านปรีดีอีกหลายอย่างตามทัศนะของท่านว่า ท่านปรีดีเป็นคนอย่างไร

เมื่ออายุ ๒๗ ปี ในหนังสือเล่มนี้ซึ่งเกี่ยวกับท่านปรีดีเหมือนกัน ใช้คำว่า “ท่านร่วมกับสหายจำนวน ๖ คน” ใช้คำว่า “สหาย” ซึ่งอาจจะไม่เพราะอีกถ้าใช้กับท่านปรีดี คิดันขอเปลี่ยนเป็นว่าร่วมกับเพื่อนของท่านในประเทศฝรั่งเศสจำนวน ๖ คน “ท่านเป็นประธานคิดก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นมาตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว” ชื่อคณะราษฎรนี้คิดันจำได้ว่าเมื่อก่อนเขาเรียกกันทั่วไปว่า “คะ-นะ-ราด” คณะราษฎรมิได้มาก่อตั้งกันในประเทศไทยแต่ท่านปรีดีได้วางรากฐานคณะราษฎรมาตั้งแต่ท่านอายุ ๒๗ ปี ในกรุงปารีส และถ้าหากว่าเราจะให้ฟังว่าใครบ้างที่ร่วมกับท่านใน ๖ คนนั้น นักศึกษาที่ฟังอยู่รอบ ๆ ฟังแล้วก็รับรองได้ว่าจะลืม ต้องบอกวิธีใหม่เช่นใน ๖ คนมีคุณประยูร ภมรมนตรี อยู่ด้วยถึงอย่างนั้น นักศึกษารุ่นนี้ก็ยังไม่รู้จักว่าเป็นใคร ถ้าจะบอกก็ต้องว่า “พ่อของยุรนั่นแหละ พ่อของแซมนะ” อย่างนี้ก็คงจะจำได้ ท่านร่วมอยู่ด้วยในคณะนั้นด้วย

เมื่อท่านกลับมาเมืองไทย อายุ ๒๗ ปี ท่านเป็นผู้พิพากษา ท่านเป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนกฎหมายในตอนนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของเรายังไม่มี

พอถึงอายุ ๓๒ ปี วันที่ ๒๔ มิ.ย. พ.ศ. ๒๔๗๕ นายปรีดีหรือหลวงประดิษฐมนูธรรม ในตอนนั้นได้ร่วมกับสมาชิกคณะราษฎร ที่มีทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ภายใต้การนำของ พระยาพหลพลพยุหเสนา ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่และประวัติศาสตร์ชาติไทยไม่มีวันที่จะลบเลือนไปได้ นั่นก็คือ การเข้ายึดอำนาจรัฐ ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศสยามจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และท่านปรีดีนั้นเป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน ทำเมื่ออายุเพียง ๓๒ ปีเท่านั้น

ในปีเดียวกัน คือในปีที่ท่านอายุ ๓๒ ปี ท่านถูกขอร้องให้ทำอะไรบ้างหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ธรรมนูญปกครองประเทศท่านเป็นผู้ร่าง รัฐธรรมนูญฉบับถาวร ท่านเป็นผู้ร่าง ร่วมกับท่านอื่นอีก ๙ คน และท่านเป็นผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งต่อมาได้มีผลต่อชีวิตท่านมากดังที่ทราบกันอยู่

๒ ปีต่อมา อายุ ๓๔ ปี ท่านเป็นรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ดิฉันไม่ขอกล่าวรายละเอียดอื่น แต่ขอพูดถึงมหาวิทยาลัยของเราคราวนี้แหละ ที่ท่านตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง นักศึกษาปัจจุบันมักจะมีคำว่า "วิชา" สำหรับชื่อเต็มของมหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ท่านริเริ่มในการที่จะตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางสภาได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ เป็นชอบโดยทางกฎหมาย เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๗ แต่งตั้งให้ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๔๘๗ ท่านเป็นผู้ประศาสน์การอยู่ ๑๘ ปี นักศึกษาปัจจุบันที่ฟังอยู่โดยรอบขณะนี้ จะทราบหรือไม่ คำว่า "ผู้ประศาสน์การ" ดิฉันได้เคยลองถามอาจารย์ที่สอนกันอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า เราจะแปลกันได้อย่างไรส่วนมากจะคิดว่า คือ "ผู้ก่อตั้ง" ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ดิฉันคิดว่าเราคงจะต้องหาคำขยายความกันแล้ว เพราะว่าไม่น่าจะหมายถึง "ผู้ก่อตั้ง" เท่านั้น เพราะว่าเมื่อถึงวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ออกมา ยกเลิกตำแหน่ง "ผู้ประศาสน์การ" เพราะตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งของการบริหารมหาวิทยาลัยนี้

ต่อมาเมื่อท่านอายุได้ ๓๕ ปี ท่านยังอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ท่านได้ทำสิ่งหนึ่งซึ่งคนไทยส่วนใหญ่เกือบจะเรียกได้ว่าไม่รู้กันเลย ก็คือ การที่ท่านเดินทางไปเจรจาขอลดอัตราดอกเบี้ยกับประเทศอังกฤษ ซึ่งเราเป็นหนี้เขามาตั้งแต่ครั้งล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ และหลังจากนั้นท่านได้ถือโอกาสเดินทางไปเจรจากับหลาย ๆ ประเทศ ทาบหามในการที่จะขอเจรจายกเลิกสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศเหล่านั้น

รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่ง เมื่อท่านอายุได้ ๓๗ เป็นปีที่เราได้เอกราชอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง การศาล และเศรษฐกิจ ซึ่งตรงตามปณิธาน ๖ ประการของคณะราษฎรที่ตั้งไว้ ข้อนี้ส่วนมากพวกเรานักศึกษาจะรู้จักชื่อ ดร.ฟรานซิส บี แשר หรือพระยาภักดิ์ญาณโมศรี ว่าเป็นผู้ทำสิ่งนี้ให้สมบูรณ์แต่แท้ที่จริงแล้วท่านปรีดีของเรานี้แหละที่ปลดทุกสิ่งทุกอย่าง ที่มະรุมมะตุ้มเป็นเนื้องอกของประเทศไทยออกในสมัยของท่านเองเมื่อท่านอายุได้ ๓๗ ปี

อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญมากในตอนนั้นในความรู้สึกของดิฉัน ก็คือ เรื่องของดินแดนไทย พวกเราอาจจะทราบ หรืออาจจะไม่ทราบกันก็ได้ว่าที่ระนอง ตรงปากจั่นนั้น แผ่นดินมันงอกในแดนไทย ทางอังกฤษต้องการจะเอาแผ่นดินที่งอก

นั้นเป็นของอังกฤษ ท่านปรีดีนี้แหละเป็นผู้เจรจาให้มีการแบ่งเขตแดนให้ชัดเจนระหว่าง
เวียดนาม พอยต์ และปากจั่นจังหวัดระนอง และในที่สุดเราก็ได้ดินแดนตรงที่มัน
งอกนั้นมาเป็นของเรา แทนที่อังกฤษจะฮุบไปทั้งหมด

เมื่ออายุ ๓๘ ปี ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแล้วคราวนี้ใน
ด้านการคลังท่านทำอะไรบ้าง คนอายุเพียง ๓๘ ปี ท่านยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ
ยกเลิกอากรค่าขนาน ปรับปรุงระบบภาษีอากรของประเทศ นอกจากนั้น สิ่งที่เราจะ
ได้รู้จักกันในไม่ช้านี้ คือ V.A.T Value Added Tax ซึ่งรัฐบาลชุดปัจจุบันคงจะ
นำมาใช้ในไม่ช้านี้ ในความเป็นจริงแล้ว ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ได้วางรากฐาน
การเก็บภาษีอากรทางอ้อมสำหรับสินค้าบริโภคฟุ่มเฟือยไว้ตั้งแต่ครั้งกระโน้น
ท่านได้วางรากฐานไว้เรียบร้อยแล้ว ท่านที่สับสนหวัหวั ท่านจะทราบหรือไม่ว่า
ประเทศเราเมื่อก่อนนั้น วิชาหลักอันนี้มีได้เป็นรัฐวิชาหลักของไทย แต่เป็นของ
อเมริกา และของอังกฤษ ท่านปรีดีเป็นผู้ที่ดึงมาเป็นรัฐวิชาหลักของไทย ก่อนที่ตก
ไปอยู่ในเงื้อมมือของญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในฐานะที่เป็นรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลัง ท่านได้ดึงเอาเงินสำรอง ของประเทศออกซื้อทองคำเป็น
จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ เอานซ์ ไว้เป็นทองคำสำรองสำหรับประเทศ และนี่แหละ
คือทองคำสำรองของประเทศที่มีไว้ให้เราภูมิใจจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านซื้อไว้ก่อนที่
เงินปอนด์จะตกราคา

หลังจากนั้นเมื่อท่านอายุ ๓๙ ปี ท่านทำอะไร ๆ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น
นั่นก็คือหัวใจทางการคลังสำหรับประเทศ เพราะท่านได้ตั้งธนาคารชาติขึ้น
มา อายุ ๓๙ ปี เท่านั้น ธนาคารชาติมีบทบาทอย่างไร สำคัญขนาดไหน ปัจจุบัน
เราก็ตราบกันดี

เมื่อท่านอายุ ๔๑ ปี ท่านอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของลัน-
เกล้าฯ รัชกาลที่ ๘ แล้ว และในระบอบนั้นเราก็ตราบติว่าระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๔-
๘๕ - ๘๖ ประเทศของเรากำลังอยู่ในยุคของ “การปลุกดันรักชาติ” ยุคของ
“มาลानำไทยไปสู่มหาอำนาจ” ยุคของไทยจะต้องเป็นมหาอำนาจของโลก เราอยู่
อย่างนี้ไม่ได้ และเราก็เกือบจะอยู่ในระบบเผด็จการอย่างแท้จริง ท่านปรีดี เป็นผู้
ที่ทำได้สำเร็จขึ้นมาอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำได้ยากอย่างยิ่งในระบบเผด็จการ คือสามารถ
ยับยั้งพระราชกฤษฎีกาที่ให้อำนาจแก่ผู้บัญชาการทหารสูงสุด คือ จอมพลแปลก

พิบูลสงคราม ให้มีอำนาจสั่งการทุกกระทรวงทบวงกรมได้ ซึ่งจะเป็นอำนาจที่ล้ำหน้าในขณะนั้น ท่านปริติสามารถยับยั้งสภานี้ไว้ได้

ต่อมา ปี ๒๔๘๗ เมื่ออายุ ๔๕ ปี ท่านปริติก็เป็นผู้สำเร็จราชการแต่เพียงผู้เดียว

ท่านผู้ฟังทั้งหลายอาจจะทราบวาระระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น มีหลายอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเราเกือบจะเป็นผู้ที่แพ้สงครามไปแล้ว ถ้าพูดกันจริงๆ ยึดทางจอมพล ป. เป็นหลักก็แพ้นั้นแหละ นั่นก็คือว่าประเทศไทยเราประกาศเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรก่อน จอมพล ป. ยกเลิกสัญญา กับสัมพันธมิตร และไปเข้าข้างญี่ปุ่น ในวันที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทยหลายแห่ง รวมทั้งที่บางปู สงขลา ปัตตานี สุราษฎร์ ชุมพร ซึ่งมีคนตายเป็นจำนวนมาก เพราะเราได้ลุกขึ้นต่อสู้ในฐานที่เราเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร เข้านั้น จอมพล ป. ได้หายไปจากการประชุมจะไปไหนยังไม่เคยปรากฏออกมาในประวัติศาสตร์ ดิฉันได้พยายามหาแล้ว แต่ไม่แน่ชัด ท่านปริติอยู่ในที่นั้น และเมื่อมีการถามว่าเขาบุกมาแล้วจะอย่างไร จะสู้หรือจะเข้ากับพวกเขา ท่านปริติบอกว่า เราจำเป็นที่จะยึดข้อตกลงของเรา ความซื่อสัตย์ต่อมิตรประเทศนั้นคือรักษาสัมพันธภาพกับสัมพันธมิตร แต่ในที่สุดท่านก็แพ้ไปเราต้องไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่น

หลังจากนั้นแหละบทบาทสูงที่สุดของ ฯพณฯ ท่านปริติ พนมยงค์ ก็เกิดขึ้น เมืองไทยเกิดผู้ซึ่งใช้รหัสนามว่า “รูธ” (RUTH) บทบาทของรูธ ที่คนไทยมารู้จักกันในภายหลังก็คือการที่ท่านในตำแหน่งของผู้สำเร็จราชการแผ่นดินทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเสรีไทย ประสานทั้งในและนอกประเทศโยงโยกันไปตามหมด ถ้าหากไม่มีเสรีไทย ประเทศไทยเราก็จะตกที่นั่งลำบากมาก เพราะจะต้องเป็นผู้แพ้สงคราม วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ อันเป็นวันประกาศสันติภาพ ท่านเป็นผู้ที่ทำให้ทางฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลอร์ด หลุยส์ เมาท์แบทเทิน สหชาติของท่านนั้นยอมให้การประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และกับอเมริกา ภายใต้การนำของจอมพล ป. นั้นเป็นโมฆะ ไทยไม่ต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม นอกจากข้าวถ้าไม่เช่นนั้นแล้วเราจะอยู่ในฐานะผู้แพ้สงครามที่ลำบากอย่างยิ่ง สำหรับนักศึกษาที่สนใจรายละเอียดเรื่องนี้จะไปอ่านได้จาก หนังสือชื่อ ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ ของอาจารย์ดิเรก ชัยนาม หรือข้อเขียนของอาจารย์ป๋วย ซึ่งมาฝึกอบใน

อินเดียและบินมาจากอินเดียมาโตร่มที่เมืองไทย ตกลงบนคันนาจนขาแพลงและคิดถึงยาพิษที่อยู่ในกระเป๋าในอกเสื้อของท่านจะทำลายชีวิตของท่าน ดึกว่าจะต้องขายความลับให้กับญี่ปุ่น และในที่สุดก็ถูกจับมาขังในโรงพักที่กรุงเทพฯ พอกลางคืนท่านได้รับการปลดปล่อยและถูกนำไปหาท่านปรีดี เป็นการโยงโยขายงานต่อต้านญี่ปุ่นไม่ให้เป็นฝ่ายแพ้สงครามได้

ถ้าดิฉันเล่ารายละเอียดให้ฟัง รับรองได้ว่านักศึกษาที่ฟังอยู่รอบนอกจะรู้สึกตื่นเต้นไม่น้อยไปกว่าภาพยนตร์หรืออ่านนวนิยายอิงสงครามโลกอย่าง ระย้าของสตีเฟน กูร์เมโรวิทซ์ หรือ นรกใต้แผ่นดินไทย X.O. กรุ๊ป ของมัลลีย์ ชูพินิจ แต่นี้เป็นเรื่องจริง เรื่องของผู้ประศาสน์การและอธิการของพวกท่านเองที่เสี่ยงตายด้วยชีวิตเพื่อประเทศ และเพื่อยืนยันเรื่องนี้ ดิฉันจะขอกล่าวถึงหนังสือเล่มหนึ่งที่ดิฉันมีอยู่ TOP SECRET BANGKOK เป็นหนังสือของเซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต (SIR Andrew Gilchrist) เซอร์ แอนดรูว์เป็นเอกอัครราชทูตของประเทศอังกฤษประจำอยู่ที่ไอร์แลนด์ เมื่อท่านปลดเกษียณได้มีโอกาสไปค้นเอกสารเก่าของท่าน ซึ่งเห็นท่านกล่าวไว้ว่าอยู่ที่ห้องใต้หลังคา หลังจากนั้นท่านก็ประมวลเรื่องของท่านปรีดีออกมาได้เป็นหนังสือเล่มดังกล่าวหลังจากที่ออกได้เพียงสองฉบับเท่านั้น หนังสือพิมพ์ใหม่ในอังกฤษก็ลงข่าวว่า พวกเรานึกว่า WAR HEROES หรือวีรบุรุษในสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวมทั้งปฏิบัติการต่างๆ ในสงครามครั้งที่ ๒ ถูกเปิดเผยออกมาหมดแล้ว โลกเพิ่งมารู้จักวีรบุรุษสงครามอีกท่านหนึ่ง ที่ไม่มีผู้รู้เรื่องราวที่ไม่ได้รับการเปิดเผย ที่ไม่ได้รับการเชิดชูเกียรติแต่อย่างไรเลย นั่นคือ ท่านปรีดี พนมยงค์ หรือ ผู้ที่ไซรัล รุธ ในสงครามนี้คือผลจากเป็นข้อเขียนของเซอร์ แอนดรูว์ กิลคริสต

เมื่อท่านปรีดีอายุได้ ๔๕ ปี ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๘ ได้เสด็จนิวัตประเทศไทย วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ท่านปรีดีเป็น รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งมีอยู่แค่เพียงหนึ่งท่านเท่านั้นในประเทศไทย ดิฉันยังไม่แน่ใจ หรืออาจจะให้ท่านอาจารย์ไหนก็ได้ที่จะให้ความกระจ่างว่ารัฐบุรุษอาวุโส และรัฐบุรุษนั้น แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร แต่ท่านปรีดีนั้น ไม่ใช่เพียงรัฐบุรุษ แต่เป็นรัฐบุรุษอาวุโส พวกเราที่อยู่ในอังกฤษก็เอาประกาศนั้นมาอ่านกัน คนที่เรียนทางกฎหมายบอกว่า อำนาจในประเทศนั้นใหญ่เหลือเกิน เขียนไว้ชัดเจนว่า รัฐบาลทุกชุดจะต้องปรึกษาราชการแผ่นดินกับรัฐบุรุษอาวุโส

ตำแหน่งนี้ไม่เคยไปจากตัวของท่านปริดีเลย จนกระทั่งสิ้นอายุขัย ท่านก็สิ้นไปในตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสคนเดียวของประเทศ อันนี้เป็นสุดยอดของความสามารถของท่าน และของผู้ชายที่อายุเพียง ๔๕ ปี

หลังจากนั้นต้องลี้ภัยอย่างที่เราท่านทราบ พรหมลิขิตหักเหแล้วสำหรับชีวิตอายุ ๔๗ เกิดรัฐประหาร และเกิดเรื่องราวมามากมายที่ทำให้ท่านต้องลี้ภัยไปสู่สิงคโปร์ หนีออกจากท่าเทียบท่าช้าง ที่ติดอยู่กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเคยบอกให้เราทราบที่กรุงลอนดอนว่า ผมไม่ได้หนีกรณีสวรรคต ผมไม่ได้ทำเลย ผมหนีก็เพราะว่า เขาใช้ปืนใหญ่จ่อหน้าบ้านของผมที่ท่าช้าง ผมจำเป็นต้องนึกถึงชีวิตและลูกเมีย และท่านก็ได้รับการช่วยเหลือจากทางสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ จนกระทั่งออกไปถึงสิงคโปร์ และไปอยู่เมืองจีนในที่สุด

๒ ปีหลังจากนั้น ท่านพยายามที่จะทำการปฏิวัติที่เรียกว่า ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ท่านก็ต้องอยู่ที่ประเทศอังกฤษ จนกระทั่งท่านอายุ ๗๐ จึงได้อยู่ที่ฝรั่งเศส จนอายุ ๘๓ ปี ท่านก็เสียชีวิตที่นั่นอย่างที่เราทราบกันอยู่แล้ว

ถ้าหากจะให้ดิฉันสรุปลงจุดนี้ ดิฉันคิดว่า แน่นอนสิ่งที่ท่านทำนั้นยิ่งใหญ่มากสำหรับประเทศไทยเรา ไม่เพียงบังควรอย่างยิ่งที่คนรุ่นใหม่หรือคนรุ่นต่อไปที่เป็นอนุชนจะไม่รู้จักท่าน ควรจะต้องรำลึกว่า วันนี้วันที่ ๑๑ พฤษภาคม เราได้มหาบุรุษของประเทศคนหนึ่งที่ทำงานเสียสละอย่างแท้จริง ไม่หวั่นต่ออุปสรรคไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากเพื่อประเทศชาติ

และตรงจุดนี้ดิฉันอยากจะเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบว่า ในวันที่เราพบท่าน ปริดีที่อังกฤษ ท่านได้พูดกับเราว่า สิ่งที่ผมทำผิดพลาดนั้นย่อมมีบ้าง และถ้าหากสิ่งใดที่ผมทำผิดพลาดผมขอกล่าวกับพวกคุณ ณ ที่นี้ว่า ผมขอภัย ขอให้พวกคุณคิดเถิดว่าผู้ชายอายุเพียง ๓๒ ปี ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของประเทศและกฎหมายสำหรับประเทศ อาจจะมีอยู่บ้างเพราะความหนุ่มที่ย่อมผิดพลาดไปบ้าง จุดนี้พวกเราไม่ได้มองไปว่าเป็นแง่ลบของท่านเลย แต่เรากลับมีความคิดว่าจะมีสักเท่าไร คนในเมืองไทยจะเป็นผู้ใหญ่ และอยู่ในระดับที่ทำงานให้ประเทศอย่างนี้ ยอมรับว่าท่านนั้นก็มีส่วนผิดพลาด ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของปุถุชน และจุดนี้กลับเป็นจุดที่เราสรรเสริญท่านอย่างยิ่งในการที่พูดว่าท่านก็พลาดได้ และขอภัยใน

จุดที่ท่านพลาด ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร

จุดที่ ๒ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจ ทั้งหมดที่พูดมาแล้วเป็นจุดใหญ่ จุดแรกที่ดิฉันตั้งใจพูด การพูดในวันนี้ก็คือการที่ดิฉันได้เดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปีที่แล้ว ตอนที่ไปนั้นไม่คิดเลยว่าจะไปเจอเหตุการณ์ที่จะนำมาเล่าสู่กันในวันนี้ แต่ก็ต้องเล่าอย่างย่อเพราะเวลาน้อย ดิฉันได้ลงมาจากเป่ย์จิวที่ท่านปริติไปอยู่เป็นเมืองแรกลงมาเรื่อยถึงกวางโจว ที่กวางโจวดิฉันได้ติดต่ออาจารย์หญิงผู้หนึ่ง ซึ่งรู้จักผู้ที่ทราบที่บ้านที่ท่านปริติและท่านผู้หญิงเคยอยู่นั้นอยู่ที่ตรงไหน เขาจะพาไป ดิฉันบอกว่าถ้าอย่างนั้นดิฉันอยากขอพบใครสักคนหนึ่งซึ่งเคยทำงานอยู่กับท่านปริติโดยเฉพาะคนที่ เป็นเลขานุการได้ไหม เขาก็พยายามติดต่อให้ แต่ทางโน้นก็เป็นอย่างที่ท่านผู้หญิงบอกดิฉันว่า “คู่ปู้เย่า” คือไม่ทราบปฏิเสธไม่ยอมพูดอะไร แต่ในที่สุดก็มีคนหนึ่ง ชื่อคุณเฉิน ยินดีให้พบ ดิฉันเองก็ระมัดระวังมากเหมือนกันในการพบเขา แต่เมื่อไปเจอนั้น ปรากฏว่าคุณเฉิน สุภาพ ยิ้มแย้ม ใส่เสื้อแบบพระราชทานพยายามแสดงว่าท่านเป็นคนไทยทำงานให้คนไทย ดิฉันซักถามคุณเฉินหลายประการ โดยเฉพาะความเป็นอยู่ของท่านปริติ กิจวัตรของท่านที่นั่นก็ได้ทราบมาและขอเล่าเป็นเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ว่า ดิฉันเข้าท่านจะเดินออกกำลังกายทางแถบซาเมียน รับประทานอาหารเช้า ซึ่งอาจจะป็นข้าวต้มกวางโจว อ่านหนังสือพิมพ์และเขียนหนังสือที่จริงดิฉันมีบทสัมภาษณ์ของคุณเฉินอยู่ หากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องการจะถอดออกก็ได้ คุณเฉินบอกว่าเวลาร่างท่านปริติจะปลูกต้นไม้ และดิฉันก็ได้เห็นต้นไม้ที่ท่านปลูก เห็นมีขุนุนอยู่ด้วย นัยว่าท่านปลูกทั้งพริก ข่า ตะไคร้ ท่านเก็บลูกไว้รับประทาน บ้านแรกที่คุณเฉินไปดูเป็นบ้านตึกรมนนไม่มีบริเวณเป็นบ้านหลังเล็กสี่เหลี่ยม เดียวนี้เป็นบ้านเลขที่ ๖ คุณเฉินชี้ให้ดิฉันดูห้องนอนของท่าน แต่ดิฉันไม่ได้เข้าไปดูข้างใน แม้ว่าเจ้าของบ้านจะยินดี เพราะว่าข้างในเปลี่ยนไปแล้วข้างหลังบ้านกำลังรื้อสร้างใหม่ ดิฉันมีรูปถ่ายสไลด์ที่เก็บภาพเหล่านี้ไว้ ส่วนบ้านหลังที่สองยังไม่รื้อ เพราะเป็นสถานกงสุลอังกฤษ คุณเฉินกล่าวว่าผู้มีใหญ่ของทางฝ่ายจีนมาเยี่ยมท่านปริติอยู่เป็นประจำ มาแสดงคารวะ เช่น ผู้ว่าราชการมณฑลกวางโจว มณฑลกวางตุ้ง ท่านตั้งเสียวมึงก็เคยมาเยี่ยมที่บ้านหลังเขียว และท่านนั้นแหละเห็นว่าที่เดิมคับแคบ จึงจัดให้ครอบครัวท่านปริติย้ายจากบ้านหลังเขียวเล็กเดิมมาเป็นบ้านหลังใหญ่ ที่ดิฉันคิดว่าน่าสบายมาก ดิฉันถ่ายรูปนั้นแม้กระทั่ง

หน้าต่างโค้งของห้องนอนของท่าน คุณคุษ วิชาของท่านอยากได้รูปนี้ไว้เพราะเห็นแล้วก็คิดถึงคุณพ่อ

ต่อคำถามที่ว่าตลอดเวลาที่อยู่กับท่านปรีดีเคยได้ยินท่านพูดถึงความขมขื่นบ้างหรือไม่ คุณเงินตอบว่า ผมไม่เคยได้ยินท่านพูดถึงความขมขื่นใด ๆ เลย มีแต่ท่านกล่าวเสมอว่า ท่านเป็นห่วงประเทศไทยอยากเห็นประเทศไทยเจริญ อยากเห็นคนไทยอยู่อย่างมีความสุข

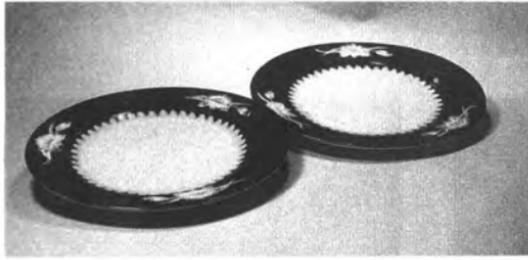
นี่เป็นข้อสรุปที่คุณเงินให้แก่ดิฉัน ส่วนความประทับใจที่คุณเงินมีเป็นส่วนตัวคือว่า อาจารย์ปรีดี หรือเป็นที่รู้จักของคนทางโน้นว่านายปรีดี หรือครูอาวุโส คุณเงินเรียกว่าได้ชื่อ และเรียกท่านคุณหญิงว่า ไทไท เป็นคนใจดีท่านชอบทำงานให้เสร็จโดยเร็ว เป็นคนเอาจริงเอาจัง หากคนไหนที่ท่านมอบงานให้ทำแล้วทำช้าทำไม่ดี ท่านจะสบบารมณ งานที่ท่านสั่งจะต้องเสร็จให้เร็วและจะต้องรีบนำไปมอบให้แก่ท่าน ท่านรักและเอาใจใส่เด็กมาก ลูกของคุณเงินนั้นอยู่โรงเรียนอนุบาลที่ข้างบ้านของท่าน เข้าขึ้นมาท่านจะจูมมือลูกของเขาไปส่ง เย็นก็จะไปรับและจูมมือลูกของเขามาที่บ้าน

ส่วนสาเหตุที่ท่านรีบออกมาอยู่ปารีสก็เป็นเพราะท่านไม่อาจอยู่ในเมืองจีนในระบบของแก๊ง ๔ คนได้ คุณเงินบอกดิฉันอย่างนั้นและดิฉันยังไม่ได้เรียนถามท่านผู้หญิง สถานการณ์ในตอนนั้นควบคุมกันไม่ได้ ท่านจึงคิดว่าไม่ปลอดภัยจึงไปอยู่ปารีส คุณเงินเล่าบางคนที่เคยทำงานกับท่านก็ถูกแก๊ง ๔ คนจับไป บางคนถูกฆ่าคน ฉะนั้นจึงดีแล้วที่ท่านออกไปท่านแทบจะไม่ได้เอาอะไรไปเลย เฟอริเนอร์ และทุกอย่างทั้งหมด ข้อนี้ดิฉันได้เรียนถามท่านผู้หญิงต่อมาก็ได้ทราบที่ท่านออกจากจีนพร้อมกับกระเป๋าเสื้อผ้า และพระพุทธรูปบูชาเท่านั้น ดิฉันคุยอยู่กับคุณเงินเป็นเวลานาน จนกระทั่งเขาไว้วางใจ เลี้ยงอาหารกลางวัน แล้วมานั่งสัมภาษณ์กันต่อ เขาได้บอกว่ามีสิ่งหนึ่งที่อยู่ในห้องรับแขกของเขาเป็นของท่านปรีดี เขารักมาก เขาเอามาติดไว้ในห้องรับแขก แล้วสิ่งที่นึกไม่ถึงก็คือเขาถามว่า เขายินดีจะมอบให้ ถ้าดิฉันจะเอากลับเมืองไทย ดิฉันบอกว่า ยินดีมาก ถ้าเขาไว้วางใจจะมอบให้ไม่ใช่มอบให้ดิฉัน แต่มอบให้ก่อนุสรณ์สถานของท่านปรีดี สิ่งนั้นก็คือ สิ่งที่ดิฉันถืออยู่ต่อหน้าท่านคือภาคโลหะฝังหินสีต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะที่สวยงามตอนที่เขาไปปลดลงมาจากผนังห้อง เขาคงจะรำลึกถึงท่านมากหรืออย่างไรไม่ทราบว่าเขา

น้ำตาไหล เขาทำให้คนที่เป็นล่าน้ำตาไหลด้วย ดินนเองน้ำตาคลอปไปด้วย เพราะเป็นสิ่งที่เขาเก็บของเขาไว้นานและกำลังจะไปจากเขาไปและคงจะไปจากเขาตลอดช่วงกาลนานสำหรับเขา หลังจากนั้นเขาเข้าไปในครัวเข้าใจว่าตอนนั้นคงจะไว้ใจดินนแล้ว เขาเอาจานคู่หนึ่งซึ่งท่านปรีดีและท่านผู้หญิงเคยใช้ขณะท่านอยู่ที่นั่นออกมาแล้วก็จานขนมอีก ๑ ชุด แล้วก็ยังมีอีกชิ้นหนึ่งที่เขาต้องการให้ดินนนำกลับมาเมืองไทยเป็นกาภาแผ่ซึ่งเขาบอกว่าได้เปลี่ยนจุกเสียใหม่ ก่อนเอากลับมาไทย ดินนหัวนมากเพราะไม่แนใจว่าทางศุลกากรจะยอมให้ผ่าน เพราะสิ่งแรกเป็นของเก่าได้ห่อแล้วห่ออีก ดินนภูมิใจในการไปในครั้งนี้พอถึงเมืองไทยก็โทรศัพท์ไปหาท่านผู้หญิง ท่านขอคูดของเหล่านี้ ดินนภูมิใจที่การไปเมืองจีนไม่เสียหลายเมื่อท่านผู้หญิงบอกว่ันเป็นของใช้เพียง ๖ ชิ้นจากเมืองจีนที่มาถึงเมืองไทย ท่านผู้หญิงบอกให้ดินนเก็บของเหล่านี้ไว้จนกว่าการจัดห้องที่ตึกโตมจะเรียบร้อยของเหล่านี้จะไปเก็บไว้ที่นั่น ท่านผู้ฟังอาจจะอยากทราบว่าคุณเงินได้ของเหล่านี้มาอย่างไร เขาประมวลค่าเพราะหลังจากท่านปรีดีไปแล้วทางการเอาของขายทอดตลาด

เวลาของดินนก็หมดลง แต่ถ้าจะให้ดินนสรุปสักนิตหนึ่งตามความรู้สึกส่วนตัวและอย่างลึกซึ้งด้วย ก็คงจะพูดได้อย่างนี้ละคะ ท่านประสบผลสำเร็จในชีวิตหรือไม่ ดินนคิดว่าข้อนี้สุดแท้แต่ผู้ใดจะมองเช่นเดียวกันกับอาจารย์ป่วย อุบัติเหตุในชีวิตของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้ในลักษณะประหลาดและยอมทำให้ชีวิตเป็นไปนสิ่งที่แต่ละคนคาดไม่ถึงโดยเฉพาะคนดีของประเทศไทยทำไมจะต้องประสบเหตุการณ์อย่างนั้น ทำไมอาจารย์ป่วยของเราต้องอยู่ในภาวะอย่างนั้นในประเทศอังกฤษในปัจจุบันนี้ ข้อนี้ดินนว่าสุดแท้แต่จะมองว่าจะเป็นอย่างไร มีผู้ที่อาจจะคิดว่า ท่านไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิต ไม่สามารถที่จะกลับมาล้างมลทินหรืออะไรต่าง ๆ ที่คนอื่นป้ายให้ ในประเทศไทยได้ ท่านเคยลี้ภัยอยู่ต่างแดนเคยพูดว่าท่านต้องการกลับมาตายในบวรพระพุทศศาสนาในประเทศไทย จุดนี้ท่านก็ไม่สำเร็จ ท่านเสียชีวิตในกรุงปารีสแต่ถ้าเราคิดไปอีกแง่หนึ่ง ในแง่ของประเทศของเรา รวมเข้าเป็นหมู่ ประชาชนของเรารวมเข้าเป็นหนึ่งชีวิตเท่านั้น เล่าสิ่งที่ท่านปรีดีทำประสบผลสำเร็จหรือไม่ สำหรับดินนคิดว่าเหลือเพื่อท่านประสบผลสำเร็จเกินกว่าที่จะบรรยายเป็นความสำเร็จที่ผู้ชายคนหนึ่งเกิดมาเป็นคนไทย และเสียสละให้กับประเทศไทย ส่วนสิ่งอันใดแม้จะสาธยายเป็นก็ชั่วโม่งก็ยังไม่หมด ในเรื่องของ

รายละเอียด สิ่งที่ดีฉันพูดนั้นเพียงแต่ดึงออกมาในบางจุด หนึ่งในพันที่ท่านทำก็ไม่ได้ และยังถ้าเอาไปเปรียบเทียบกับความลำบากยากเข็ญของการทำ แต่ละขั้นตอนของงานแต่ละอย่าง ก็อาจจะพูดไม่ได้เปรียบเทียบหนึ่งในแสน หรือหนึ่งในล้านของสิ่งที่ท่านทำ เพราะฉะนั้นถ้าจะว่าในแง่ประโยชน์ที่ประเทศชาติได้รับฉันคิดว่า ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ไม่ว่าจะในทัศนะของคนเก่าหรือคนรุ่นใหม่หรืออนุชนรุ่นหลังต่อไป ในอนาคตท่านประสบผลสำเร็จสูงสุด เพราะว่าตัวสัจจะใครจะเบี่ยงเบนไม่ได้ จะไม่พูดอย่างไร พูดได้ทั้งสิ้น จะไปพูดในด้านไหนก็ได้ แต่ตัวสัจจะเป็นสิ่งที่จะเบี่ยงเบนมิได้และจะคงอยู่อย่างนั้นตลอดไป

บ้านพักและของใช้บางอย่าง
ของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
ขณะพำนักอยู่ในประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีน
ตามที่ปรากฏในปาฐกถาของ
ผศ. ขวัญดี อัครวาณิชชัย

สถาบันปริดี พนมยงค์

วารี หะวานนท์

ดิฉันได้ก้าวเข้ามาหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มตั้งแต่โรงเรียนเตรียมปริญญา (รุ่นที่ ๕) ซึ่งเป็นการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษา เพื่อเตรียมเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นนักศึกษาชั้นเตรียมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีบุคคลสำคัญของประเทศเป็นผู้ประศาสน์การ คือ ท่านอาจารย์ปริดี พนมยงค์ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง (ชื่อขณะนั้น) รวมทั้งโรงเรียนเตรียมปริญญา ขณะอยู่โรงเรียนเตรียมเคยมีโอกาสมพบท่าน ภาพที่ยังจำได้ คือ ในวันแข่งขันกีฬาภายในของโรงเรียนเตรียมปริญญา ซึ่งมีอยู่ ๒ ชั้น คือเตรียมปีที่ ๑ และปีที่ ๒ แต่ละชั้นมีหลายห้องด้วยกัน ท่านมาดูการแข่งขัน ท่านนั่งอยู่กลางสนามกับลูกศิษย์ แม้นฝนจะตกปรอย ๆ ท่านก็ไม่ลุกไปไหน กลับใช้ผ้าเช็ดหน้าขมวดโพกศีรษะไว้ นับเป็นภาพที่ประทับใจครั้งแรกที่เห็นท่านรักและใกล้ชิดลูกศิษย์ ประดุจเป็นทั้งพ่อและอาจารย์ และในฐานะศิษย์ธรรมศาสตร์ที่มีความภาคภูมิใจ และศรัทธาที่ท่านอาจารย์ปริดี ได้ประกอบคุณความดีและทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและเพื่อส่วนรวมอนเนกอนันต์ เกียรติคุณที่ต้องรำลึกถึงอย่างยิ่งในช่วงหลังนี้ คือระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา ฯลฯ ฝ่ายสัมพันธมิตร ท่านอาจารย์ปริดีได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อต้านฝ่ายอักษะซึ่งมีประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น ฯลฯ ท่านเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย กู้เอกราชมิให้ชาติไทยตกเป็นผู้แพ้สงครามเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรประสพชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งนี้เป็นเพราะความเป็นผู้มีอัจฉริยภาพของท่านปริดี พนมยงค์ รวมทั้งอาชญากรสงครามก็ไม่ต้องถูกประหารชีวิตเยี่ยงอาชญากรสงครามญี่ปุ่นอีกด้วย นอกจากนี้ท่านยังทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอีกหลายด้าน ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่ง

รัฐมนตรีกระทรวงที่สำคัญ ๆ หลายกระทรวง ได้ทำงานขึ้นสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติหลายครั้ง เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็สร้างสรรคระบบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเอง การริเริ่มระบอบเทศบาล เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้มีการแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศ เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีการยกเลิกระบบรัชูปการ วางระเบียบจัดเก็บภาษีอากรใหม่ และวางรากฐานธนาคารแห่งชาติ (ธนาคารแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน) และท่านยังเป็นผู้ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) ได้ดำรงตำแหน่งผู้ประสานการคนแรก ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และเป็นรัฐบุรุษอาวุโสของประเทศ นับว่าท่านเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตและการงานสูงสุด

จากหนังสือบทความของท่านอาจารย์ปรีดีเอง และของผู้อื่นที่เขียนถึงท่านสะท้อนให้เห็นบุคลิกลักษณะของท่าน คือ ท่านเป็นนักสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดิงามโดยแท้ กล่าววิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เมื่อเห็นว่าไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมกล้าที่จะเสนอสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ท่านมีสายตาท้ายยาวไกลจนแม้แต่ผู้ร่วมยุคสมัยของท่านก็มีน้อยคนนักจะเข้าใจความตั้งใจของท่าน สิ่งที่ท่านมีแนวคิดไว้เมื่อ ๓๐ - ๔๐ ปีก่อน กลับมาเป็นแนวคิดและการกระทำในระยะหลัง แสดงว่าความคิดของท่านก้าวหน้า ท่านเป็นผู้ที่ไฝ่ฝันถึงสังคมที่ดิงามกว่าที่เป็นอยู่ แม้ท่านจะอยู่ที่ไหน ในสภาพใด ถ้าท่านเห็นว่าอะไรจะเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง ท่านจะไม่รีรอในการเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ท่านเป็นผู้เสียสละตนเอง เพื่อสังคม ประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อศาสนาและพระมหากษัตริย์

นับว่าท่านเป็นปูชนียบุคคล อันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ ศิษย์เก่า มธก. ทั้ง ๘ รุ่น ได้ร่วมมือร่วมใจกันก่อตั้ง “ชมรมมธก. สัมพันธ์” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสามัคคีธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิก ร่วมกิจกรรมระหว่างสมาชิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคคลและสถาบันในเครือธรรมศาสตร์ส่งเสริมการศึกษาและกีฬาของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมศาสนา ศิลปะประเพณีและวัฒนธรรม สนับสนุนและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ดินันเป็นกรรมการผู้หนึ่งของชมรมฯ และเมื่อปี ๒๕๓๐ ทางมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ได้เชิญดินันและกรรมการบางท่านเป็นกรรมการมูลนิธิฯ ได้ทราบว่ามูลนิธิไชยวานา อุทิศที่ดินให้มูลนิธิฯ เพื่อก่อสร้างสถาบันปรีดี พนมยงค์ และอยู่ในระหว่างดำเนินการ ทางมูลนิธิฯ ได้ขอให้ชมรมฯ ได้ร่วมดำเนินการหาทุนก่อสร้าง ดินันในฐานะประธานหาทุนของชมรมฯ จึงได้มีโอกาสเข้ามาทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานของท่าน อาจารย์ปรีดี คือ เป็นผู้หนึ่งที่ดำเนินการหาทุนในการก่อตั้ง “สถาบันปรีดี พนมยงค์” เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ท่าน และดำเนินการสานต่อแนวความคิดของท่านในการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์สุขต่อประชาชนทั่วไป

สถาบันปรีดี พนมยงค์ มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจกรรมดังนี้

๑. ดำเนินกิจกรรมในรูปองค์กรพัฒนาเอกชน
๒. ค้นคว้า วิจัยความคิด หลักการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมทางด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ กฎหมาย เศรษฐศาสตร์การเมือง พุทธศาสตร์ ฯลฯ ทั้งนี้โดย เชิดชูหลักการคุณธรรมนำการเมือง
๓. ช่วยเหลือและให้บริการทางกฎหมายแก่ประชาชน ตลอดจนเป็นศูนย์ประสานงานของชมรม ตมธก.
๔. ร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ในเรื่องการวิจัย สัมมนา อบรม
๕. เป็นสถานที่จัดนิทรรศการ ปาฐกถา สัมมนา อภิปราย ตลอดจนกิจกรรม ใสดทัศนะ และการพิมพ์หนังสือเผยแพร่ต่าง ๆ
๖. ให้การสนับสนุนส่งเสริม ตลอดจนจัดแสดงกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ดนตรีการละคร

อาคารสถาบันแห่งนี้จะสร้างขึ้นบนที่ดินที่ชอยทองหล่อ (สุขุมวิท ๔๔) เนื้อที่ ๓๗๑ ตารางวา ซึ่งมูลนิธิไชยวานา โดยนางอรุณ มาลิก-อุทิศที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งหมดของมูลนิธิฯ ในตราสารของมูลนิธิฯ กำหนดว่าจะตกเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หากมูลนิธิฯ ต้องล้มเลิกไม่ว่ากรณีใด ๆ ขณะนี้ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ดำเนินการหาทุนเพื่อก่อสร้างอาคารสถาบันปรีดีซึ่งมีทั้งศิษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และประชาชนทั่วไปได้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินได้มาเป็นจำนวนมากแล้ว แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับค่าก่อสร้างที่มีราคาสูงขึ้น ซึ่งยังต้องรณรงค์หาทุนต่อไปอีกเพื่อให้การก่อสร้างอาคารแห่งนี้แล้วเสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ฉะนั้นสิ่งใดที่ท่านตั้งแนวความคิดไว้อันเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม และเป็นสิ่งที่ดีที่ชอบแล้ว เราในฐานะศิษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ก่อตั้ง ก็ควรที่จะสานแนวคิดและสืบทอดเจตนารมณ์ของท่านต่อไป

สำหรับผู้ที่มีมองเห็นความดี เห็นคุณธรรมของท่าน เห็นประโยชน์ที่ท่านได้ทำไว้แก่ประเทศชาติ แก่สังคมเป็นส่วนรวม และอุดมการณ์ของท่านที่จะบำเพ็ญกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และได้ปฏิบัติตามอุดมการณ์ของท่านก็จะเป็นการเชิดชูเกียรติของท่านอาจารย์ปรีดี ทั้งเป็นการแสดงศรัทธาและกตัญญูกตเวทิตาคุณด้วย

อนาคตของมหาวิทยาลัย กับ ผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์

สัมภาษณ์ของ ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม วัน “ปรีดี พนมยงค์”

- จะมีการตกแต่งและมีพิธีการห้องอนุสรณ์ท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับประวัติและผลงานของท่าน เช่น จะจัดทำรูปปั้นครั้งตัวตั้งบนแท่นมาประดับห้องและอื่น ๆ ทั้งนี้จะหารือกับท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ และบุตรธิดาของท่านต่อไป

- มหาวิทยาลัยรับเป็นแกนกลางในการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับเสรีไทย ซึ่งจะกำหนดให้วันที่ ๑๖ สิงหาคมเป็นวันเสรีไทยขึ้นมาก็ได้ แต่ต้องหารือกันอีกครั้ง

- ได้เชิญให้ผู้แทนของ ตมธก.ทุกรุ่นมาประชุมหารือสำหรับงานวันปรีดี พนมยงค์ ที่ ๑๑ พฤษภาคม โดยทางมหาวิทยาลัยจะเป็นฝ่ายจัดงาน สถานที่ และเชิญแขกเช่นที่เคยทำมาทุก ๆ ปี ทั้งมีความเห็นว่าน่าจะรวมพิมพ์ปาฐกถาที่มีมาตั้งแต่ครั้งที่ ๑ จนถึงครั้งสุดท้ายที่ผ่านมารวมนเล่ม

- ในโอกาสที่ปีนี้เป็นปีที่ครบ ๙๐ ปี (ถ้าท่านผู้ประศาสน์การ ฯ ยังมีชีวิตอยู่) มหาวิทยาลัยได้มอบให้ ดร.ลิขิต อีระเวคิน รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยเป็นผู้รับผิดชอบตั้งทุนวิจัยขึ้นมา ๒ ทุน คือ ทุนแรก เป็นการวิจัยเรื่องของท่านผู้ประศาสน์การเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจ และทุนที่สอง เกี่ยวกับด้านการเมืองในเรื่องของประชาธิปไตย ทั้งนี้จะเชิญชวนให้นักวิชาการที่สนใจเรื่องนั้นทำการวิจัย โดยจะประกาศให้ทุนแก่ผู้ที่ได้รับในวันปรีดี และหากว่าโครงการนี้ตีพิมพ์หน้าก็จะประกาศ

ให้ทุนนี้อีก โดยทำต่อเนื่องกันไปทุกปีเพื่อให้เกิดมีแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมา มีแนวทางสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น

แนวความคิดใหม่ในการพัฒนามหาวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยมีโครงการตั้งคณะใหม่ขึ้นมา ๒ คณะ คือในปี ๒๕๓๓ จะรับนักศึกษาคณะวิศวกรรม ๑๐๐ คน ในปี ๒๕๓๔ จะรับนักศึกษาแพทยรุ่นแรก ๓๐ คน ทั้งนี้เพราะศูนย์รังสิตเริ่มขยายตัวเต็มที่ "...ทำอย่างไรจะให้ศูนย์รังสิตมีความผูกพันกับท่านผู้ประศาสน์การผูกพันกับเด็กธรรมศาสตร์...ธรรมศาสตร์จะอยู่ท่าพระจันทร์อย่างเดียวไม่ได้...เราต้องขยายออกไป แต่ไม่ว่าเราจะเรียนที่ไหนก็ตาม เราต้องรักษาสปิริตของธรรมศาสตร์ไว้ รักในเรื่องประชาธิปไตย รักในเรื่องของความเป็นธรรม เรื่องสิทธิเสรีภาพ สนใจในปัญหาของคนส่วนใหญ่...ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งหมด เราเป็นมหาวิทยาลัยที่มีประวัติการต่อสู้ที่น่าภาคภูมิใจ ถึงบางครั้งเราจะเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรค เราจะมีทั้งหัวเราะและน้ำตาก็มแล้วแต่ ผมในฐานะเป็นศิษย์เก่ามีความภูมิใจในประวัติของธรรมศาสตร์ เมื่อผมมีโอกาสขึ้นมาบริหารมหาวิทยาลัยผมจะรักษาสปิริตนี้ไว้ การทำงานของผมเป็นบทบาทนักวิชาการ แต่ในบทบาทของนักบริหารผมต้องพัฒนามหาวิทยาลัยและสืบทอดเจตนาเดิม..." จึงได้ปรึกษาหารือกับรองอธิการบดีที่จะสร้างและขยายศูนย์กลางขึ้นที่รังสิต

- ศูนย์กลางของรังสิตในอนาคต ก็คือ การสร้างหอสมุดกลาง ให้ชื่อว่าหอสมุดปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลชวาลุโส โดยจะเป็นตึกขนาดใหญ่สูงประมาณ ๖ - ๗ ชั้น มีปีกสองข้าง ใต้งบประมาณมาแล้ว ๔๐ ล้านบาท พร้อมกันนั้นจะรณรงค์ทุนจากศิษย์เก่าอีกด้วย ตั้งเป้าหมายว่าโครงการนี้จะแล้วเสร็จในการฉลอง ๖๐ ปีของธรรมศาสตร์คือในไม่กี่ปีข้างหน้า

- ตึกพิพิธภัณฑของธรรมศาสตร์ที่ศูนย์รังสิต จะใช้งบประมาณประมาณ ๒๐๐ ถึง ๒๕๐ ล้านบาท จะเป็นโครงการต่อไป อาคารนี้จะสร้างหน้าลานอนุสาวรีย์ประชาชนขนาดใหญ่ขนาดสนามหลวง เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางที่นักศึกษาใช้ชุมนุมกัน

- อายากจะเสนอตั้งชื่อถนนสายสั้น ๆ จากประตูมหาวิทยาลัย ผ่านที่ทำการคณะกรรมการกฤษฎีกาจนถึงใต้สะพานพระปิ่นเกล้าว่า ถนนปรีดี พนมยงค์

- โครงการขยายงานของมหาวิทยาลัยในอนาคต เมื่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่รังสิตได้แล้ว ต่อไปมีโครงการจะตั้งอีก ๖ คณะ คือ คณะพยาบาล เทคนิคการแพทย์ ทันตแพทย์ เกษศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ และ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ถ้าเป็นได้ตามโครงการธรรมศาสตร์จะมีทั้งหมด ๑๗ คณะ คือ เป็นสังคมศาสตร์ ๙ คณะ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอีก ๘ คณะ "...ถ้าเรามาทำงานอย่างต่อเนื่อง ใหญ่หรือเล็กไม่สำคัญ ที่สำคัญคือธรรมศาสตร์ทำเพื่อใคร...ตอนนี้พยายามทำให้เห็นว่าเรายังคงรักษาให้ธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยของประชาชน ปัญหาที่ว่าเราจะทำธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนต่อไปได้อย่างไร ในอดีตเราเปิดโอกาสให้คนทุกชั้นเข้ามาศึกษา แต่ปัจจุบันระบบเปลี่ยนไป...ผมยังคิดว่าเราเป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนได้ด้วย การเป็นศูนย์กลาง การต่อสู้ในเรื่องของความคิด ในเรื่องของสิ่งสร้างสรรค์ต่างๆ เป็นเวทีของความคิด เรื่องของคนเข้ามาศึกษาอาจมีความสำคัญน้อยลงไป แต่สำคัญว่าเราคิดอย่างไร เรานำการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เราปลุกสปิริตของสังคมอย่างไร เราชี้แนะให้สังคมดำเนินทางที่ถูกต้องอย่างไร...ถ้าเรารักษาส่วนนี้ได้เราก็ยังคงเป็นมหาวิทยาลัยที่รับใช้ประชาชนในเรื่องของความคิด การต่อสู้ต่างๆ เพื่อประชาธิปไตย ความเป็นธรรมและเสรีภาพ...แต่ก่อนนี้เราอยู่ในด้านสังคมศาสตร์ เราอาจจะภูมิใจ เราทำได้ค่อนข้างดี แต่กาลเวลาผ่านไปเรามีสังคมศาสตร์อย่างเดียวไม่ได้...ถ้าเราคิดว่าเป็นมหาวิทยาลัยระดับชาติ เราต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ด้านพลังงาน...ขณะเดียวกันเราก็ต้องรักษาลัทธิของธรรมศาสตร์ไว้...เราจะเป็นอะไรไม่สำคัญ ขอให้รักษาแนวทางของธรรมศาสตร์ไว้ให้ได้

ความคิดและความตั้งใจในการทำงาน

ในฐานะที่เป็นทั้งนักวิชาการและนักบริหารตลอดเวลา ๒ ปีที่ผ่านมา นี้ คงจะประเมินได้ว่าทำงานเป็นอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรบ้าง "...ผมคิดว่าที่ผมได้ทำมาไม่ได้มากมายอะไร แต่ได้ยึดแนวทางของธรรมศาสตร์ไว้ตลอดมา...ปัจจุบันนี้เราเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่ใหญ่ในด้านมหาวิทยาลัยปิดด้วยกัน แต่ถ้าพูดในด้านสังคมศาสตร์แล้ว เราใหญ่ที่สุด...เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคมที่ผ่านมา ทบวงมหาวิทยาลัยได้แถลง

ถึงการสอบเข้าและสมัครเข้ามหาวิทยาลัยในปีนี้ มหาวิทยาลัยที่มีคนเลือกอันดับหนึ่งคือเกษตรศาสตร์ อันดับที่สองคือธรรมศาสตร์ เป็นสิ่งที่เราน่าภาคภูมิใจ คงเป็นเพราะส่วนใหญ่เป็นสังคมศาสตร์ ส่วนสาขาอื่นเรามีน้อยกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ

ทีนี้ถ้าถามว่าเด็กเลือกอะไรมาเป็นอันดับที่ ๑ ในการเข้า ก็ได้แก่จุฬาลงกรณ์ ส่วนธรรมศาสตร์มาเป็นอันดับที่ ๒ แต่ถ้าจะถามว่า โอกาสที่จะเข้ามหาวิทยาลัย ได้มีเปอร์เซ็นต์เท่าไร ธรรมศาสตร์มา ๓๗ ต่อ ๑ คือสูงสุด ถัดมาเกษตรศาสตร์ ๓๔ ต่อ ๑ ส่วนจุฬาลงกรณ์นั้น ๒๖ ต่อ ๑ จึงอาจพูดได้ว่าธรรมศาสตร์มีอัตราส่วนการรับสูงที่สุด...ผมคิดว่าเป็นสิ่งน่าภาคภูมิใจในขณะที่การแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยมีความเข้มข้น แต่ชื่อเสียงและเกียรติคุณยังมีอยู่ตลอดมา เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้และทำให้ดียิ่งขึ้นไปอีก อยู่แค่นี้ไม่พอแน่จะต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพเศรษฐกิจสังคม และเดินในแนวทางของเรา หากเราไม่สนใจในเรื่องนี้สักวันหนึ่งเราคงจะล้าหลัง เพราะฉะนั้นอยากจะขอเรียนว่า การพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่การรักษาแนวทางของธรรมศาสตร์นั้นจำเป็นยิ่งกว่า

อีกอย่างหนึ่งการทำงานของเรทั้งหมดทั้งปวงจะไม่สำเร็จ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ อาจารย์ และนักศึกษา ที่สำคัญคือศิษย์เก่า อยากจะให้ศิษย์เก่าให้ความสนใจมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ให้ข้อชี้แนะต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางให้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยนำมาศึกษาและพิจารณา ท่านศิษย์เก่าที่มีฐานะดีก็ขอความกรุณาเสียสละทุนทรัพย์ให้กับมหาวิทยาลัยบ้างตามสมควร มหาวิทยาลัยไม่เรียกร้องให้ท่านลำบากใจ ท่านที่มีเหลือบ้าง มีน้ำใจ มหาวิทยาลัยยินดีที่จะรับความช่วยเหลือจากท่าน ไม่ว่าจะทางใดก็ตาม เพื่อร่วมมือช่วยเหลือกัน

ผมขอเรียนต่อท่านศิษย์เก่ารุ่นพี่ ๆ ทั้งหมดว่า ผมขอยืนยันว่าธรรมศาสตร์ของเราจะก้าวหน้าไปอย่างไรไม่หยุดยั้ง และจะเป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนไม่เปลี่ยนแปลง อันเป็นสปีริต เป็นธาตุแท้ของธรรมศาสตร์ตลอดมาและตลอดไป

สัมภาษณ์โดย สัมผัส พึ่งประดิษฐ์ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๓

สรุปจากการบันทึกเทป โดย ระวี ฤกษ์จำนง.

โครงการขอตั้งชื่อถนน ๑๖ สิงหาคม

๑. หลักการและเหตุผล

เพื่อให้มีอนุสรณ์อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นที่ระลึกถึงความเสียสละของขบวนการกู้ชาติเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งมีท่านผู้ประศาสน์การ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าใหญ่ และจากผลการปฏิบัติงานกู้ชาติของขบวนการเสรีไทย ทำให้การประกาศสงครามของรัฐบาลไทยในสมัยนั้นกับประเทศสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ และสงครามสงบลงเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ โดยประเทศไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามกับกลุ่มอักษะ ตามที่ได้บันทึกเป็นประวัติศาสตร์ไว้แล้ว

๒. การดำเนินการ

ขณะมีถนนสายสั้นสายหนึ่ง ซึ่งใกล้เคียงกับทำเนียบท่าช้าง อันเป็นที่พักของท่านผู้ประศาสน์การอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สมัยดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเพียงผู้เดียว ถนนนี้คือสายที่แยกจากถนนราชินีต่อจากถนนพระอาทิตย์ บริเวณวังหน้าเข้าสู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความยาวประมาณ ๑๐๐ เมตร กว้างประมาณ ๘ เมตร แต่ยังไม่มียี่ห้อสมควรที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะได้เสนอขอตั้งชื่อต่อทางราชการว่า ๑๖ สิงหาคม ซึ่งเป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ หรือชื่อที่สื่อความหมายถึงท่านผู้ประศาสน์การอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะหัวหน้าใหญ่ขบวนการเสรีไทย

๓. ผู้รับผิดชอบ

ชมรม ตมธก. สัมพันธ์ ขอเสนอการนี้ต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นเจ้าของเรื่อง ซึ่งทำให้การนี้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้

ผู้เสนอโครงการ นายชาญ แก้วชูไส อดีตประธาน ตมธก. รุ่น ๔ ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการชมรม ตมธก. สัมพันธ์

หลังฉาก - หลังเวที

ทศนัฏกราบท่านผู้	“ประศาสน์การ”
“รัฐบุรุษ” พระราชทาน	ธ ตั้ง
และ “อาวุโส” ขาน	ทรงโปรด
นำประชาธิปไตยยั้ง	ยังไว้ในสยาม
อีกเป็นหัวหน้าแห่ง	“เสรีไทย”
กู่ชาติรอดจากภัย	ฝ่ายแพ้
ทั้งที่ประกาศสงครามไป	ไว้หนัก
เป็นรัฐบุรุษแท้แท้	ถูกต้องทำนองธรรม
ขออนุญาตเล่าเรื่องก็	เก่านาน
ทวนทบทวนไซ้ขาน	โลกรู้
อาจจะสะเทือนมาน	บางเหล่า
ดึกว่าเงาเงียบอู้	อุบไว้มลายสูญ
อันกฎอัยการศึกนั้น	เดิมมา
มีแม่ทัพใหญ่บัญชา	ระบุไว้
คำสุ “สูงสุด” นั้นหา	มีไม่
นักกฎหมายขยายให้	อาจใช้อุณหภูมิ
“กองการสูงสุด” ตั้ง	หว่างสงคราม
คำสั่งสั่งติดตาม	เรียกให้
“ผู้ประศาสน์การ” สู่สนาม	ประจำทัพ
“สำเร็จราชการ” สักได้	ศักดิ์สิทธิ์ “แทนพระองค์”
คำสั่งประหลาดนั้น	ต่อมา
แปรเปลี่ยนเป็นรอบัญชา	เรียกใช้
มิต้องเข้าอัตราร	ประจำทัพ
คำสั่งก็แฉวนคว้าง	เลื่อนเป็นเลื่อนหาย

ภายหลังมีคำสั่งตั้ง
 ตั้งท่าน “นายพล” สามอัครา
 ถูกคืนส่งแห่งบัญชา
 ธรรมรักษารธรรมล้วน
 สบโอกาสเปลี่ยนตั้ง
 นายก ๆ รัฐบาลทหาร
 มีตำแหน่งหลายงาน
 เกิดกริ่งเกรงถึงขั้น
 คืบหนึ่งก่อนทัพย้าย
 ผู้สำเร็จ ๆ จากสถาน
 รวสามทุ่มออกยาน
 คนสนิทสองตามข้าง
 เพียงแต่ท่านเท่านั้น
 ฐานทัพใหญ่ของไทย
 จะพูดจะปรึกษาใคร
 หลายชั่วโมงผ่านพ้น
 ถึงทำเนียบท่าช้าง
 ไปเนื่นทัพย้ายกอง
 สู่มืองลพบุรีของ
 จนกระทั่งสงครามยัง
 ที่เสนอเวลานั้นเพื่อ
 ตามสัจย์บ่ออาจแปลง
 เพื่อ “ธรรมศาสตร์” จึงแจ้ง
 หากอยู่ศกหน้าไซ้

ส่งมา
 ทับถ้วน
 แลกแปลก
 ส่งให้ยืนยง
 รัฐบาล
 ขณะนั้น
 เรื่องอำนาจ
 ขนาดเข้าจลาจล
 แปรฐาน
 ท่าช้าง
 สงัดเงียบ
 สู่ด้าวลุมพินี
 เข้าไป
 เดี่ยวตัน
 ไปทราบ เลขพ่อ
 จึงได้ออกมา
 ดีสอง
 ที่ตั้ง
 ไทยเก่า
 ระงับได้สงบลง
 “เหลืองแดง”
 เปลี่ยนได้
 ใจเล่า เสนอนอ
 อาจได้ขยายเต็ม.

ปรีชา ธ.บ. รุ่น ๒๔๘๑

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการเสรีไทย

ร.ท.สุภัทธร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง

มดเอ๋ย	มดแดง
ตัวนิคมีแรง	แข็งขัน
ใครมารังแก	ถึงรังมัน
ก็วิ่งพุกพุกรุกัน	กัดทันที
สู้ได้หรือไม่ได้	น้ำใจอด
ทรหดกัดติด	ไม่คิดหนี
เมืองไทยใครมา	แกล้งราวี้
ต้องต่อตีทรหด	เหมือนมด เอ๋ย.

จากบทดอกสร้อยที่อุปมาอุปมัยไว้ดังนี้ หากจะกล่าวตามความเป็นจริงด้วยจิตใจที่เป็นธรรมและเปิดกว้างแล้ว เราก็น่าจะกล่าวได้ว่าผู้บุกเบิกให้กำเนิดแก่ขบวนการเสรีไทยเป็นประเดิมเริ่มแรก ก็คือ ประชาชนชาวไทยผู้รักชาติ ซึ่งเป็นเสมือนหนึ่งมดแดง ผู้ได้ทำการต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นผู้รุกราน ที่บุกรุกบูรณาภาพแห่งดินแดนของประเทศไทยตลอดแนวชายฝั่งตะวันออกด้านอำเภอยะลาภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อเช้าตรู่ของวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ นั้นเอง

ประชาชนผู้รักชาติเหล่านี้ประกอบด้วยทหาร, ยุวชนทหาร, ลูกเสือ, ตำรวจ และคนไทยผู้รักชาติ ที่อาสาลุกขึ้นต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นผู้รุกรานตลอดแนวของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ชุมพร, ไชยา (สุราษฎร์ธานี), นครศรีธรรมราช, สงขลา และปัตตานี ทั้งนี้โดยผู้บัญชาการทหารสูงสุดของประเทศในครั้งนั้น คือ จอมพล ป.

พิบูลสงคราม มิได้ออกคำสั่งรบเลยแม้สักคำเดียว แต่เขาเหล่านั้นก็ได้ทำการสู้รบอย่างดุเดือด, ด้วยความรักสามัคคี และด้วยความมองอาจกล้าหาญดุจฝูงมดแดงตัวน้อย ๆ ในบทดอกสร้อยช้างต้น

เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เลือดไทยต้องไหลรินนองแผ่นดินตลอดแนวชายหาดอันยาวเหยียด ตั้งแต่เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไปจนจรดดินแดนปัตตานี นับเป็นเหตุการณ์นองเลือดที่ดุคันเร่าร้อนติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๘ ชั่วโมง ครั้นแล้วนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ออกคำสั่งทางวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ ให้กองกำลังของคนไทยผู้รักชาติเหล่านั้นหยุดยิง, ยุติการต่อสู้กับญี่ปุ่นและวางอาวุธ เมื่อเวลา ๑๒.๐๐ น.ของวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้นเอง เพื่อเปิดทางให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่อุตสาหกรรมไทยได้ ทำให้เลือดรักชาติของคนไทยยังคงไหลรินแม้ร่างกายของเขาได้ล้มตายลงไปแล้ว ในขณะที่ผู้บาดเจ็บและยังรอดชีวิตอยู่ต่างพากันร้องไห้โฮด้วยน้ำตานองหน้า เพราะเขารู้ว่าชาติไทยของเราได้ยอมแพ้แก่กองทัพญี่ปุ่นเสียแล้ว

ผลสุดท้ายก็คือทหาร, ยุวชนทหาร, ลูกเสือ, ตำรวจ และประชาชนผู้รักชาติต้องเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อลงไปไม่น้อยกว่า ๘๕๐ ศพ และบาดเจ็บอีกไม่น้อยกว่า ๑,๒๐๐ คน โดยผู้มีอำนาจเบื้องบนมิได้เอาใจใส่เท่าที่ควร ราวกับว่าเขาเหล่านั้นคือผู้แพ้

นี่คือต้นกำเนิดของขบวนการเสรีไทยของบรรดาคนไทยผู้รักชาติทั้งหลาย หลังจากกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทยได้แล้ว สถานการณ์ก็ได้คลี่คลายไปอย่างรวดเร็วมาก กล่าวคือในตอนสายของวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้นเอง นายทสึโกะยามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ก็ได้เข้าพบและบีบบังคับให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดของไทย ลงนามในเอกสารยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทย เพื่อไปรุกรานประเทศอื่น ๆ ต่อไปได้ (ในที่นี้ก็คือพม่าและมลายู)

หลังจากนั้นอีก ๕ ชั่วโมงต่อมา เมื่อเวลาราว ๑๗.๐๐ น.เศษของวันเดียวกันคนไทยผู้รักชาติอีกจำนวนหนึ่ง มีอาทิเช่น หลวงบรรณกรโกวิท (เปาจักกะพาก), หลวงเดชาติวงศ์รวาวัฒน์ (ม.ล.กรี เดชาติวงศ์), จำกัฒ พลาญกูร, สงวน ตูลารักษ์, วิจิตร ลุฑิตานนท์, เตียง ศิริขันธ์, ถวิล อุดล ฯลฯ ผู้แค้นใจและเจ็บใจที่รัฐบาล

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปลอมให้ทหารญี่ปุ่นบุกประเทศไทย โดยมีได้ออกคำสั่งให้กองทัพไทยทำการต่อต้านขัดขวางตามคำปลุกใจและคำโฆษณาที่ได้เผยแพร่เอาไว้ ได้มาร่วมชุมนุมกันที่บ้านพักของท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้เป็นที่เคารพนับถือของท่านเหล่านั้น

ผู้มาร่วมชุมนุมในวันนั้นได้ปรึกษาหารือกันถึงสถานการณ์ในขณะนั้น, ได้พูดจากันถึงเรื่องทหารไทย, ยุวชนทหาร, ลูกเสือ และประชาชนผู้รักชาติได้สูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อไปแล้ว เพื่อพิทักษ์ปกป้องเอกราชของชาติและลงความเห็นว่าประชาชนไทยไม่อาจหวังพึ่งรัฐบาลในขณะนั้นได้ว่าจะสามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติให้สมบูรณ์อยู่ได้ โดยจะต้องทำตามคำเรียกร้องของญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งนำประเทศชาติเข้าไปผูกมัดอยู่กับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว

“เมื่อได้ปรึกษาหารือกันพอสมควรแล้ว ผู้ที่มาประชุมกันในวันนั้นได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติ เพื่อกอบกู้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติไทย จึงได้ตกลงกันจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น อันประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชนชั้นวรรณะ ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและที่อยู่ในต่างประเทศ แล้วที่ประชุมได้ตกลงให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้า และกำหนดแผนการปฏิบัติงานต่อไป” (บันทึกของท่านปรีดี พนมยงค์ ลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายปราโมทย์ พึ่งสุนทร วัฒมกุฎกษัตริยาราม เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๕)

ในระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ รัฐบาลญี่ปุ่นขอกู้ยืมเงินจากรัฐบาลไทย เพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจการทหารของกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งเรื่องนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้นำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นวาระด่วน ท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้คัดค้านเอาไว้ และเสนอแนะให้ญี่ปุ่นจัดพิมพ์ธนบัตรออกใช้เองภายในกองทัพ ในรูปของ Invasion notes เพื่อจะยกเลิกได้สะดวกเมื่อเสร็จสิ้นสงคราม แต่ท่านจอมพล ป. ไม่เห็นด้วย หลังจากนั้นท่านปรีดีก็พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ขึ้นไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งภาษาฟุตบอลล์เขาเรียกว่า “เตะลูกโด่ง”

แต่แล้วรัฐบาลไทยก็จำเป็นต้องจัดพิมพ์ธนบัตรเองเพิ่มขึ้น เพื่อเอามาให้กองทัพญี่ปุ่นกู้ยืมไปใช้จ่ายในราชการสงครามมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นมูลเหตุสำคัญ

ที่ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในประเทศไทยอย่างรุนแรง

ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๘๕ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น นายทสึโบกามิ กับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีไทย ได้ร่วมกันประกอบพิธีลงนามใน สนธิสัญญาความร่วมมือกันกับญี่ปุ่นในโบสถ์วัดพระแก้วมรกต

แล้วในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ รัฐบาลไทยโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตามอย่างญี่ปุ่นที่ได้ประกาศสงครามไปก่อนหน้านี้แล้ว

จากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำประเทศไทยไปร่วมล้มหัว จมท้ายผูกมัดชะตากรรมของชาติไทยไว้กับญี่ปุ่นเช่นนี้เอง นักเรียนไทยและคนไทย ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความรักชาติและห่วงใยในอนาคตของชาติจึง ได้พร้อมใจกันประกาศคัดค้านการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล-สงคราม และประกาศตนไม่ยอมรับร่วมมือด้วยกับรัฐบาลไทยอีกต่อไป ทั้งยังได้ประกาศ เจตนาตั้งตนเป็น “ไทยอิสระ” ดำเนินการต่อสู้กับญี่ปุ่นเพื่อความเป็นเอกราชเสรี ของชาติไทยสืบต่อไป

หลังจากนั้นเป็นต้นมา องค์การต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยกับคณะไทยอิสระ หรือไทยเสรีในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็ได้พยายามติดต่อเพื่อประสานงานกัน กอบกู้เอกราชของชาติต่อไป

นับเป็นโชควาสนาของขบวนการกู้ชาติที่ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์, นายประธาน เปรมกมล และนายแพทย์เปรม บุรี นักเรียนไทยจากอังกฤษสามารถกระโดดร่ม ชูชีพลงมาที่จังหวัดชัยนาท แล้วถูกตำรวจสนามจับตัวได้นำไปมอบให้แก่ พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส (ซึ่งมีชื่อรหัสในขบวนการเสรีไทยว่า “พูลา”) เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ จนสามารถทำความเข้าใจกัน และติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการรบแห่ง ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (SEAC = Southeast Asia Command) ภายใต้บังคับบัญชา ของพลเรือเอกหลอร์ด หลุยส์ เม้าต์แบตเทน ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองแคนตัน บน เกาะลังกาได้เป็นผลสำเร็จ

หลังจากนั้นอีกไม่นานนักคนไทยผู้รักชาติจากอังกฤษ, จากสหรัฐอเมริกา และกลุ่มคนไทยผู้รักชาติในประเทศไทยก็สามารถติดต่อประสานงานและรวมตัว กันจัดตั้งขึ้นมาเป็น “ขบวนการเสรีไทย” ได้อย่างเป็นทางการในเดือนมีนาคม

๒๔๘๗ นั้นเอง

เอกสารทางราชการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เรื่อง Foreign Relation of the United States, 1943 (พ.ศ.๒๔๘๖) ได้กล่าวไว้ :-

“ประเทศไทยซึ่งขณะนี้อยู่ภายใต้การยึดครองทางทหารของญี่ปุ่น ยังเป็นรัฐอิสระอยู่ รัฐบาลนี้ (สหรัฐอเมริกา) ไม่ยอมรับรองรัฐบาลไทยที่ตั้งอยู่ในขณะนี้ (รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม) แต่รัฐบาลนี้ (สหรัฐ) ก็ไม่ประกาศสงครามกับรัฐบาลไทย และยังคงรับรองอำนาจอธิปไตยไทยในกรุงวอชิงตัน จากรายงานที่ได้รับแสดงว่าในรัฐบาลไทยชุดปัจจุบันยังมีข้าราชการจำนวนหนึ่งซึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลของตนยอมจำนนต่อแรงกดดันของญี่ปุ่น เป็นที่เข้าใจกันว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม (ซึ่งรู้จักกันในนามนายปรีดี พนมยงค์) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ท่านหนึ่ง เป็นผู้หนึ่งในข้าราชการเหล่านี้ และเป็นที่เข้าใจกันว่าเขามีส่วนอย่างสำคัญในขบวนการลับ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะกอบกู้รัฐบาล (ไทย) ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนการยึดครองของญี่ปุ่น (บันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ฉบับที่ ๓ เรื่องพระราชอาณาจักรสยามในสงครามโลกครั้งที่ ๒, โรงพิมพ์ พ.พิทยาคาร, พ.ศ. ๒๔๒๒ หน้า ๑ - ๒)

ในสารของนายคอร์เทล ฮัลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐ ฉบับลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๑๙๔๓ (พ.ศ.๒๔๘๖) ถึง พ.อ.ก๊อต เฟลโลว์ รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์บริการ (Office of Strategic Services) กล่าวว่า :-

“รัฐบาล (สหรัฐอเมริกา) ถือว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นตัวแทนของรัฐบาลไทยสืบต่อจากรัฐบาลชุดก่อน ก่อนที่นายกรัฐมนตรีไทย (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะหันไปเข้าข้างรัฐบาลญี่ปุ่นตอนญี่ปุ่นบุก และรัฐบาลสหรัฐถือว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้นำที่สำคัญของขบวนการเพื่อเอกราชของชาวไทย” (หนังสือเล่มเดียวกัน หน้า ๒)

นี่คือต้นกำเนิดแห่งการปฏิสนธิและการขยายตัวเติบโตของขบวนการเสรีไทย จนได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และต่อมาก็รัฐบาลของอังกฤษในสมัยนั้นด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าขบวนการเสรีไทย ซึ่งเริ่มต้นด้วยการที่คนไทยผู้รักชาติได้

ร่วมแรงร่วมใจกันลุกขึ้นต่อสู้กับกองทหารญี่ปุ่น ที่ยพลขึ้นบกภูฏานอปีโดยของไทยเมื่อเช้าตรู่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น ประกอบด้วยกลุ่มคนไทยผู้รักชาติ ๓ กลุ่มด้วยกัน คือ (๑) คนไทยในประเทศไทย (๒) นักเรียนไทยและคนไทยในสหรัฐอเมริกา (๓) นักเรียนไทยและคนไทยในอังกฤษ

กลุ่มคนไทยในขบวนการเสรีไทยเหล่านี้ได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ กัน คือ กลุ่มคนไทยจากสหรัฐอเมริกา ได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากสำนักยุทธศาสตร์บริการ (OSS.) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนั้นตั้งหน่วยสาขาปฏิบัติการอยู่ที่เมืองคูนหมิง ประเทศสาธารณรัฐจีน ภายใต้บังคับบัญชาของพลตรี วิลเลียม โดโนแวน, กลุ่มคนไทยจากอังกฤษ ได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากกองทัพ ๑๓๖ แห่งกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ของอังกฤษ ซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองแคนดี เกาะลังกา ส่วนกลุ่มคนไทยซึ่งปฏิบัติการอยู่ในประเทศไทยนั้น อยู่ภายใต้กองบัญชาการของขบวนการเสรีไทย อันตั้งอยู่ในตึกโดมของมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ชื่อเดิมของธรรมศาสตร์ในสมัยนั้น) ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าพระจันทร์ โดยกองบัญชาการนี้ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองแคนดี เกาะลังกา ภายใต้บังคับบัญชาของจอมพลเรือพลเรือโท หลุยส์ เม้าตแบตเทน แม่ทัพใหญ่ของฝ่ายสัมพันธมิตรแห่งยุทธภูมิเอเชียอาคเนย์ (Commander of South-east Asia Theatre) เพราะภูมิศาสตร์ของประเทศไทยตั้งอยู่ในภาคเอเชียอาคเนย์

จากการร่วมมือประสานงานกันดังกล่าว ปรากฏว่ายุทธภูมิลำคัญในการทำสงครามแบบกองโจร (Guerilla warfare) เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นนั้นอยู่ในประเทศไทย เราเอง ดังนั้นการจัดตั้งกองกำลังของหน่วยพลพรรค (Partisan) ที่มีอาวุธและอุปกรณ์การสงครามอย่างครบครัน จึงอยู่ที่ความสามารถในการจัดตั้งของกองบัญชาการเสรีไทยในประเทศ เพราะเหตุนี้กองบัญชาการเสรีไทยที่ตึกโดมในธรรมศาสตร์จึงมีภาระหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญมาก

งานที่จะต้องรับผิดชอบเป็นการใหญ่โดยไม่ชักช้า ก็คือ การจัดตั้งหน่วยกองโจร, การฝึกอาวุธและติดอาวุธให้แก่หน่วยพลพรรค, การวางขายสื่อสารเพื่อการติดต่อระหว่างกองบัญชาการเสรีไทยในประเทศกับกองบัญชาการของฝ่ายสัมพันธมิตรในเกาะลังกา, ระหว่างกองบัญชาการสนามของหน่วยกองโจรใน

ภูมิภาคต่าง ๆ ตลอดจนการจัดหน่วยสืบราชการลับ และการตอบโต้การสืบราชการลับ เพื่อระมัดระวังตัวไม่ให้ฝ่ายญี่ปุ่นล่วงรู้ถึงการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย ที่มีทหารญี่ปุ่นเป็นเป้าหมายในการทำลาย

เนื่องจากหน่วย OSS. ของสหรัฐมีค่ายฝึกทหารอยู่แล้วสำหรับฝึกนักเรียนไทย จากสหรัฐ ที่เมืองทรินโกมาลี ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะลังกา และกองทัพ ๑๓๖ ของอังกฤษก็มีค่ายฝึกทหารอยู่แล้ว สำหรับฝึกคนไทยจากอังกฤษ ที่เมืองปูนา ชายฝั่งทะเลภาคใต้ด้านตะวันตกของอินเดีย ดังนั้นกองบัญชาการเสรีไทย ในธรรมศาสตร์จึงมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการฝึกกองกำลังของคนไทยในเมืองไทย แต่เนื่องจากกองบัญชาการเสรีไทยในขณะนั้นยังไม่มีค่ายฝึก, ไม่มีครูฝึก และยังไม่มียุอุปกรณ์การฝึกอย่างเพียงพอ ทางกองบัญชาการจึงจำต้องคัดเลือกเด็กหนุ่มไทยขึ้นมาเอง แล้วจัดแบ่งส่งไปฝึกในค่ายของอเมริกันที่เกาะลังกาบ้าง, ส่งไปฝึกในค่ายของอังกฤษที่อินเดียได้บ้าง เพื่อเขาเหล่านั้นจะได้เข้ามาเป็นครูฝึกของหน่วยพลพรรคของเหล่าคนไทยผู้รักชาติ สำหรับทำการสู้รบและทำลายศักยภาพในการทำสงครามของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยให้พินาศย่อยยับไป

หน้าที่ปฏิบัติการของผู้เขียน

วิธีการจัดตั้งขยายขยายงานของหน่วยพลพรรคเหล่าต่าง ๆ เพื่อทำสงครามแบบกองโจรนั้น ก็ใช้หลักการอย่างเดียวกันกับการจัดตั้งของขบวนการปฏิวัติและขบวนการกู้ชาติที่มีชื่อเสียงโด่งดังอยู่ในประวัติศาสตร์ประเทศต่าง ๆ ของโลก เช่น ขบวนการ “เวียดนาม ค็อกหลับ ดั่งมินห์” (ขบวนการกู้อิสรภาพเวียดนาม) ที่อยู่ภายใต้การนำของโฮจิมินห์, ขบวนการ “เกือะมิ่ง อ้วนตั้ง” (ขบวนการปฏิวัติ) ของจีนที่อยู่ภายใต้การนำของ ดร.ซุน ยัตเซ็น, ขบวนการ “ดาร์ล อิสลาม” (อิสรภาพของชาวอิสลาม) ในอินโดนีเซียที่นำโดยท่านโซการ์โน ซึ่งขบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ใช้วิธีขยายกำลังพลพรรคของขบวนการแบบ “ทวีคูณทางเรขาคณิต” (Geometric Progression) ด้วย ๕ หรือ ๗ เช่น จาก ๕ เป็น $(๕ \times ๕) = ๒๕$, จาก ๒๕ เป็น $(๒๕ \times ๕) = ๑๒๕$, จาก ๑๒๕ เป็น $(๑๒๕ \times ๕) = ๖๒๕$ ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

ผู้เขียนมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ได้รับการคัดเลือกจากกองบัญชาการเสรีไทยในศึกโดมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นผู้บังคับหมู่รุ่นแรกสุดที่มี

ลูกหม้ออีก ๖ คนในบังคับบัญชา เพื่อเดินทางไปรับบริการฝึกวิชาทหารในค่ายทหารของสหรัฐอเมริกา ที่เมืองทรินโกมาลี บนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะลังกา ซึ่งผู้เขียนขออนุญาตเล่าเรื่องตามความเป็นจริงให้ฟัง เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้ :-

เย็นวันหนึ่งในต้นเดือนมีนาคม ๒๔๘๘ ภายหลังจากข้าพเจ้าสอบไล่ผ่านปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ ได้เป็นที่ ๑ ของคณะเศรษฐศาสตร์ในสมัยการสอบเดือนตุลาคม ๒๔๘๗ ภายหลังจากเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งนี้มาแล้วถึง ๗ ปี คุณฉวาท อินทรสุขศรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักศึกษา ได้ไปหาข้าพเจ้าถึงที่บ้านเช่าซึ่งอยู่ในซอยระหว่างหลังกรมศิลปากรกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แล้วกระซิบบอกแก่ข้าพเจ้าว่า ตอนค่ำวันพรุ่งนี้ เวลา ๑๘.๐๐ น. ให้ไปพบอาจารย์วิจิตร ลulitanนท์ เลขานุการมหาวิทยาลัย ที่ห้องทำงานของท่านในตึกโดม ท่านมีธุระสำคัญที่จะบอกให้รู้ โดยขอให้ข้าพเจ้าเก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับที่สุด

เมื่อถึงวันนัดข้าพเจ้าก็ได้ไปพบอาจารย์วิจิตรตามนัด ท่านเรียกเข้าไปในห้อง ยืนอยู่ใกล้ ๆ แล้วท่านพูดด้วยเสียงแผ่วเบาว่า “สุภัทร, อาจารย์มีธุระจะใช้สุภัทรให้ไปทำงานเพื่อประเทศชาติสักอย่างหนึ่ง จะเอาไหม ?”

ข้าพเจ้าฟังและแปลกใจ แต่ด้วยความรักและเคารพอาจารย์ ข้าพเจ้าตอบท่านไปในทันทีว่า “ยินดีครับ อาจารย์, เพื่อชาติบ้านเมืองแล้ว ผมยินดีรับใช้ทุกอย่างแม้จะต้องยอมเสียสละชีวิต” แล้วท่านก็บอกแผนปฏิบัติงานอย่างปิดลับที่สุด เริ่มต้นด้วยการไปยื่นใบลาออกจากราชการกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ซึ่งข้าพเจ้ารับราชการอยู่ โดยอ้างเหตุผลว่าในภาวะสงครามได้เกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรงทำให้ค่าครองชีพแพงมาก รายได้จากเงินเดือนไม่พอใช้จึงขอลาออกจากราชการเพื่อไปประกอบอาชีพอย่างอื่นต่อไป

เมื่อไปรายงานผลการลาออกจากราชการให้อาจารย์วิจิตรทราบในวันรุ่งขึ้นแล้ว ท่านก็นัดแนะอีกว่า ในคืนวันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๔๘๘ เวลา ๒๒.๐๐ น. ขอให้ข้าพเจ้าไปพบท่านอีกครั้งหนึ่งที่ห้องทำงานของท่านในตึกโดมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อถึงเวลานัดข้าพเจ้าได้ขึ้นไปพบท่านที่ตึกโดมตามนัด แต่แปลกใจที่ใน

ห้องประชุมชั้นบนของตึกโคมในคืนนั้นมีเด็กหนุ่มวัยรุ่น ซึ่งส่วนมากมีอายุอ่อนกว่าข้าพเจ้าทั้งนั้น (ตอนนั้นข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๒๗ ปี ๘ เดือน) และเป็นคนที่ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย นอกจากคนหนึ่งซึ่งใบหน้าแสดงว่ามีอายุแก่กว่าข้าพเจ้า และเคยเห็นหน้ามาก่อน บุคคลเหล่านี้อาจารย์วิจิตรแนะนำให้รู้จักว่า เขาคือ (๑) คุณโชติ พรโสภณ ผู้สำเร็จ ธ.บ.ก่อนข้าพเจ้า ๒ รุ่น, (๒) ปิยะ จักกะพาก (บุตรคุณหลวงบรรณกรโกวิท), (๓) ธวัช บุญยเกตุ (น้องชายคุณทวี บุญยเกตุ), (๔) เสริม บุญสุต, (๕) ตำริ บุญยประสิทธิ์, (๖) นิธย์ ตะเวทีกุล

ท่านอาจารย์วิจิตรแนะนำแก่ข้าพเจ้าว่า เด็กหนุ่มเหล่านี้เป็นนิสิตนักศึกษาที่จะเดินทางไปต่างประเทศด้วยกันกับข้าพเจ้า โดยมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าหมู่และเด็กหนุ่มทั้ง ๖ คนเป็นลูกหมู่ เพื่อไปรับการฝึกจากฝ่ายอเมริกัน เมื่อได้อธิบายถึงระเบียบวินัยและเส้นการเดินทางแล้ว อาจารย์วิจิตรก็บอกพวกเราทั้ง ๗ คนให้นั่งรออยู่ แล้วอาจารย์วิจิตรก็เดินหายเข้าไปในห้องทำงานของท่านผู้ประศาสน์การ คือ ท่านปรีดี พนมยงค์ อีกสักพักหนึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ก็เดินนำหน้าออกมาจากห้องของท่าน โดยมีอาจารย์วิจิตรถือซองเอกสารสีขาวขนาดใหญ่ปิดผนึกเรียบร้อย ขนาดราว ๙ x ๑๒ นิ้วฟุต เดินตามหลังออกมา

ข้าพเจ้าตกตลึงงัน ไม่นึกว่าคืนนี้จะได้มาพบท่านผู้ประศาสน์การและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิตลอลดลยเดช รัชกาลที่ ๘ ซึ่งขณะนั้นยังทรงประทับเพื่อทรงศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมืองโลซาน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ อาจารย์วิจิตรได้แนะนำข้าพเจ้าและลูกหมู่ทั้ง ๖ คนให้ท่านปรีดี รู้จัก ซึ่งท่านได้สัมผัสมือกับทุก ๆ คนด้วยการจับมือไว้แน่นและเขย่าอย่างมีพลัง ซึ่งหมายความว่าท่านตั้งใจที่ารู้จักกัน และตั้งใจที่ทุกคนจะได้ทำงานเพื่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา ท่านได้แสดงความยินดีที่พวกเราจะได้ทำงานรับใช้ชาติ ท่านให้ออวาทเพียงสั้น ๆ และอวยพรให้พวกเราเดินทางโดยสวัสดิภาพ ครั้นแล้วท่านปรีดีก็รับซองสีขาวจากอาจารย์วิจิตรส่งมาให้ข้าพเจ้าพร้อมกับบอกว่า

“สุภัทร, ของนี้เป็นซองเอกสารลับสำคัญที่สุด ซึ่งคุณจะต้องนำติดตัวไปจนถึงปลายทาง เพื่อส่งมอบให้แก่เจ้าหน้าที่อเมริกันชั้นผู้ใหญ่คนแรกที่คุณได้พบ แต่ก่อนส่งมอบขอให้คุณเจ้าหน้าที่ของเป็นภาษาอังกฤษถึง มรว.เสนีย์ ปราโมช อัคร-

ราชทูตผู้มีอำนาจเต็มของรัฐบาล (เสรีไทยที่ต่อต้านญี่ปุ่น) ประจำกรุงวอชิงตัน เสียก่อน ขอให้รักษาเอกสารลับนี้เสมอด้วยชีวิตของคุณ หากคุณถูกญี่ปุ่นโจมตีในระหว่างเดินทาง ก็ขอให้รีบทำลายเอกสารลับนี้เสียก่อน อย่าให้ตกถึงมือญี่ปุ่นได้ เป็นอันขาด”

ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจและดีใจจนแทบจะตัวลอยที่ได้รับเกียรติถึงเพียงนั้น ข้าพเจ้ายกมือไหว้ท่าน, รับเอกสารมาพร้อมกับรับปากและให้คำมั่นสัญญาแก่ท่านด้วยความหนักแน่นและจริงใจที่สุด

ครั้งนี้แล้วตอนเกือบจะ ๒ ยาม คุณสวาท อินทรสุขศรี ก็มานำพวกเราไปนั่งรถยนต์แล่นออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิ่งวนรอบตึกแถวและวัดมหาธาตุราวกับจะดูลาดเลาอะไรสักอย่างหนึ่ง แล้วจึงแล่นไปตามถนนพระจันทร์ผ่านท่าราชวรดิศ, ท่าเตียน แล้วไปจอดอยู่ที่ใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งธนบุรี ซึ่งมีรถยนต์สำหรับลาดตระเวนตรวจด่านศุลกากรลำหนึ่งจอดสงบนิ่งอยู่ในมุมมืด แล้วพวกเราทุกคนก็ได้ลงจากรถยนต์เดินก้าวไปลงเรือ และหาที่นั่งกันบนพื้นในรถยนต์ลำนั้น เราเพิ่งมาทราบในภายหลังว่ารถยนต์ลำนี้ก็คือเรือตรวจด่านของกรมศุลกากรที่มีคุณหลวงบรรณกรโกวิท (เปา จักกะพาก) เพื่อนสนิทและศิษย์รักคนหนึ่งของท่านปรีดี เป็นอธิบดี ซึ่งจัดมารับใช้งานของขบวนการเสรีไทยเป็นพิเศษ

เมื่อรอพรรคพวกอีก ๒ - ๓ คน และมาทันพร้อมหน้ากันแล้ว จนเวลาจวนจะตีหนึ่งรถยนต์ของศุลกากรก็เดินเครื่องนำพวกเราออกจากท่าใต้สะพานพุทธ ๫ ล่องใต้ลงไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา ในเรือนนอกจากพวกเรา ๗ คนแล้วยังมีเจ้าหน้าที่พิเศษนั่งเรือไปด้วยกันกับพวกเรา ๔ - ๕ คน ซึ่งทราบชื่อในภายหลังว่าคุณชาญ บุนนาค เจ้าหน้าที่วิทยุสื่อสาร, คุณแดง บุนนาค ผู้ช่วยคุณชาญ, กัปตันผู้ควบคุมการเดินเรือ, ช่างเครื่อง และอีกคนหนึ่งซึ่งพวกเรารู้จักชื่อในภายหลัง คือคุณพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ นักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา ผู้แจกยาน้ำสำหรับทาแขนขาเพื่อป้องกันยุงจากป่าชายเลนกัดในระหว่างที่เรือของเรากำลังแล่นอยู่ในคลอง ๓๒ คุด เพื่อไปออกแม่น้ำท่าจีนแล้วเลียบไปตามชายฝั่งทะเล จนกระทั่งถึงจุดหมายปลายทางของเราแถว ๆ สะอ่ำใกล้เชิงทวีเขา ๓๐๐ ยอด

พวกเราพักรออยู่ที่นั่น ๒ วันกับหนึ่งคืน จนกระทั่งถึงคืนข้างแรมแก่ ๆ ที่ในยามตีสองจะมีแสงจันทร์เพียงสลัว ๆ ครั้นแล้วเรือตรวจภาษีของกรมศุลกากรก็

นำพวกเราทั้งหมดเดินทางต่อไปยังภูเขาหวักะโหลก ซึ่งเมื่อมองดูจากระยะไกลจะเห็นเป็นเสมือนหนังหวักะโหลกคนขนาดใหญ่ที่โผล่ขึ้นมาจากท้องทะเล เรารออยู่ที่นั่นสักพักใหญ่ ๆ ก็มีเสียงเครื่องยนต์ของเครื่องบินดังกระหึ่มใกล้เข้ามา ๆ มีการส่งสัญญาณไฟฉายกันแวบ ๆ วาบ ๆ แล้วเครื่องบินทะเลแบบแคธารินาก็ลงจอดบนพื้นน้ำทะเลที่คลื่นลมสงบ ไม่ห่างไกลจากเกาะกะโหลกเท่าใดนัก หลังจากเครื่องยนต์ของกรมศุลกากรเข้าจอดเทียบกับเครื่องบินทะเลที่จอดสงบนิ่งแล้ว พวกเราก็โหนตัวทีละคนสองคนขึ้นไปบนเรือบินทะเลที่มีลูกเรือเพียง ๔ - ๕ คน ได้แก่ นักบินที่ ๑ - ที่ ๒ ช่างเครื่อง และนักยิงปืนกลประจำเครื่องบินอีก ๒ คน เราทราบจากการสนทนากับนักบินที่ ๑ ในคืนนั้นว่าเขาชื่อ “แฮ้ง” (Hang) เครื่องบินของเขาประจำอยู่ที่ออสเตรเลีย แต่ถูกส่งมาใช้งานของกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ที่ลังกา

ในระหว่างที่เราโหนตัวจากเรือขึ้นเครื่องบินทะเลเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่บนเครื่องบินก็ช่วยกันขนถังไม้ทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่หลายหลัง ให้เจ้าหน้าที่บนเรือยนต์ศุลกากร รับผิดชอบบรรทุกเรือ ซึ่งแสดงว่าเรือบินทะเลลำนั้นได้ลำเลียงอาวุธมาให้แก่ขบวนการเสรีไทยด้วย เมื่อเสร็จภารกิจแล้ว เรือยนต์ศุลกากรก็เบนหัวผละออกไป ในขณะที่เครื่องบินทะเลติดเครื่องแล้วพาพวกเราบินทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า ทุกคนตื่นเต้นกันตลอดทางในขณะที่ข้าพเจ้าออกซองเอกสารลับแนบไว้กับออกอยู่ตลอดเวลา

เมื่อเครื่องบินบินมุ่งหน้าสู่ทิศตะวันตกยังไม่ทันถึงชั่วโมงดิ ก็มีเสียงปืนกลจากเครื่องบินของเรา รัวกระสุนแผดก้องท้องฟ้าออกไปราวกับท่าฝน พวกเราทุกคนตกใจ หน้าตาเล็กล้ำก คคิดว่าเครื่องบินแคธารินาของเราคงจะต่อสู้อุปกรณ์กับเครื่องบินขับไล่แบบกามิกาเซอของไต้ฝุ่นเข้าให้แล้ว ข้าพเจ้าจึงยิงกอดซองเอกสารลับแนบแน่นกับกายเข้าไปอีก พร้อมกับภาวนา ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกได้โปรดคุ้มครองลูกข้างให้อยู่รอดปลอดภัยด้วยเถิด แต่ถ้าจะถึงคราวเคราะห์ร้าย ก็ขอให้รางวัลของลูกข้างได้นำเอกสารลับในซองฉบับนี้ จมดิ่งลงสู่ทะเลไปเลย ขออย่าให้เอกสารลับตกไปถึงมือไต้ฝุ่นเป็นอันขาด เพื่อให้พวกเราข้างหลังสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างตลอดไป

หลังจากผจญภัยกันเล็กน้อยที่ช่วยให้ทุกคนได้ปอดแหกอย่างทั่วหน้ากันโดยไม่มีใครอธิบายต้นสายปลายเหตุให้ทราบแน่แล้ว ท้องฟ้าก็เริ่มสว่างขึ้น ๆ โดย

ลำดับ จนตอนสาย ๆ เครื่องบินแคธารินาของเราซึ่งบินมาในความมืดตลอดคืน ก็ร่อนลงจอดพักกันกลางทะเลใกล้กับฝั่งอะไรก็ไม่ทราบ แต่คาดว่าคงจะเป็นชายฝั่ง ตอนล่าง ๆ ของอ่าวเบงกอลด้านตะวันออกของแหลมอินเดีย อาหารมื้อแรกของ เรานบนเครื่องบินก็คือ อาหารกล่องที่มีขนมมมเนยบรรจุไว้พร้อมสรรพ แม้กระทั่ง บุหรี่ กับกาแฟร้อน ๆ ชงโดยฝีมือของกัปตันแอ็ง ซึ่งเป็นที่ถูกต้องถูกใจของพวกเรา ในยามกันดาร เครื่องบินจอดพักอยู่ที่นั่นจนตะวันบ่ายคล้อยจวนจะมีตก เครื่องบิน ทะเลขของเราจึงออกบินต่อไปจนถึงอ่าวหน้าเมืองโคลัมโบ เมืองหลวงของศรีลังกา อันเป็นเมืองที่โคลัมบัส นักเดินเรือรอบโลกชาวโปรตุเกส แล่นเรือมาพบเข้าเมื่อ ๕๐๐ ปีก่อนโน้น

ครั้นแล้วเมื่อเครื่องบินแคธารินาของเราลงจอดทอดหน่ออยู่หน้าเมืองโคลัมโบ ได้ไม่นานนัก เจ้าหน้าที่อเมริกันก็นำเรือยนต์มารับเราจนถึงประตูเครื่องบินพาไป ขึ้นบก เราจึงได้เหยียบย่างแผ่นดินเมืองโคลัมโปเป็นครั้งแรก ภายหลังจากได้จาก ผืนแผ่นดินไทยมา และอยู่บนเครื่องบินตลอดคืน - ตลอดวันที่ล่องมา คินนั้นเมื่อ พวกเราเข้าที่พักนอกเมือง และอาบน้ำ ผลัดเสื้อผ้าชุดใหม่ที่ทางการอเมริกันจัดมาให้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับชุดเก่าที่เขาขอไปสำหรับให้นักเรียนไทยสวมใส่เดินทางเข้าสู่ ประเทศไทย เพื่อไม่ให้พวกเขาต้องแต่งกายผิดเพี้ยนไปจากคนไทยธรรมดา ๆ แล้วเจ้าหน้าที่ก็นำพวกเราเข้าห้องอาหาร

ก่อนลงมือรับประทานอาหารค่ำ ข้าพเจ้าได้เอาซองเอกสารลับที่ท่านอาจารย์ ปฏิบัติฝากมา จ่าหน้าของเป็นภาษาอังกฤษถึงอาจารย์หม่อมเสนีย์ ปราโมช เป็นข้อความว่า “ถึง ฯพณฯ มรว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม ประจำกรุง วอชิงตันสหรัฐอเมริกา” แล้วส่งมอบให้แก่นายทหารเรืออเมริกันในชุดเครื่องแบบ สีน้ำทะเลที่มีสีเสื้อขัดแขนยาวอ่อนกว่าสีกางเกง (ข้าพเจ้าลืมชื่อของท่านผู้นี้เสีย แล้ว) ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบว่า เป็นนายทหารที่มาจัดการต้อนรับพวกเรา ท่านมี ยศสูงสุดในหมู่ นายทหารที่มารับรองพวกเรา คือ มียศเป็น นาวาโท ท่านได้รับ ซองเอกสารนั้นไว้ด้วยความขบใจ ภาระหน้าที่เบื้องต้น ที่ข้าพเจ้ารับมาจากท่าน ปฏิบัติ จึงเป็นอันเสร็จสิ้นลงด้วยดี และด้วยความเรียบร้อย คินนั้น ข้าพเจ้ารับประทาน อาหารค่ำแบบอเมริกันด้วยความหิว และเอร็ดอร่อยมาก เพราะก่อนรับประทาน อาหาร มีทั้งเบียร์กระป๋องและวิสกี้ - บรันดี ขึ้นดื่มมาช่วยอุ่นเครื่องก่อนรับประทาน

เรา Cheeris แล้วตีมวยพรเพื่อความสำเร็จแห่งงานของขบวนการเสรีไทยกัน
ตั้งหลายครั้ง

พวกเราพักที่โคลัมโบราว ๑ สัปดาห์ แล้วจึงนั่งขบวนรถจีปออกเดินทางมุ่ง
หน้าตามทางหลวงแผ่นดินไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะลังกา เรามาถึง
เมืองแคนดี ซึ่งตั้งอยู่บนที่ราบสูงตรงกลางเกาะราวเวลาเที่ยงวัน เมืองนี้เป็นที่ตั้ง
กองบัญชาการประจำยุทธภูมิเอเชียอาคเนย์ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีพลอดหลุยส์
เม้าต์แบตเทน เป็นผู้บัญชาการสูงสุดนายทหารอเมริกันที่ควบคุมการเดินทางของเรา
เราได้พาพวกเราแวะเข้ากองบัญชาการแล้วหายหน้าไป เข้าใจว่าจะเข้าไปรายงาน
การมาถึงของพวกเรา และแวะรับประทานอาหารกลางวันกับเจ้าหน้าที่กองบัญชา
การ ปล่อยให้ผู้ช่วยของเขานำพวกเราไปรับประทานอาหารกลางวันที่เรือนอาหาร
ของนายทหาร (Officers' mess) จนกระทั่งเรารับประทานอาหารกันเสร็จแล้วเขาจึง
ได้กลับมา นับว่าโชคดีที่ข้าพเจ้ามีโอกาสได้พบกับคุณรำไพ ตุลารักษ์ ธิดา
ของคุณสงวน ตุลารักษ์ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมาประจำทำงานอยู่ที่นั่น แต่
น่าเสียดายที่สนทนากันได้ไม่นาน ก็ต้องจากกันเดินทางต่อไปสู่จุดหมายปลายทาง
คือ ค่ายฝึกทหารของฝ่ายอเมริกัน ริมฝั่งทะเลนอกเมืองทรินโกมาลี

หลังจากเข้าประจำที่พักในบริเวณค่าย, อาบน้ำอาบท่า และรับประทานอาหาร
อาหารค้ำกันแล้ว พวกเราจึงถูกนำไปทำความรู้จักกับนักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา
หลายคน ซึ่งล้วนแต่ได้ผ่านการฝึกก่อนพวกเรามาแล้วทั้งนั้น แถบบางคนยังเคย
เดินทางเข้าไปในประเทศไทย แล้วกลับออกมาเพื่อติดต่อกองขึ้นต่อไปอีก การแนะนำ
ให้รู้จักกันคราวนี้ ล้วนแนะนำกันด้วยชื่อรหัสทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัย
แต่บางคนที่สนิทสนมชอบพอกัน ก็เปิดเผยชื่อจริงให้รู้จักกันไว้ ตัวอย่างเช่น ข้าพเจ้า
ใช้ชื่อรหัสว่า Sal. โชติ พรโสภณใช้ชื่อรหัสว่า John, เสริม บุญสุด ใช้ชื่อ Sam
 เป็นต้น

การที่พวกเราได้มาเข้าค่ายฝึกในต่างแดนซึ่งทำให้พวกเราได้สัมผัสกับ
บรรยากาศใหม่ ๆ, สถานที่ใหม่ และมีมิตรใหม่ ๆ ทั้งที่เป็นคนไทยและคนอเมริกัน
เช่นนี้ ทำให้พวกเรารู้สึกตื่นตาตื่นใจเป็นอันมาก จนมีอยู่บ่อยครั้ง ที่ทำให้ตัวข้าพเจ้าเอง
รู้สึกตัวเสมือนหนึ่งเป็นคนบ้านนอกเข้ากรุง มีหลายครั้งที่ทำอะไรเออะ ๆ ะ ๆ
ไม่แคล้วคล่องว่องไวเหมือนนักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา ที่ได้ผ่านการฝึกมาแล้ว

เป็นอย่างดี แถมยังมีอีกหลายครั้งที่ข้าพเจ้าทำอะไรเซ่อ ๆ ซ่า ๆ ปล่อยไก่ ปล่อย
 ห้าแถมออกไป จนเป็นที่ตลกขำขันของเพื่อนฝูง เพื่อความครื้นเครง ข้าพเจ้าขอ
 เล่าตัวอย่างการทำห้าแถมของข้าพเจ้าสัก ๒ เรื่อง

เรื่องแรก ก็คือหลังจากข้าพเจ้ามาพักที่ค่ายแห่งนี้แล้ว ในเช้าแรกของวัน
 รุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกปวดถ่าย จึงเข้าไปในบริเวณสุขาภิบาล ซึ่งเขาแบ่งออกเป็น
 ๓ ส่วนคือ ห้องสำหรับแปรงฟัน ล้างหน้า และอาบน้ำ, ห้องสำหรับถ่ายปัสสาวะ และ
 ห้องสำหรับถ่ายอุจจาระ ซึ่งข้างบนประตูเข้าห้อง เขามีอักษรอังกฤษบอกไว้ขณะที่
 ข้าพเจ้ากำลังมองหาที่ถ่ายหนักอยู่นั่นเอง ทหารอเมริกันนายหนึ่งก็เดินผ่านมา ก็ถาม
 ข้าพเจ้าเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลเป็นไทยได้ความว่า : —

“คุณกำลังมองหาวินสตัน เซอร์ซิลล์ (ชื่อ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ ในระหว่าง
 สงครามโลก) ใช่ไหม ?”

ข้าพเจ้าฟังแล้วแปลกใจ, อะไรกัน ในสถานที่เช่นนี้ คนบ้าที่ไหนจะมาเที่ยว
 มองหานายกรัฐมนตรีอังกฤษ เมื่อคิดได้เช่นนั้นก็ตอบไปตามแบบอเมริกัน (ที่เพิ่ง
 จำแบบได้เมื่อ ๒ - ๓ วันมานี้) ว่า “โน้ป” ผลก็คือ ทหารอเมริกันคนนั้นก็เดิน
 เลยไป

ข้าพเจ้ากำลังปวดท้องหนักเต็มแก่, กระวนกระวายใจจึงเลย เพราะยังหาห้องน้ำ
 ถ่ายไม่ได้ บังเอิญโชคดี มีนักเรียนไทยจากสหรัฐคนหนึ่งเดินผ่านมา เขาจึงถาม
 ข้าพเจ้าเป็นภาษาไทยว่า “คุณกำลังมองหาห้องน้ำใช่ไหม ?” ข้าพเจ้ารีบตอบไปใน
 ทันทีว่า “ใช่ครับ” เขาจึงชี้ให้ผมเข้าไปในห้อง ที่ข้างบนประตูห้อง มีอักษรย่อ
 “W.C.” ติดอยู่ ข้าพเจ้าจึงรีบเดินเข้าไปทำธุระอย่างไม่รอช้า

เรื่องนี้ ข้าพเจ้ายังมีความสงสัย จึงนำไปเล่าให้เพื่อนนักเรียนไทยจาก
 สหรัฐฯ ฟัง เขาจึงอธิบายให้ฟังว่า นั่นมันเป็นโจ๊กของทหารอเมริกันที่เขาเรียกห้อง
 ส้วม (W.C. = Water - closet) ว่า “วินสตัน เซอร์ซิลล์” เพื่อกระเซ้าเย้าแหย่
 ทหารอังกฤษซึ่งทหารอเมริกันถือว่า เป็นลูกไล่ของตน

เอาเข้าแล้วโหมละ, โจ๊กอเมริกัน ทำเอาข้าพเจ้าเกือบขายหน้าห้าแถมเข้าให้
 แล้วโหมละ.

เรื่องที่สอง เนื่องจากพวกเราเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ที่โคลัมโบ ได้มาเพียง
 คนละ ๒ ชุด ซึ่งไม่เพียงพอกับการสวมใส่ เพราะอากาศในลังกาคอนทอนหน้าร้อน

ก็ร้อนพอ ๆ กับเมืองไทย ทำให้แต่ละคนมีเหงื่อไหลไหลมาก แม้จะมีเจ้าหน้าที่ ชักเสื้อผ้าให้ก็ตาม แต่ก็ไม่เพียงพอแก่การผลัดเปลี่ยนเพื่อนนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ จึงแนะนำให้เรามีเสื้อผ้าสำหรับผลัดเปลี่ยนสักคนละ ๔ - ๕ ชุด เป็นอย่างน้อย และแนะนำให้แต่งกายแบบเดียวกับนายทหารอเมริกัน ดังนั้น เมื่อพวกเราได้รับ เงินเดือนจ่ายล่วงหน้าให้เป็นเงินรูปของอินเดียในอัตราเดียวกันกับนายทหารอเมริกันชั้นร้อยตรี เราจึงพากันไปที่ พี.เอ็กซ์. (P.X. ร้านสรรพสินค้าของทหาร) เพื่อขอซื้อเครื่องแต่งตัว และของใช้เบ็ดเตล็ด เมื่อซื้อของต่าง ๆ ได้ตามที่ต้องการแล้ว ข้าพเจ้าก็เดินไปที่แผนกรองเท้า เลือกเอารองเท้าตามแบบที่นายทหารอเมริกันทั่วไปเขาสวมใส่กัน เจ้าหน้าที่ขายรองเท้าที่แผนกนี้ เป็นสิบโทอเมริกันนิโกร ทำทางทะมัด ทะแมงและออกจะเป็นคนขี้เล่น เมื่อข้าพเจ้าคัดเลือกรองเท้าได้สิน้ำตาลตามที่ต้องการแล้ว ผู้หมุนิโกรคนนั้นก็ชักถามข้าพเจ้าเป็นภาษาอังกฤษ แปลความได้ว่า “นี่นะ โจ, คุณต้องการรองเท้าเบอร์อะไร ?”

อันเบอร์รองเท้าที่คนไทยเราใช้กันมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น เป็นการใช้เบอร์ตามแบบยุโรป คือ เริ่มตั้งแต่รองเท้าของเด็กเล็ก ๆ เบอร์ ๘ - ๑๐ ไปจนกระทั่งรองเท้าเด็กโต และรองเท้าของผู้ใหญ่ ซึ่งมีเบอร์ ๓๘ - ๓๙ - ๔๐ เมื่อผู้หมุนิกรมาเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็ตอบเป็นภาษาอังกฤษอย่างซัดถ้อยซัดคำ ว่า “นั่นเบอร์ โฟร์ตี้” (เบอร์ ๔๐)

ผู้หมุนิกรนั้นก็หัวเราะก๊าก และตอบเป็นภาษาอังกฤษว่า “คนอะไรกันวะ ใส่รองเท้าตั้งเบอร์ ๔๐ นั้นมันดินข้างไว้อย” ทำเอาข้าพเจ้าหน้าม่าน อายม้วน ไปเลย

ในที่สุด ข้าพเจ้าก็ได้รับคำอธิบายของนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ ว่า เลขหมายขนาดของรองเท้า เขาใช้แบบอเมริกัน คือ เริ่มนับขนาดของรองเท้าตั้งแต่เบอร์ ๕ - ๖ - ๗ - ๘ $\frac{1}{2}$ - ๘ เป็นต้น ขนาดเท้าอย่างของข้าพเจ้าใช้เบอร์ $๗\frac{1}{2}$ หรือ เบอร์ ๘ ก็พอ

ก่อนที่จะทำการฝึกภาคปฏิบัติในสนาม ครูผู้ฝึกได้นำพวกเราเข้าเรียนในห้องเรียนก่อน เพื่อจะได้มีความรู้มูลฐานเบื้องต้นของอาวุธชนิดต่าง ๆ ก่อนลงมือ สอน ทางทหารอเมริกันต้องการทราบชีวประวัติความเป็นมาของพวกเราแต่ละคน จึงได้แจกแบบฟอร์ม ให้แต่ละคนกรอกข้อความตามรายการควซันแนร์ที่เขาตั้ง

ถามไว้ ซึ่งมีตั้งแต่ วัน เดือน ปี และสถานที่เกิด, สถานภาพทางการศึกษา, อาชีพ หน้าที่การงาน และตำแหน่งงานที่เคยดำรง ก่อนหน้าที่จะเข้ามารับการฝึกที่ค่ายแห่งนี้ ไปจนถึงสถานภาพทางครอบครัว เมื่อเสร็จแล้ว ครูผู้ฝึกก็เริ่มลงมืออธิบายให้รู้จักลักษณะของอาวุธชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่อาวุธเบา, อาวุธหนัก, อาวุธสั้น, อาวุธยาว, ลูกกระเบิด, ดินระเบิด ฯลฯ และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งผู้ที่จะเป็นนักรบจำต้องรู้

เป็นที่น่าสังเกตว่าระหว่างที่พวกเรานั่งฟังคำบรรยายอยู่ในห้องเรียนนั้นมีเจ้าหน้าที่อเมริกันนั่งฟังอยู่ด้วย ๒ - ๓ คน เท่าที่ข้าพเจ้าสังเกต รู้สึกว่า เจ้าหน้าที่เหล่านั้น สนใจสอดส่องดูแลพวกเรา ด้วยการสังเกตอาการปฏิกิริยาต่าง ๆ ของเรา ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบในภายหลังว่า เขาเหล่านั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน “ตอบโต้การสืบข่าวกรอง” (Counter - intelligent agents) เพื่อสอดส่องดูแลว่าในหมู่พวกเราเสรีไทยเราที่ถูกส่งมารับการฝึกอยู่นี้ อาจจะมีใครบ้างหรือไม่ที่ฝายญี่ปุ่น หรือเยอรมันอาจจะส่งแปลกลปลอมเข้ามา ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของงานต่อต้านฝายอักษะ (เยอรมัน - อิตาลี - ญี่ปุ่น) ซึ่งในที่สุดปรากฏว่าไม่มีฝายตรงข้ามแปลกลปลอมปะปนเข้ามาอยู่ในหมู่พวกเราเลย

ภายหลังจากการให้ความรู้เบื้องต้นในห้องเรียนเกี่ยวกับอาวุธ, การใช้ และการดูแลรักษาแล้ว ก็จะมีการฝึกภาคปฏิบัติการในสนามด้วย เช่น การใช้อาวุธ, การใช้ระเบิดและดินระเบิดชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการฝึกวิทยุสื่อสาร และการสื่อสารแบบต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อข่าวสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับข่าวสาร

ก่อนที่จะมีการฝึกภาคสนามอย่างอื่น ๆ ต่อไป เราจะมีการคัดเลือกบุคคลให้เข้ากับบุคลิกและลักษณะของการใช้งาน การฝึกเหล่านี้มีตั้งแต่การเดินป่า, การใช้อาวุธในสถานการณ์ต่าง ๆ, การสังหารเงียบ (Silent killing), การก่อวินาศกรรม, การกระโดดร่ม ฯลฯ โดยพยายามให้ผู้รับการฝึกแต่ละคน สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ให้ได้มากแห่งที่สุด ตามศักยภาพที่เขามีอยู่

เมื่อพูดถึงการกระโดดร่มจากเครื่องบินกันแล้ว หน่วยของเรามีความยินดีที่จะเล่าให้ฟังว่า คุณเสริม บุญสุด หรือ แซม ของเรา เป็นนักโดดร่มที่เก่งกาจสามารถมากคนหนึ่ง จนถึงกับเคยประสบอุบัติเหตุอย่างน่าหวาดเสียวมาแล้ว กล่าวคือในคืนข้างแรมแก่ ๆ วันหนึ่งในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ เครื่องบินแบบดาโคต้า ได้ชนอาวุธและนักโดดร่มเสรีไทยจำนวนหนึ่ง เพื่อไปทิ้งระเบิดและโดดร่มลงไปแล้ว ๆ

มาบตาพุด จังหวัดระยอง (ซึ่งสมัยโน้นยังเป็นป่าดงที่อยู่โดดเดี่ยว) อันอยู่ในเขต
 รับผิดชอบของพลเรือตรี หลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) เมื่อเครื่องบินไป
 ถึงจุดหมายตามที่ต้องการ และส่งสัญญาณสอบถามความพร้อมของหน่วยพื้นดิน
 จนเป็นที่ตกลงกันแล้ว ก็ปล่อยพลร่มลงก่อนจึงจะทิ้งร่มลงอาวุธต่าง ๆ ลงมาให้แก่
 หน่วยพลพรรคตามที่นัดแนะกันไว้แล้ว ในการกระโดดร่มลงในคืนนั้น มีพลร่มเสรี
 ไทยกระโดดร่มลงไปก่อนแล้ว 2 นาย พลร่มคนที่ 3 ได้แก่ คุณเสริม บุญสุด ใน
 ขณะที่คุณเสริมกำลังจะกระโดดร่มลงมานั่นเอง คงจะเกิดมีลมทะเลพัดแรงกระโชก
 มา ดังนั้น แทนที่ร่มคุณเสริมจะได้ตั้งลงบนพื้นดิน ปรากฏว่าลมได้ตีเอา, สายเชือก
 ร่มไปเกี่ยวอยู่กับแพนหางของเครื่องบินโดยร่มยังไม่ทันจะกาง คุณเสริมจึงห้อย
 ต้องแขงอยู่กลางอากาศ จะตะโกนให้เพื่อนบนเครื่องบินช่วยก็ตะโกนได้ไม่ดังพอ
 เพราะลมกำลังพัดจัด คุณเสริมคุมสติได้ดีจึงนึกได้ว่า ที่เอวมมีปืนพกอยู่ จึงดึงปืน
 ออกมาจากเข็มขัดสนามในขณะที่เครื่องบินกำลังบินทำโค้งเพื่อปล่อยพลร่มคนที่
 ๔ และ ๕ ลงมา คุณเสริมก็ยิงปืนออกไปในอากาศ เป็นการบอกเพื่อน ๆ ในเครื่อง
 บินว่า “เฮ้ย, ยังมีพลร่มที่ลงดินไม่ได้ ติดค้างอยู่ที่หางเครื่องบินคนหนึ่ง, ช่วยด้วย!
 ช่วยด้วย!”

นั่นแหละ นักบินจึงขับเครื่องบินประคองประคองแล้วพุ่งหัวสูงขึ้นไปในท้องฟ้า
 เพื่อกันไม่ให้ศีรษะของคุณเสริมกระแทกกับแพนหางเครื่องบิน พร้อมนั้น เพื่อนก็
 เอาขอเกี่ยวเชือกร่มของคุณเสริมเข้ามา แล้วช่วยกันพุงร่างขึ้นบนลำเครื่องบิน
 คุณเสริมจึงรอดชีวิตมาได้อย่างปาฏิหาริย์หุดหวิด แล้วเครื่องบินก็ระงับการปฏิบัติ
 งานต่อในคืนนั้น ปล่อยให้เพื่อนพลร่ม ๒ คนที่กระโดดลงไปก่อนแล้ว ใช้วิชาเดิน
 ป่าพาตัวรอดไปหาพรรคพวกที่รอรับอยู่ได้อย่างปลอดภัย

เมื่อเครื่องบินเดินทางกลับคืนสู่สนามบินต้นทางที่เมืองย่างกุ้งด้วยความ
 ปลอดภัยแล้ว พวกนักบินก็เปิดเบียร์ - เปิดเหล้าเลี้ยงรับขวัญคุณเสริมพร้อมกับถาม
 ว่า เนื่องจากเป็นห่วงเพื่อนพลร่ม ๒ คนที่กระโดดลงไปก่อน ฉะนั้น คืนพรุ่งนี้
 คุณเสริมจะไปกระโดดร่มลงที่เดิมอีกได้ไหม ? คุณเสริมตอบออกไปอย่างชายชาติ
 ทหารที่กล้าหาญว่า “ได้!” ดังนั้นในคืนต่อมาคุณเสริมกับเพื่อน ๆ ก็ได้ไปกระโดด
 ร่มลงที่เดิมเป็นผลสำเร็จ พร้อมกับมีอาวุธทิ้งร่มลงมาอีกหลายร่ม ทำให้หน่วย
 พลพรรคของคุณหลวงสังวรที่ลัดทึบ มีอาวุธอย่างครบครัน

เมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ถึงความเก่งกล้าสามารถของ ร.ต.เสริม บุญสุด ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของเสรีไทย ซึ่งเป็นขบวนการที่ได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายสัมพันธมิตร จึงได้ประกาศเกียรติคุณให้เหรียญสดุดีความกล้าหาญชั้น “บรอนซ์สตาร์” อันเป็นเกียรติยศยิ่ง เพราะมีเสรีไทยเพียงคนเดียวเท่านั้น ที่ได้รับเหรียญสดุดีชั้นนี้จากรัฐบาลสหรัฐฯ โดยคุณเสริมไม่ได้รับความดีความชอบอะไรจากรัฐบาลหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เลย

ที่นี่เราย้อนกลับไปสู่ค่ายฝึกทหารของสหรัฐฯ ที่เมืองทรินโกมาลีต่อไป

ข้าพเจ้าฝึกอยู่ที่ค่ายแห่งนี้ราว ๑ เดือน ก็ได้รับการคัดเลือกพร้อมกับ คุณโชติ พรโสภณ ให้เดินทางไปรับหน้าที่ในหน่วยสงครามจิตวิทยา (Moral operation) ซึ่งมีสถานีวิทยุกระจายเสียงเคลื่อนที่ส่งกระจาย “เสียงจากใต้ดิน” เพราะข้าพเจ้าและคุณโชติ เคยเป็นนักเรียนสมัครเล่นและเคยรับราชการมาก่อนประกอบกับทางหน่วยกำลังต้องการคนเพิ่ม เพราะกำลังคนยังไม่พอ

ดังนั้น ข้าพเจ้ากับคุณโชติ จึงต้องออกเดินทางจากค่ายฝึกนอกเมืองทรินโกมาลี ย้อนกลับไปที่พักนอกเมืองโคลัมโบอีก เราพักอยู่ที่นั่น ๓ วัน ในระหว่างพัก ได้ข่าวว่า คุณวงศ์ พลนิกร ผู้สำเร็จปริญญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิตในปีเดียวกันกับข้าพเจ้า ได้เป็นหัวหน้าหมู่ นำลูกหมู่จำนวนหนึ่งมารับการฝึกที่ค่ายนอกเมืองทรินโกมาลีแบบเดียวกับข้าพเจ้า

แหม, ใครก็ไม่รู้ ช่างเป็นคนปากเปราะ นำเอาเรื่องที่ข้าพเจ้าปล่อยไก่ทำห้าแต้ม ไปเล่าให้คุณวงศ์ พลนิกร ฟัง จนคุณวงศ์ เอามาล้อเลียนข้าพเจ้าให้เป็นที ครั้นเครงกันตั้งหลายครั้ง

เมื่อพักอยู่ที่โคลัมโบจนมีเที่ยวเครื่องบินแล้ว ข้าพเจ้ากับคุณโชติก็ออกเดินทางจากโคลัมโบไปแวะรับประทานอาหารกลางวันที่ยังกาโลว์ สำหรับตากอากาศบนที่ราบสูงเตคคาน ที่เมืองบังกาลอร์ หลังจากนั้นจึงเดินทางต่อไปยังเมืองกัลกัตตา เมืองหลวงของมณฑลเบงกอลในขณะนั้น หลังจากพักอยู่ที่นั่นราว ๑ สัปดาห์ เราจึงขึ้นเครื่องบินเดินทางต่อไปยังเมืองจิตตะกองซึ่งในสมัยนั้น เป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันออกของมณฑลอัลลัม แต่ปัจจุบัน เป็นจังหวัดของบังกลาเทศ

ในตอนต้น ๆ ของสงครามมหาบูรพาเอเชีย กองทัพญี่ปุ่นได้บุกตลุยโจมตีจากดินแดนไทย เข้าสู่ดินแดนพม่า จากพม่าได้รุกต่อไปสู่ดินแดนภาคตะวันออก

มณฑลอัลลัมของอินเดีย แต่ในตอนปลาย ๆ สงคราม เนื่องจากญี่ปุ่น (รวมทั้งเยอรมันด้วย) ได้ขยายแนวรบจากฐานในประเทศแม่ของตนไกลมากเกินไป ทำให้ไม่สะดวกในการส่งกำลังบำรุงและการเลี้ยงดูกองทัพ ดั่งที่จักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต ได้สอนไว้ว่า “กองทัพเดินได้ด้วยท้อง” ดังนั้นเมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากรุกรบไกลเกินไป จนดูแลและบำรุงกำลังไม่ทั่วถึง ทั้งทหารเองก็เมื่อยล้าเบื่อหน่าย ยังผลให้กองทัพอังกฤษและอินเดียสามารถรวบรวมพลังรุกไล่โจมตีทหารญี่ปุ่นจนต้องถอยร่นออกมาจากดินแดนอินเดียอย่างไม่เป็นท่า เมื่อติดตะกองจึงได้รับการปลดปล่อย งานสงครามจิตวิทยาของเราจึงได้กลายเป็นงานตามหลังแนวรบของอังกฤษและอินเดีย เพื่อตะเพิดไล่ญี่ปุ่นให้ถอยร่นไปสู่ความพราชัยโดยเร็ว

ที่จิตตะกองที่ทำงานของเราตั้งอยู่บนเนินดินเขา อากาศสงบร่มเย็นดีมาก เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำหน่วยสงครามจิตวิทยาที่นั่น มีคนพม่า ๒ คน, คนกะเหรี่ยง ๑ คน, คนอินโดนีเซียจากสุมาตรา ๒ คน, แต่มีคนไทยอยู่เพียงคนเดียว คือ คุณบุญยง นิโครธานนท์ นักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีชื่อรหัสว่า นิก เมื่อมีคนไทยมาเพิ่มอีก ๒ คน คือ ข้าพเจ้ากับคุณโชติ เราจึงมีคนไทยทำงานอยู่ด้วยกัน ๓ คน ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายทหารอเมริกัน กับผู้ช่วยชั้นรองอีก ๒ นาย โดยมีคนพื้นเมืองทำหน้าที่เป็นบริกรรับใช้ ๒ คน

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติงานอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าหน่วย ๓ ครั้ง หัวหน้าหน่วยคนกลาง ที่อยู่ด้วยกันนานกว่าเพื่อน ซึ่งคนไทยรู้จักดีและถูกอัธยาศัยชอบพอกันมาก ก็คือ นาวาโท อเล็กซานเดอร์ แมคโดนัลด์ ผู้ซึ่งภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ได้ตัดสินใจพำนักอยู่ในประเทศไทย และได้ร่วมกับคุณประสิทธิ์ ลulitanานท์ น้องชายอาจารย์วิจิตร ลulitanานท์ ก่อตั้งบริษัท โปสดี พับลิชซิง จำกัด ขึ้นในกรุงเทพฯ และดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการคนแรกของหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ที่ยังเปิดดำเนินกิจการอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

เราทำงานอยู่ที่เมืองจิตตะกองราว ๒ เดือนเศษ ก็ได้ข่าวว่าทหารญี่ปุ่นถูกกองทัพอังกฤษและอินเดีย รุกไล่โจมตีจนต้องถอยร่นเข้าไปอยู่ในเขตดินแดนไทย ซึ่งพวกเรา ๓ คนไทยดีอกดีใจมาก เพราะเราคาดว่า อีกไม่ช้าไม่นาน ขบวนการเสรีไทยก็จะได้ลุกฮือ เปิดฉากการรบแบบกองโจร เพื่อทำลายล้างกองทัพญี่ปุ่น ผู้รุกรานให้พินาศพ่ายแพ้และถอนตัวออกจากผืนแผ่นดินของไทย เพื่อเอกราชและ

อิสรภาพของประเทศไทยสืบไป

หลังจากนั้น เราจึงได้ย้ายสำนักงานจากนอกเมืองจัตตะกองไปตั้งทำงานอยู่ที่หมู่บ้านบังกะโลว์ตากอากาศ บนชายฝั่งทะเลสาปวิคตอเรีย ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองอย่างถาวร ซึ่งพวกเราารู้สึกว่ามีบรรยากาศคล้าย ๆ เมืองไทยของเรามาก

เราปฏิบัติงานอยู่นอกเมืองอย่างถาวร ๒ เดือนเศษ จนถึงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ เวลาเย็นราว ๑๖.๐๐ น. ตามเวลาท้องถิ่น ซึ่งพวกเราทั้งคนไทยและเพื่อนอเมริกันกำลังตั้งวงดื่มเหล้ากันอยู่นั้น ได้ยินเสียงวิทยุจากสถานีวิทยุกระจายเสียงบีบีซี. จากห้องถัดไป ประกาศเป็นภาษาอังกฤษว่า “ท่านผู้ฟังที่รักทั้งหลาย, อีกสักครู่จะมีข่าวด่วนสำคัญเป็นพิเศษ รายงานให้ท่านทั้งหลายทราบ” ครั้นแล้วอีกสักครู่เดียว ผู้ประกาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงบีบีซี. ก็ประกาศว่า “วันนี้ (ที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘) เวลา ๑๒.๐๐ น. ที่กรุงโตเกียว ภายหลังจากกองทัพอากาศสหรัฐ ได้ถล่มระเบิดปรมาณูที่สองลงใส่เมืองนางาซากิ ต่อจากลูกแรกที่เมืองฮิโรชิมาแล้ว สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิอโรชิโต จอมทัพแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่น ได้ประกาศยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างปราศจากเงื่อนไข และมีพระบรมราชโองการสั่งให้กองทัพญี่ปุ่นทุกหมู่เหล่าวางอาวุธยอมจำนนอย่างมีระเบียบวินัยแล้ว” ต่อจากนั้นก็มีการอัดเสียงพระราชดำรัสของพระเจ้าจักรพรรดิที่ทรงยอมจำนน กระจายเสียงออกทางสถานีวิทยุบีบีซี. ด้วย

พวกเราซึ่งนั่งล้อมวงดื่มเหล้ากันอยู่ พอได้ยินเสียงวิทยุประกาศ เช่นนั้นก็ไชโยโห่ฮิ้ว เป็นภาษาอังกฤษว่า Hurray, Hurray, Hurray, ด้วยความดีใจส่วนพวกทหารในค่าย บ้างก็ตีปี่ - ตีกระทบอง, บ้างก็ยิงปืนสั้น แสดงความดีใจกันอย่างหุดดับไม้ กัปตันนักบินดาโคต้าคนหนึ่ง ที่ชื่อโทนี่ (จีว) แต่รูปร่างสูงใหญ่แข็งแรง ซึ่งเคยขับเครื่องบินดาโคต้า รับส่งพลร่มเสรีไทยมาแล้วตั้งหลายเที่ยวกระโดดสูงด้วยความดีใจ แล้วเอาขวดเหล้าวิสกี้ตราม้าขาว เทราดศีรษะเพื่อน ๆ ทุกคนพร้อมกับกล่าวว่า “เดี๋ยวจะไปขับเครื่องบินดาโคต้า มาเฉี่ยวหัวพวกเอ็งเพื่อให้สัญญาณพวกเอ็งแหงนหน้ามองข้าในท้องฟ้า แล้วให้ทุก ๆ คนเอาเหล็กกรอกปากตัวเอง” หลังจากนั้นอีกสักครู่ใหญ่ ๆ ไอ้เสือโทนี่ก็ปฏิบัติตามที่มั่นว่าจริง ๆ พวกเราแหงนหน้า แล้วเอาเหล็กกรอกปากตัวเองทุกคน (สนุกแบบบ้า ๆ เอาการอยู่)

หลังจากนั้นต่อมาอีกไม่กี่วัน พวกเราก็ได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวพักผ่อน

ในเมืองกัลกัตตาได้เป็นเวลา ๑ เดือน โดยเจ้าหน้าที่การเงินจ่ายเงินเดือนล่วงหน้าให้เราเท่ากับเงินเดือนคนละ ๓ เดือน เพื่อไปหาความสำราญกันก่อนกลับบ้านได้

เมื่อเที่ยวในเมืองกัลกัตตาครบกำหนด ๑ เดือน และเจ้าหน้าที่อเมริกันจัดจูงเที่ยวบินให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว คนไทยในทีมงานสงครามจิตวิทยา และนักเรียนไทยจากสหรัฐฯ ก็แหกกันขึ้นเครื่องบินคาโคต้าจนเต็มลำ เราได้เดินทางมาถึงดอนเมืองราวปลายเดือนกันยายน ๒๔๘๘ ที่นั่น พวกเราได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่สนามบินอย่างแบบนักรบแห่งกองทัพเสรีไทย ที่กลับจากสนามรบพร้อมด้วยชัยชนะเหนือศัตรูผู้รุกรานประเทศชาติอันเป็นที่รักที่ทางแหงของเรา

เมื่อมาถึงเมืองไทยใหม่ ๆ นั้น ทุกคนได้รับคำสั่งให้ไปรายงานตัวที่กองบัญชาการในตึกโดมของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อจะได้ขึ้นทะเบียนกำลังพล และจัดประเภทหมวดหมู่เพื่อการปฏิบัติงานภายหลังสงครามต่อไป และท่านผู้ใดที่มีบ้านพักส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ให้กลับไปพักอาศัยที่บ้านของตนได้ ส่วนท่านที่ยังไม่มีบ้านพัก ทางมหาวิทยาลัยก็จัดสถานที่หลบนอนให้เป็นการชั่วคราวในบริเวณมหาวิทยาลัยนั่นเอง

แม้สงครามจะสิ้นสุดยุติลงแล้ว แต่งานของเสรีไทยยังมีได้สิ้นสุดลงไปด้วย เพราะยังมีงานอีกหลายอย่างที่จะต้องอาศัยกำลังพลของเสรีไทยเข้าปฏิบัติการหลังสงคราม ทั้งนี้ก็เพราะว่า เมื่อก่อนนี้ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายชนะจึงจับคนอังกฤษ, คนอเมริกัน, คนออสเตรเลีย และคนที่มีสัญชาติอังกฤษและอเมริกันเป็นเชลยศึก แต่บัดนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตรกลายเป็นผู้ชนะ ญี่ปุ่นกลายเป็นผู้แพ้ เชลยชาวอังกฤษ และอเมริกันจึงกลายเป็นอิสระ ส่วนทหารและพลเรือนญี่ปุ่นกลับต้องตกเป็นเชลยแทน เข้าทำนองกงเกวียนกรรมเกวียนแบบ “น้ำมา ปลากินมด, น้ำลด มดกินปลา”

งานที่ว่านี้จำแนกออกได้เป็น ๓ ส่วนคือ

๑. งานที่เกี่ยวกับทหาร เช่น งานจับกุมควบคุมเชลยศึกญี่ปุ่น, งานปลดอาวุธ และงานจัดค่ายกักกันเชลยศึก ซึ่งงานเหล่านี้จะต้องทำการประสานงานกับทางการทหารของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยอังกฤษได้ส่งกองกำลัง ๑๓๖ เข้ามาปฏิบัติการ และสหรัฐอเมริกาได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ OSS. (Office of Strategic Services) หรือหน่วยยุทธศาสตร์บริการ เข้ามาปฏิบัติงาน

๒. งานฝ่ายพลเรือน เช่น งานรวบรวมและดูแลทรัพย์สินของเชลยญี่ปุ่น

งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ ที่พลเมืองไทยต้องได้รับความเสียหายในระหว่าง
ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย

๓. งานศาลอาชญากรรมสงคราม เนื่องจากรัฐบาลไทยหลังสงครามได้ประกาศ
ใช้กฎหมาย “อาชญากรรมสงคราม” ของตัวเอง รัฐบาลไทยจึงดำเนินการจับกุม,
สอบสวน, ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาโทษอาชญากรรมสงครามของไทยเอง
โดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาไปขึ้นศาลอาชญากรรมสงครามในต่างประเทศ ในการนี้รัฐบาล
ตัดสินใจให้ศาลอาชญากรรมสงครามของไทยมีฐานะเป็น “ศาลทหาร” เช่นเดียวกับ
ศาลอาชญากรรมสงครามในต่างประเทศ ดังนั้นจึงต้องมีเจ้าหน้าที่ทหาร อันได้แก่นาย
ทหารพระธรรมนูญ เพื่อทำการสอบสวน, ฟ้องร้องและดำเนินคดี ส่วนตุลาการ
ศาลอาชญากรรมสงครามนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมาย

งานทั้ง ๓ ประการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานตามข้อ ๑. และ ๓. เป็นงาน
ที่จะต้องใช้ทหาร แต่ขณะนั้น เรายังไม่อาจเอาทหารจากกองทัพไทยมาใช้งานตาม
ที่ต้องการนี้ได้ เพราะกองทัพไทยได้กลายเป็นกองทัพที่ร่วมรุกและร่วมรบด้วย
กันกับญี่ปุ่น ตามสนธิสัญญาพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรีไทยในระหว่างสงคราม ได้ลงนามไว้กับ นายทสึโบกามิ เอกอัคร-
ราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ณ โบสถ์วัดพระแก้วมรกตเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม
๒๔๘๔ อันเป็นผลให้รัฐบาลไทยในสมัยนั้น ต้องประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่
และสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๔

เพราะเหตุนี้เอง ทางขบวนการเสรีไทยจึงจำเป็นต้องจัดให้มีการพระราชทาน
ยศทหารแก่เสรีไทยหลายคน ซึ่งก็ได้ผ่านการฝึกวิชาทหารมาแล้วทั้งสิ้น ให้มียศ
ทหารต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ยศร้อยตรีไปจนยศพันตรี ผู้ที่กำลังเรียน หรือสำเร็จปริญญา
ตรี ได้รับยศร้อยตรี, ผู้ที่สำเร็จปริญญาโทได้รับยศร้อยโท, นักเรียนไทยจากอังกฤษ
และสหรัฐอเมริกา จะได้ยศร้อยเอก, ส่วนยศสูงกว่านี้ก็แล้วแต่ว่า ในระหว่าง
ปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้น ฝ่ายทหารของอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาให้ยศอะไรไว้ ทางการ
เสรีไทยก็จะให้ยศที่เท่าเทียมกันนั้น เช่น พันโท ม.ล.ชาบ กฤษร, พันโทบุญมา
ประพันธ์โยธิน, พ.ต.บุญมาก เทศบุตร, พ.ต.โผน อินทรทัต น.ท.ทวี จุลทรัพย์,
น.ท.ทริน หงสกุล และ พ.ต.ป้วย อังภากรณ์ เป็นต้น

สำหรับผู้เขียนนั้น เนื่องจากจบปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ จึงได้รับยศร้อยโท เช่นเดียวกับคุณวงศ์ พลนิกร และคุณจากรุบุตร เรื่องสุวรรณ ซึ่งทั้ง ๓ นายนี้ ได้รับการบรรจุเป็นนายทหารติดต่อประสานงาน (Liaison officers) กับฝ่ายทหารของสัมพันธมิตรและต่อมา ข้าพเจ้ากับ ร.ท.จากรุบุตร เรื่องสุวรรณ ได้ถูกโอนไปเป็นนายทหารพระธรรมนูญประจำศาลอาญากรมสงคราม โดยอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของ พ.อ.สุวรรณ เพ็ญจันทร์ ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานสอบสวนบริวารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งนำโดยคุณสังข์ พัดโนทัย

มีเพื่อนฝูงหลายคนถามผู้เขียนว่า คุณไสว สุทธิพิทักษ์ ก็เป็นเพื่อนนักศึกษาระดับมัธยมศึกษา และสำเร็จปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์รุ่นติด ๆ กันกับมหาบัณฑิตทั้ง ๓, ทำไมจึงไม่ติดอันดับได้รับยศทางทหารกับเขาบ้าง ? ผู้เขียนซึ่งทราบเรื่องดีขอเรียนชี้แจงความจริงไว้ ณ ที่นี้ว่า คุณไสว มิได้ถูกส่งไปฝึกวิชาทหารในลังกาหรืออินเดีย อย่างบุคคลทั้ง ๓ ดังกล่าว เพราะท่านปรีดี พนมยงค์ ได้กระซิบบอกกับอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ เอาไว้ว่า “พวกคุณสุภัทร, วงศ์, จากรุบุตร เขายังเป็นโสดอยู่ ส่งไปเสี่ยงภัยเพื่อรับการฝึกในต่างประเทศได้ แต่คุณไสว เขาแต่งงานกับคุณสุนม เกตุทัต เมื่อปี ๒๕ และมิบุตรด้วยกัน ไม่ควรทำให้เขาต้องพรากลูกพรากเมียไปเสี่ยงภัยในต่างแดนอย่างพวกคนโสด” ด้วยเหตุนี้ คุณไสว จึงถูกอาจารย์วิจิตรเรียกตัวมาใช้งานลับของเสรีไทยเฉพาะแต่ในประเทศ มิได้ถูกส่งไปฝึกในต่างประเทศ

ก่อนปิดฉากวีรกรรมของชาวคณะเสรีไทย ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะหัวหน้าของขบวนการเสรีไทย ได้สั่งให้จัดงานชุมนุมชาวคณะเสรีไทยกันขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีชาวเสรีไทยจากส่วนกลางทั้งหมด และตัวแทนพลพรรคของเสรีไทยจากต่างจังหวัด ทั่วทุกภาคมาร่วมงานชุมนุมกัน เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๘ โดยให้ทุก ๆ คนแต่งกายแบบเสรีไทยที่ตนเองเคยแต่งอยู่เมื่อครั้งยังปฏิบัติหน้าที่เสรีไทย จำได้ว่า ในวันนั้น มีการถ่ายภาพยนตร์เอาไว้ด้วย เพื่อทำเป็นฟิล์มภาพสารคดี (Documentary film)

จะเป็นวันเดียวกันนั้น หรือในวันรุ่งขึ้น จำไม่ถนัด ทางกองบัญชาการของขบวนการเสรีไทย ก็นำเสรีไทยที่มาร่วมชุมนุมกันทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ๘,๐๐๐ คน ไปเดินขบวนสวนสนามผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ที่สี่แยกถนนราชดำเนินกลาง โดยมีบุคคลสำคัญ ๆ ของขบวนการเสรีไทย และบุคคลในคณะ

รัฐบาลที่ให้ความสนับสนุนขบวนการเสรีไทย ยินรับการเคารพอยู่บนพื้นฐานของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยด้านที่หันหน้ามาทางโรงเรียนสตรีวิทยา และในคืนวันนั้นเอง ทางกองบัญชาการเสรีไทยก็จัดงานเลี้ยงอาหารกันอย่างถ้วนหน้า แล้วท่านปรีดี พนมยงค์ ก็กล่าวคำปราศรัยยุบเลิกขบวนการเสรีไทย เพราะได้ปฏิบัติหน้าที่บรรลุเป้าหมายตามเจตนาของขบวนการเสรีไทยแล้ว คือ ทำการต่อต้านและต่อสู้ผู้ป่วนเพื่อเอกราชและบูรณภาพอันสมบูรณ์ของดินแดนไทยได้เป็นผลสำเร็จท่านได้กล่าวลงท้ายว่า

“ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ขอให้ถือว่า ทำหน้าที่รับใช้ชาติ, เสียสละ และอุทิศชีวิตเป็นชาติพลี มิได้ถือว่า เป็นผู้กู้ชาติ เพราะการกู้ชาติหมายถึงการกระทำร่วมกันของคนไทยทั่วประเทศ....

“ข้าพเจ้าจึงขอกล่าวในนามของเพื่อนร่วมตายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่เป็นคนไทย ทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัยนั้นเอง ร่วมเป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้น ผู้ที่ข้าพเจ้าจะต้องขอบคุณอย่างยิ่งก่อนอื่น ก็คือ คนไทยทั้งปวงนี้เอง...”

ข้อความที่เล่ามาทั้งหมดนี้ เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าชอบบันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์, ไม่ใช่ต้องการใช้เป็นหลักฐานขอความดีความชอบเพื่อเรียกร้องเอาเหรียญตราอะไรอีกแต่ประการใด ไม่ว่าเพื่อผู้ที่เสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เช่น คุณจำกั๊ด พลาญกูร, คุณการเวก ศรีวิจารณ์ และคุณสมพงษ์ ศัลยพงศ์ หรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะเหรียญตราสำหรับวีรกรรมของเสรีไทยนั้น รัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาให้ไว้แล้ว เรียกว่า “เหรียญสันติมาลา” แต่น่าเสียใจ ที่รัฐบาลภายหลังการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้สั่งระงับการให้เหรียญนี้เสีย แถมยังเอาตัวเหรียญตราที่ทำเตรียมไว้เสร็จสรรพแล้ว ส่งไปให้กองกระษาปณ์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ยุบหลอมทำเป็นเงินเหรียญบาท - เหรียญสลึง ใช้จ่ายหมดแล้ว เราจึงไม่ขออะไรอีก

รัฐบุรุษอาวุโสกลับคืนมาตุภูมิ

กุหลาบ สายประดิษฐ์

พณฯท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งได้จากมาตุภูมิไปเยือนมิตรประเทศ ในนามทูตไมตรีของประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๘๙ ได้เดินทางกลับสู่มาตุภูมิแล้ว กำหนดถึงสนามบินคลองเตยบ่ายวันวาน ขณะเขียนบทความนี้ท่านปรีดียังไม่มาถึง แต่ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่าท่านทูตไมตรีจะได้รับการต้อนรับจากมิตรสหายและประชาชนอย่างอบอุ่นมโหฬาร ในฐานะที่ท่านเป็นรัฐบุรุษหลักของประเทศชองหนึ่ง และในฐานะที่ท่านทูตไมตรีได้สำเร็จภารกิจของท่านอย่างเป็นทางการเป็นที่พึงพอใจยิ่ง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้ใช้เวลาเกือบ ๓ เดือนครึ่งปฏิบัติภารกิจของท่านในต่างประเทศ ท่านทูตไมตรีได้เยือนประเทศจีนเป็นแห่งแรก จากนั้นก็ไปสู่ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์ รวมทั้งสิ้น ๙ ประเทศ ท่านทูตไมตรีของไทยได้รับการต้อนรับในฐานะเป็นแขกเมืองของประเทศเหล่านั้น ได้รับการต้อนรับจากประมุขของประเทศ จากประธานาธิบดี และจากพระมหากษัตริย์ ทุกหนแห่งที่ท่านทูตไมตรีของเราได้ผ่านไป ท่านได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและด้วยการให้เกียรติยศสูงสุดเท่าที่มีมิตรประเทศเหล่านั้นจะได้เคยให้แก่แขกเมืองคนสำคัญมาแล้ว ที่สหรัฐอเมริกา ท่านประธานาธิบดีทรูแมนได้ให้การต้อนรับอย่างมโหฬาร และรัฐบาลอเมริกันได้ให้เหรียญ "ออเดออร์ ออฟ ฟรีด้อม" ประดับใบปาล์มทองคำ ซึ่งเป็นอิสริยาภรณ์สูงสุดที่สหรัฐอเมริกาได้ให้แก่ชาวต่างประเทศพันธมิตรเป็นคนแรก เป็นการรับรองเชิดชูเกียรติยศและความสำเร็จที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้ปฏิบัติในระหว่างสงคราม ด้วยการเสี่ยงชีวิตในฐานะเป็นหัวหน้าใหญ่ของขบวนการต่อต้านศัตรูในประเทศไทย ที่อังกฤษ สมเด็จจ-

พระเจ้ากรุงอังกฤษได้พระราชทานเลี้ยงอาหารเป็นเกียรติยศ ณ พระราชวังบัคกิงแฮม สภาผู้แทนราษฎรอังกฤษและท่านประธานสภาได้เลี้ยงต้อนรับและให้เกียรติยศแก่ท่าน รัฐบุรุษ ซึ่งน้อยครั้งที่สภาผู้แทนและประธานสภาผู้แทนอังกฤษจะได้ให้เกียรติยศแก่แขกเมืองถึงปานนั้น ที่นอร์เวย์ สมเด็จพระเจ้ากรุงนอร์เวย์ได้พระราชทานเลี้ยงอาหารกลางวัน และที่สวีเดนท่านรัฐบุรุษได้รับพระราชทานอิสริยาภรณ์ “ แกรนด์ ครอส-ออฟซาวา ” ทั้งหมดนี้เป็นการเก็บความสั้น ๆ จากรายงานข่าวที่มีมาจากต่างประเทศ

นอกจากในฐานะทูตไมตรีแล้ว ท่านรัฐบุรุษยังได้รับมอบหมายภาระกิจจากรัฐบาลอีกหลายประการไปปฏิบัติในต่างประเทศ ตามรายงานข่าวที่ทางประเทศไทยได้รับ ท่านรัฐบุรุษได้ไปดูการชลประทานและการกสิกรรมในภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ได้ไปชมเขื่อนชลประทานใหญ่นอร์ริส และยังได้ไปดูกิจการบางอย่างในอังกฤษ และในประเทศอื่น ๆ อีก เพื่อจะได้นำมาประกอบการพิจารณาทำนุบำรุงประเทศให้เจริญวัฒนาต่อไป

ด้วยการเสียสละความผาสุกในชีวิต ประกอบการงานให้แก่ประเทศชาตินับแต่ได้สถาปนาระบอบประชาธิปไตยสืบต่อมาจนถึงได้ทำการต่อต้านอริราชศัตรูจนสงครามสิ้นสุดลง เป็นเวลาประมาณ ๑๕ ปีแห่งความตรากตรำคร่ำเคร่งต่อภาระงานของประเทศ ด้วยบุคลิกภาพและด้วยชื่อเสียงเกียรติคุณเฉพาะตัวของท่านเอง เมื่อประเทศไทยได้เลือกท่านปรีดีเป็นทูตไมตรีเจริญสัมพันธภาพกับบรรดามิตรประเทศ และเมื่อการปฏิบัติภาระกิจของท่านได้เสร็จสิ้นลงดังนี้ ใคร ๆ ก็เห็นว่าประเทศไทยเลือกได้ทูตไมตรีที่เหมาะสมที่สุด และเป็นอย่างหนึ่งไม่มีสองแล้ว

ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ออกไปราชการต่างประเทศในฐานะเป็นทูตไมตรีครั้งนี้ได้ไปในฐานะเป็นผู้แทนของประเทศและชาติไทย เกียรติยศและความยกย่องเชิดชูใด ๆ ที่ทูตไมตรีของเราได้รับจากบรรดามิตรประเทศ ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นเกียรติยศแก่ประเทศและชาติของเรา ซึ่งประชาชนชาวไทยจะได้ร่วมชื่นชมและรับไว้ด้วยความภาคภูมิใจ และพร้อมกันนี้ประชาชนชาวไทยก็คงใคร่สำแดงความระลึกคุณในไมตรีจิตดีลึกซึ้งของบรรดามิตรประเทศเหล่านั้น ฉะเพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และจีน ที่ได้แสดงต่อทูตไมตรีของเรา และต่อประเทศชาติของเรา.

เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๘๘ โดยการสนองรับพระบรมราชโองการของ

นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ประกาศว่า

“โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญ ๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏว่าตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถ บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นเอกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป”

ขอท่านรัฐบุรุษอาวุโสจงยืนยงคงอยู่ในเกียรติคุณในอดีต และจงมีวิริยะอุตสาหะมั่นคงในอันประกอบกรรมความดีในปัจจุบัน ให้เป็นหลักเป็นศรีของประเทศและของระบอบประชาธิปไตยสืบต่อไปชั่วกาลนาน.

การกลับคืนมาตุภูมิของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ได้ประสพการต้อนรับจากมิตรสหายและประชาชนอย่างอบอุ่นมโหฬารเป็นประวัติการณ์ ภาพการต้อนรับที่ท่าเรือคลองเตยเมื่อวันที่ ๒๐ เป็นภาพตรึงใจและชี้ให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาแท้จริง ที่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มีต่อท่านรัฐบุรุษหลักของประเทศผู้นี้ เช่นเดียวกับที่ “พิมพ์ไทย” ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “จากจำนวนคนหลายหมื่นที่ไปคอยต้อนรับท่าน ย่อมชี้ให้เห็นว่า ประชาชนทั้งไทยและชาวต่างชาติต่างถือเสมือนนายปรีดีเป็นขวัญของประชาชนส่วนมากทั้งในเวลานี้และในเวลาข้างหน้า” และได้กล่าวอีกตอนหนึ่งว่า “เป็นธรรมดาอยู่เองที่พรพึงได้แก่ผู้ควรรับความสรรเสริญ” หนังสือพิมพ์มากฉบับได้แสดงบทความต้อนรับจับใจและจัดทำฉบับพิเศษแทบทุกฉบับ ได้รายงานข่าวการมาถึงและการต้อนรับอย่างละเอียด และเต็มไปด้วยไมตรีจิตต์ต่อรัฐบุรุษอาวุโส

แม้ว่าต้องตรากตรำต่อการปฏิบัติหน้าที่และการเดินทางไกล และทั้งที่กำลังป่วยอยู่ นับแต่ชั่วโมงแรกที่มาถึงนายปรีดีก็แทบจะมิได้ประสพการพักผ่อนเลยใน

คำวันที่มาถึง นายปรีดีได้ตรงไปกราบศพท่านเชษฐบุรุษผู้เป็นหัวหน้าของท่าน และอยู่เป็นเพื่อนศพ ๒ ชั่วโมง ในวันรุ่งขึ้นก็ต้อนรับการเยี่ยมของญาติมิตร และในบ่ายวันเดียวกันนั้นก็ทำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เป็นเวลาชั่วโมงครึ่ง

สีหน้าของนายปรีดีเข้มแข็งและแสดงถึงจิตใจมุ่งมั่นแม้ก็จริง แต่สีหน้านั้นเองก็แสดงความอดโรยกำลังใจในขณะเดียวกัน นายปรีดีได้กล่าวให้ที่ประชุมหนังสือพิมพ์ฟังว่า การเดินทางไปจำเริญสัมพันธไมตรีกับบรรดามิตรประเทศแทบทั่วโลกนั้น ทำให้ต้องอยู่ในกำหนดการต้อนรับอันหนักอึ้ง ประกอบกับอากาศหนาวจัดทำให้สุขภาพเสื่อมลง จนกะเพาะอาหารและลำไส้ไม่ทำการ จึงต้องงดการเดินทางเพื่อรับการพยาบาล และจำต้องปฏิเสธด้วยความเสียใจยิ่ง ต่อคำเชิญของรัฐบาลอีก ๕ ประเทศ มี รัสเซีย อินเดีย อิหร่าน อียิปต์ และพม่า

“ผมกลับมาเพื่อการรักษาตัว เพราะทนอากาศหนาวจัดไม่ได้” นายปรีดีกล่าว “ผมได้ตอบผู้แทนของประเทศเหล่านั้นไปแล้วว่า ต่อเข้าฤดูร้อนและผมคลายป่วยแล้วก็จะกลับไปเยี่ยมเยียนทั้ง ๕ ประเทศ”

นายปรีดีกล่าวต่อไปว่า “โลกปัจจุบันเป็นโลกที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด ฉะนั้นก็เป็นกิจสำคัญที่เราจะต้องทำให้นานามิตรประเทศเขาเข้าใจ เห็นใจและเชื่อถือเรา เราจึงจะได้รับความพึ่งพาอาศัยจากเขา โดยเหตุนี้จึงได้รับการออกไปจำเริญไมตรี เพื่อจะให้นานาประเทศเขาเข้าใจและเห็นใจเรา”

โดยที่ได้เป็นทูตไมตรีไปในนามของประเทศและชาวไทย ฉะนั้นท่านทูตไมตรีก็ได้ตั้งใจจะรายงานถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายไปให้ประชาชนทราบ การให้สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์จะทำโดยละเอียดก็ไม่ได้ ข้อความโดยละเอียดนั้นจะรายงานต่อประชาชนโดยทางปาฐกถาในไม่ช้า เพื่อประชาชนจะได้ทราบข้อเท็จจริงถ່งถ้วนและพิจารณาด้วยตนเอง จะพอใจเลือกปฏิบัติการณ์อย่างไรต่อไป นายปรีดีกล่าวต่อนท้ายว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างก็ยอมแล้วแต่ประชาชนจะตัดสินใจเอง”

เมื่อถูกถามถึงเครดิตที่จะได้รับจากต่างประเทศนั้น นายปรีดีกล่าวว่าเรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องที่จะต้องพูดกันโดยละเอียด และขอเอาไว้รายงานต่อประชาชนทางปาฐกถา และเมื่อถูกกรูกร้าให้ตอบว่า ได้รับผลเพียงใด นายปรีดีก็ขอตัวด้วยวาจาอันสงบเสียงม “อย่าให้กล่าวถึงผลเลย จะดูเป็นอวดงานของตัวไป ผมอยากจะ

กล่าวแต่ข้อเท็จจริง ส่วนผลนั้นก็จะเป็นไฉนก็ช่าง ผู้อื่นพิจารณา จะตอบคุณแต่สั้น ๆ ลัก คำสองคำว่า เรื่องเครดิตนั้นเรามีหวังอยู่มากแต่ประกอบด้วยเงื่อนไขหลายประการความสำเร็จในการเจรจากับต่างประเทศนั้น ต้องประกอบด้วยกำลังสองทาง คือ กำลังความไมตรีกับกำลังความมั่นคงภายในประเทศของเราเอง ถ้าในประเทศมีความปั่นป่วนระส่ำระสายจนถึงเสียความมั่นคงแล้ว เราจะหวังให้ต่างประเทศเขาเชื่อถือเราได้อย่างไร ฉะนั้นขอพวกเราช่วยกันสร้างกำลังความมั่นคงขึ้นภายในประเทศเถิด”

นายปรีดีได้ฝากข้อเตือนใจประชาชนโดยผ่านทางหนังสือพิมพ์ว่า “เวลานี้ นานาประเทศเขาลงมือก่อสร้างตัวกันเป็นการใหญ่แล้ว ส่วนประเทศของเรา อยู่ข้างจะเข้าไปหน่อยในการลงมือ แต่ก็ยังไม่สายเกินไป ถ้าได้รับแรงลงมือเสียในเวลานี้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็น “โอกาสทอง” ของเรา และถ้าเราไม่รับเอาโอกาสนี้ ประเทศก็จะหลีกเลี่ยงความมืดมนไปในอนาคตไปไม่ได้ ขอเราจงรับ “โอกาสทอง” ลงมือปฏิสังขรณ์ประเทศชาติทุกวิถีทาง”

เมื่อมีผู้ถามถึงว่าขณะอยู่ในต่างประเทศได้รับรายงานการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในอยู่เสมอหรือไม่ นายปรีดีตอบว่า ท่านต้องเดินทางอยู่เสมอ ฉะนั้นก็นับว่าไม่ได้รับรายงานอะไร นอกจากในเรื่องสำคัญ ๆ เช่น มรณะกรรมของ ม.ล.กรี และท่านเชษฐบุรุษ และเมื่อถูกถามถึงข้อปัญหาการเมืองภายใน เช่น การเปลี่ยนรัฐบาล การใส่ความร้ายต่อกัน และเรื่องอื่น ๆ อีก ท่านรัฐบุรุษอาวุโสก็ได้แต่โบกมือและขอร้องว่า “ขออย่าให้ผมล่วงล้ำเข้าไปพูดถึงเรื่องการเมืองภายในเลย ผมประสงค์แต่จะรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของผมในต่างประเทศเท่านั้น” เมื่อถูกกรุกเร้าอีก ๒ - ๓ ครั้งท่านก็ยิ้มละมัยและตอบว่า “ผมได้ผ่านเมืองของพระพุทธเจ้ามาแล้ว ก็ตั้งใจจะขอรับและให้อโหสิกรรมในทางการเมืองกันเสียที ในส่วนหนังสือพิมพ์นั้น ถ้าผมได้ทำการล่องเกินอะไรไปบ้างก็จงอโหสิให้ผม และในส่วนที่หนังสือพิมพ์ฉบับใด คนใดล่วงเกินผม ผมก็อโหสิให้ เปนอันจบสิ้นข้อขุ่นข้องใจกันเสียที แล้วเรามาช่วยกันคิดทำนุบำรุงบ้านเมืองของเราต่อไป” ท่านกล่าวคำลงท้ายขอความเห็นใจว่า “คุณเอ๊ย เมื่อผมเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นผมต้องทำงานเกือบ ๒๔ ชั่วโมง ต้องแบกภาระหนักเหลือเกิน ก็อาจจะหงุดหงิดในบางคราว และในเวลาเช่นนั้นก็อาจจะทำอะไรพลาดพลั้งเกินเลยไปบ้าง ขอให้อโหสิกันเสียเถิด”

เมื่อมีผู้ปรารภให้นายปรีดีฟังว่า ได้มีผู้กล่าวถึงความเป็นไปในต่างประเทศของท่านโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง ตามที่ท่านได้แถลงให้ฟังหลายอย่างนั้น นายปรีดีได้กล่าวว่า “ข้อนั้นก็ช่างเขาเถิด เมื่อคุณได้ทราบความจริงตามที่ผมแถลงก็นับว่าพอแล้ว ส่วนที่ผู้ใดได้พูดหรือจะพูดในทางที่ไม่เป็นการติดต่อผมและไม่ใช่เป็นความจริงนั้น เขาก็จะได้รับวินัจฉัยจากผู้ที่รู้ความจริงเองว่าเขาเป็นคนอย่างไร ส่วนผมก็จะไม่เอาธุระกับเรื่องเช่นนั้นแล้ว” ท่านกล่าวคำลงท้ายว่า “ผมตั้งใจไว้ว่าจะเพ่งเล็งศึกษาและประกอบการต่าง ๆ ที่จะบังเกิดผลเป็นคุณประโยชน์แท้จริงแก่ส่วนรวมและประเทศชาติเท่านั้น จงปล่อยผมไว้ทำการในเรื่องเช่นนี้เถิด”

การที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้จากประเทศไทยไป ๓ เดือนครึ่ง และได้ออกไปอยู่ห่างไกลจากล้นไอความผันผวนทางการเมืองภายใน ครั้นเมื่อกลับเข้ามา ถึงแม้ได้รับความเลื่อมทางสุขภาพติดตัวมาก็ตาม แต่ในส่วนจิตใจแล้ว เราเห็นว่าท่านรัฐบุรุษมีจิตใจผ่องแผ้วจำรัสจรัญยิ่งกว่าเมื่อตอนจากไป จิตใจเช่นนี้เป็นจิตใจที่แยกออกไม่ได้จากกายของรัฐบุรุษหลักของประเทศ ขอจิตใจจำรัสจรัญซึ่งทนทานต่อการพิศุจน์ฉัจจะและความบริสุทธ์ จงยืนยงคงอยู่ในการบำเพ็ญกรณียกิจของท่านรัฐบุรุษอาวุโสสืบต่อไปชั่วกาลนาน.

เรื่อง-ตำราคำสอน-ธนาคารเอเชีย- และโรงพิมพ์ มชก.

ระวี ฤกษ์จำนง

มชก. ในระยะเริ่มต้น

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง หรือ มชก. เป็นสถาบันการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยแห่งที่สอง รองจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เป็นมหาวิทยาลัย แห่งแรกที่คนธรรมดาสามัญริเริ่มจัดตั้งขึ้น เป็นตลาดวิชาที่ได้ให้การศึกษาเป็น พื้นฐานแก่กุลบุตรกุลธิดาของไทย เพื่อใช้วิชาชีพเลี้ยงตนเอง และเป็นประโยชน์ แก่ประเทศชาติในเวลาต่อมาอย่างมากมาย

มหาวิทยาลัยแห่งนี้เริ่มทำพิธีเปิดเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นวันตรงกับวันพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว สถานที่ครั้งแรกใช้ โรงเรียนกฎหมายเดิม เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา ซึ่งเป็นกรมประชาสัมพันธ์ในเวลานั้น (อาคารหลังเดิมถูกรื้อออกไปและสร้างอาคารใหม่ขึ้นมาแทนที่) ในพิธีนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศนรานุวัตติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เสด็จมาเป็นองค์ประธาน

ในการนั้นหลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์) ผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยได้กราบบังคมทูลถึงการก่อตั้งมหาวิทยาลัย มีข้อความว่า

“ขอประทานกราบทูล ทรงแทบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

วันนี้เป็นวันมงคลดิถีบรรจบพร้อมกัน ๒ ประการ ประการที่หนึ่ง วันที่ ๒๗ มิถุนายน เป็นวันพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวแห่งราชอาณาจักรสยาม ประการที่สอง มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้พยายามเร่งรัด

การงานให้สามารถเปิดได้ในวันนี้ เพื่อดำเนินการสอนวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ตามพระราชบัญญัติที่ได้ประกาศตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นให้ทันในวันที่ ๑ กรกฎาคมนี้ การตั้งสถานศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัย ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์และเป็นปัจจัยในการแสดงความก้าวหน้าของประเทศ ประชาชนชาวสยามจะเจริญในอารยธรรมได้ก็โดยอาศัยการศึกษาอันดี ตั้งแต่ชั้นต่ำตลอดถึงการศึกษาระดับสูง เพราะฉะนั้นในการที่จะอำนวยความสะดวกและประโยชน์ของราษฎรในสมัยนี้จึงจำต้องมีสถานการศึกษาให้ครบบริบูรณ์ทุกชั้น มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำบาดาลความกระหายของราษฎรผู้สมัครแสวงหาความรู้ อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น ในปัจจุบันนี้ประเทศสยามมีความประสงค์อันยิ่งใหญ่ที่จะปรับระดับการศึกษาของราษฎรให้ถึงขนาด เหมาะแก่กาลสมัย ถ้าระดับการศึกษายังไม่เจริญถึงขนาดทราบใด ความก้าวหน้าของประเทศก็ยังคงจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอีกนาน ยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีมหาวิทยาลัยสำหรับประชาชนความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป นับแต่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้ตั้งขึ้นแล้ว ปรากฏว่าได้รับความยินยอมของมหาชนเกินความคาดหมาย โดยมีผู้สมัครเข้าเรียนในชั้นนี้ถึง ๗,๐๕๔ คน แม้ผู้ที่ละทิ้งการศึกษามานานแล้วก็กลับเริ่มศึกษาในฐานะที่เป็นนักเรียนของมหาวิทยาลัย นับได้ว่าบรรลุผลขั้นต้นของความมุ่งหมายที่จะได้เรียนรู้อวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองกันแพร่หลาย บัดนี้กิจการของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้ดำเนินมาแล้วโดยเรียบร้อย เตรียมพร้อมที่จะเปิดทำการประศาสน์วิชาให้สมกับความประสงค์ของพระราชบัญญัติแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบทูลอัญเชิญฝ่าละอองพระบาท ได้ทรงเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นปฐมฤกษ์ เพื่อความสวัสดิ - มงคลให้บังเกิดความวัฒนาถาวรแก่มหาวิทยาลัยนี้สืบไป

ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณาโปรดเกล้า"

เมื่อผู้ประศาสน์การ ฯ กล่าวคำกราบบังคมทูลจบลง เสด็จในกรมพระยานรินทรนาถวิตวงศ์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้มีคำรับตอบดังนี้

“ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้เห็นมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองตั้งขึ้นเป็นปีกแผ่นแน่นอนหา รัฐบาลนี้และสภาผู้แทนราษฎรมีความคิดเห็นอันถูกต้องในการที่จัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้ขึ้น ข้าพเจ้าเห็นสอดคล้องต้องด้วยถ้อยคำที่ท่านกล่าวมานี้ ว่า ในสมัยนี้ประเทศเราจะต้องเผยแพร่วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองให้แพร่หลาย เพื่อปวงชนจะได้รับทราบความเป็นไปในบ้านเมืองซึ่งทุกคนเป็นเจ้าของ

ข้าพเจ้ารู้สึกปิติที่ทราบวามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้รับความนิยมของมหาชนจนมีนักศึกษามากหลายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้ามีความหวังอย่างมั่นคงว่ามหาวิทยาลัยนี้จะดำรงถาวร และดำเนินการโดยสมความปรารถนาทุกประการ

ข้าพเจ้าขอเปิดมหาวิทยาลัยนี้ด้วยสัจจาธิฐานของอำนาจพระรัตนตรัยให้คุ้มครองมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พร้อมทั้งอาจารย์และนักศึกษาทั้งหลาย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ดำเนินการ ขอให้มหาวิทยาลัยนี้มั่นคงถาวรยืนนานบรรลุถึงความสำเร็จอย่างไพศาลสมบูรณ์ ขอให้มหาวิทยาลัยนี้จึงเป็นที่เกื้อกูลวิชาการเมืองให้นักศึกษามีความรุ่งเรือง สามารถจะกระทำกิจอันเป็นประโยชน์แก่ชาติและประเทศต่อไปข้างหน้า เทอญ”

เป็นอันว่านับตั้งแต่เวลานั้น มหาวิทยาลัยแห่งที่สองของประเทศ ซึ่งมีลักษณะมหาวิทยาลัยเปิด เนื่องจากรับผู้ที่สนใจจะเข้าศึกษาวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองอย่างกว้างขวางเป็นแห่งแรก ตามเจตนาารมณ์ทั้งของสภาผู้แทนราษฎรและผู้ก่อตั้งที่จะให้ประชาชนชาวไทยมีพื้นฐานการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยให้มากที่สุดที่จะมากได้ตามระบอบรัฐธรรมนูญ ได้ก่อตั้งขึ้นและมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยอย่างสมบูรณ์ โดยมีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นฐานรองรับ

ในความเป็นจริงการที่จะก่อตั้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถาบันใดหนึ่ง ย่อมจะต้องมีแผนหรือโครงการหลาย ๆ อย่างให้พร้อม มีการแก้ไข มีการหารือในรายละเอียดรวมทั้งเตรียมการณไว้อย่างพร้อมเพรียงแล้วจึงจะทำการเปิดได้ มชก.นี้ก็เช่นกัน ก่อนที่จะมีพิธีเปิดตามข้อความและพิธีการข้างต้นนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างได้

เตรียมกันไว้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยได้เตรียมการต่าง ๆ ไว้ก่อนนั้น เช่น การกำหนดหลักสูตร การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาเล่าเรียน การกำหนดคุณสมบัติของครูอาจารย์ ฯลฯ เข้าใจว่าได้มีการพูดถึงกันมาหลายครั้ง และหลายแห่งมาแล้ว และเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้สมบูรณ์ จะขอนำเอารายละเอียดปลีกย่อยบางอย่างมากล่าวถึงในคราวนี้ เช่น

การจัดทำตำรา คณะกรรมการมหาวิทยาลัยได้เล็งเห็นความสำคัญและจำเป็นยิ่งในเรื่องนี้ จึงได้ประชุมหารือและอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ในที่สุดกำหนดว่า จะต้องมีแผนกจัดทำตำรา ขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่าตำราในภาษาไทยเกี่ยวกับกฎหมาย มิไม่เพียงพอแก่การศึกษาค้นคว้าของนักศึกษา จึงเห็นควรจ้างเนติบัณฑิตที่มีความรู้ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสมาเป็นผู้ช่วยจัดทำตำราขึ้นอย่างน้อย ๔ ท่าน ในการนี้ มหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นประธาน โดยมี ม. แอล. คูปลาด์ กับ ม. ฮัตเจสสัน เป็นกรรมการ จัดการสอบแข่งขันคัดเลือกให้ผู้ช่วยจัดทำตำราขึ้นในมหาวิทยาลัยตามความต้องการ

หน้าที่ของผู้ช่วยจัดทำตำราที่มหาวิทยาลัยกำหนดว่าจ้าง เนติบัณฑิตผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสนี้ มีดังนี้

๑. ค้นคว้าจากตำราและตัวบทกฎหมายภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส แปลเรียบเรียง ร่างเป็นตำราหรือบันทึกตามหัวข้อในลักษณะวิชาที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดให้

๒. ช่วยเหลือในกิจการทั่วไปเกี่ยวกับการบรรยาย การทวนคำสอนและกิจการอื่นอันเกี่ยวกับวิชากฎหมายและหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมหาวิทยาลัยจะกำหนดให้ กรรมการทั้งสามที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งทำหน้าที่สอบเนติบัณฑิตผู้สมัครสอบเข้าทำหน้าที่ผู้ช่วยจัดทำตำราที่สมัครเข้ามา โดยมีการสอบทั้งข้อเขียนและปากเปล่า การสอบข้อเขียนคือ

- เรียงความภาษาไทยในเรื่องกฎหมาย
- แปลกฎหมายภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย
- แปลกฎหมายภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย

ส่วนการสอบปากเปล่า นั้น ผู้สมัครสอบจะต้องสอบต่อกรรมการทั้งสามท่าน

- อธิบายข้อความในภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย
- อธิบายข้อความในภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย และ
- ทำการค้นจากบรรดาหนังสือที่คณะกรรมการจัดการสอบนำมาให้

มีเนติบัณฑิตสมัครสอบเข้าเป็นผู้จัดทำตำราตามความต้องการของมหาวิทยาลัย ๑๒ ท่าน แต่เมื่อสอบข้อเขียนผ่านไปแล้วปรากฏว่าผู้มีสิทธิเข้ามาสอบปากเปล่ามีเพียง ๘ นายเท่านั้น ซึ่งหมายถึงว่ากรรมการทั้ง ๓ ท่านที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้นมาจะต้องเลือกเนติบัณฑิตทั้ง ๘ ให้เหลือเพียง ๔ ท่านนั้นที่จะมาเป็นผู้ช่วยผู้จัดทำตำราของมหาวิทยาลัยตามความต้องการ

เนติบัณฑิตสยามทั้ง ๘ ไม่มีมือไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันมากนัก ทำความหนักใจให้แก่กรรมการไม่น้อย แต่เมื่อมีตำแหน่งหน้าที่เพียง ๔ ก็ต้องตัดออกไป ๔ ด้วยความเสียดาย ท่านทั้งสี่นี้ คือ นายวิจิตร ลulitanนท์, ขุนประเสริฐสุภมาตรา, ดร.เสริม วินิจฉัยกุล และ ดร.ทวี ตะเวทิกุล

ท่านทั้งสี่ที่ผ่านการเข้ามาเป็นผู้ช่วยผู้จัดทำตำราที่มหาวิทยาลัยต้องการนี้ เมื่อได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้แล้วข้างต้น มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเหล่านั้นมีความรู้ความสามารถดีจึงมองเห็นประโยชน์ขั้นต่อไปที่ให้นักศึกษาได้รับความรู้ความสามารถไปด้วย จึงกำหนดให้ทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายลักษณะวิชาตามหลักสูตรชั้นปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ซึ่งเริ่มแต่สมัยการศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นต้นมา โดยแบ่งให้แต่ละท่านเป็นผู้บรรยายตามความถนัดของตน เช่น อาจารย์วิจิตร ลulitanนท์ บรรยายวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล ภาค ๑ และวิชากฎหมายการคลังใน ภาค ๒ อาจารย์ขุนประเสริฐสุภมาตรา บรรยายในวิชาเบื้องต้น กฎหมายทั่วไป อาจารย์ ดร.เสริม วินิจฉัยกุล บรรยายในวิชานิติกรรมและหนี้ เป็นต้น

มทก.ถือหุ่นในธนาคารเอเชีย

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมีหลักสูตรให้ศึกษาในหลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิต และประกาศนียบัตรการบัญชีชั้นสูง คือ ที่สนใจกฎหมายก็เรียนในหลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิต ถ้าสนใจวิชาบัญชีก็ศึกษาในหลักสูตรวิชาการบัญชีชั้นสูง หลักสูตรแรก ๔ ปี หลักสูตรหลัง ๕ ปี จึงถือเสมือนว่าหลักสูตร

กฎหมายนั้นปริญญาตรี ส่วนหลักสูตรบัญชีชั้นสูงนั้นเทียบเท่าปริญญาโท แต่ต่อมา มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้มีปริญญาโทจากผู้ที่สำเร็จธรรมศาสตรบัณฑิตแล้วอีก ๔ แขนง คือ ปริญญาโททางนิติศาสตร์, ทางรัฐศาสตร์, ทางเศรษฐศาสตร์ และทางการทูต โดยใช้เวลาเพิ่มเติมอีก ๒ ปี ส่วนทางการบัญชีให้คงเดิมไว้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้ที่สำเร็จการศึกษานุปริญญา (กฎหมาย ๓ ปี - สำเร็จปีที่ ๓ หรือบัญชี สำเร็จปีที่ ๔) มีสิทธิที่สมัครสอบในหน่วยงานต่าง ๆ เทียบเท่าปริญญาตรีได้

มชก.มีคณาจารย์ที่สนใจและสำเร็จวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์มาจากต่างประเทศหลายท่าน และเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกที่สนใจในด้านนี้ ดังนั้น สิ่งแรกที่ทุกคนได้คิดคำนึงมาตลอดเวลาที่ก่อตั้งมหาวิทยาลัย ก็คือสถาบันจะยืนยงคงถาวรอยู่ได้ก็คือ รายรับกับรายจ่ายจะต้องสมดุลกัน กิจกรรมของมหาวิทยาลัยขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกขณะ และจะขยายตัวออกเรื่อยไปตราบเท้ามหาวิทยาลัยได้รับความนิยมนิยมชอบมากขึ้น จำนวนนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเมื่อทางการกำหนดให้สถาบันการศึกษาระดับเตรียมมหาวิทยาลัยเป็นของตนเองในปี ๒๔๘๑ เช่น โรงเรียนเตรียมนายร้อย โรงเรียนเตรียมนายเรือ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ฯลฯ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แม้จะเพิ่งตั้งขึ้นก็จำเป็นต้องมีการจัดตั้งโรงเรียนเตรียม มชก.ขึ้นมาด้วยเช่นกัน เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาล ในเวลานั้น แต่ขณะเดียวกันเงินอุดหนุนที่มหาวิทยาลัยได้รับจากทางการ (ถ้ามี) ไม่สามารถรองรับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นมานี้ได้ อีกประการหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยทุกหลักสูตร ไม่ว่าพาณิชยบัญชี กฎหมายทั้งระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท จะมีวิชาเศรษฐศาสตร์รวมอยู่ด้วยเสมอไป เมื่อเป็นเช่นนี้หากมหาวิทยาลัยมีส่วนอยู่ในธนาคารใดหนึ่งได้จะโดยขอเข้าถือหุ้นส่วนหรืออะไรก็ตาม จะรองรับความต้องการทั้งสองประการนี้ได้แน่นอน

ดังนั้นในปี พ.ศ.๒๔๘๒ ขณะเมื่อธนาคารเอเชียเพิ่งเปิดกิจการขึ้นใหม่ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองจึงถือโอกาสเข้าถือหุ้นในธนาคารแห่งนี้ ดังหลักฐานของมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งระบุไว้

“การที่มหาวิทยาลัยเข้าเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ของธนาคารเอเชียนั้น มิใช่เพื่อหาผลประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยอย่างเดียว แต่เพื่อผลประโยชน์ในทางฝึกหัดให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมีความรู้ในทางธนาคารได้โดยสะดวกด้วย มีนักศึกษา

ด้านวิชาการบัญชีและพาณิชย์โดยเฉพาะ มีเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยหลายคน ที่ส่งให้ไปทำงานทางธนาคาร ก็ได้รับประโยชน์ในทางความรู้และมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานในธนาคารเอเชีย... มากหลายด้วยกัน”

วรรคต่อมาของเอกสารดังกล่าวระบุด้วยว่า

“ธนาคารเอเชียดำเนินการได้ด้วยดี เป็นที่มาแห่งรายได้ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย จึงเป็นที่น่าเสียดายที่มหาวิทยาลัยต้องสูญเสียประโยชน์นี้ไปภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ โดยการกระทำและเหตุผลที่มีคมน หากมหาวิทยาลัยยังคงรักษาความเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ของธนาคารได้อยู่จนปัจจุบัน และสามารถที่จะควบคุมการดำเนินกิจการให้เป็นไปด้วยดีอย่างที่เคยเป็นมา ปัจจุบันมหาวิทยาลัยย่อมจะมีรายได้เป็นผลประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยมิใช่น้อย”

โรงพิมพ์ของมหาวิทยาลัย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ขออนุญาตตัดตอนจากแฟ้มประวัติของศาสตราจารย์วิจิตร ลุฬิตานนท์ มาเพื่อท่านผู้อ่านได้ทราบ ดังต่อไปนี้

เป็นที่ทราบกันดีว่ามหาวิทยาลัย ฯ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวที่มีโรงพิมพ์ของตนเอง โดยได้รับภรรยาได้จากท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นเจ้าของโรงพิมพ์นิติสาส์น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพราะเหตุที่ท่านเจ้าของเดิมมีความปรารถนาที่จะให้มหาวิทยาลัยมีความสะดวกในการพิมพ์สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

กิจการโรงพิมพ์ดำเนินการต่อไปแต่ไม่บังเกิดผลสมความมุ่งหมายจึงต้องปิดในปี ๒๕๐๑ แต่ทางมหาวิทยาลัยมิได้ทิ้งความคิดที่จะรื้อฟื้นงานโรงพิมพ์ขึ้นมาใหม่ จึงในปี ๒๕๐๔ ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยการจัดทำและพิมพ์ตำรามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ดังนี้

“โดยที่เป็นการสมควรส่งเสริมการจัดทำตำราและหนังสือคู่มือการศึกษาในสาขาวิชาการต่าง ๆ และปรับปรุงกิจการโรงพิมพ์ให้ทันสมัย และให้สอดคล้องกับโครงการจัดทำตำราและคู่มือการศึกษา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๙๕ สภามหาวิทยาลัยจึงตราข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับว่าด้วยการจัดทำและพิมพ์ตำรามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๔”

ข้อ ๒. ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓. การจัดทำและพิมพ์ตำราให้แบ่งออกเป็น

๑. งานจัดทำและพิมพ์ตำรา ได้แก่การประมวลแนวการสอนในลักษณะวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ครบถ้วนทุกคณะ จัดดำเนินการให้มีตำราและคำบรรยายในลักษณะวิชาต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์เพื่อประโยชน์การศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาให้ครบถ้วนลักษณะวิชาทั้งนี้โดยการร่วมมือกับคณาบดีต่าง ๆ

๒. งานโรงพิมพ์ ได้แก่การจัดพิมพ์คำบรรยายตำรา คู่มือการศึกษา และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทุกชนิดทั้งสิ้นของมหาวิทยาลัย และเมื่อสามารถทำงานของมหาวิทยาลัยได้สมบูรณ์แล้วจะขยายงานออกรับพิมพ์งานเฉพาะของหน่วยราชการองค์การของรัฐ หรือสถานการศึกษาของทางราชการ ก็จะกระทำได้

๓. งานหนังสือพิมพ์วิชาการของมหาวิทยาลัย ได้แก่การจัดออกวารสาร "ธรรมศาสตร์" เพื่อเผยแพร่วิทยาการในธรรมศาสตร์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเสนอข่าวความเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยอันเป็นทางราชการ

ข้อ ๔. การจัดทำและพิมพ์ตำราให้อยู่ภายใต้การรับผิดชอบของผู้อำนวยการจัดทำ และพิมพ์ตำราตามระเบียบที่อธิการบดีกำหนด

ข้อ ๕. ในการดำเนินการจัดทำและพิมพ์ตำรา ให้มีเงินทุนหมุนเวียนตามที่สภามหาวิทยาลัยจัดสรรให้

ข้อ ๖. การเงินและพัสดุของการจัดทำและพิมพ์ตำรา ให้นำระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองเงินและพัสดุของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

อาศัยข้อบังคับดังกล่าวมหาวิทยาลัยมีคำสั่งว่า เพื่อส่งเสริมการจัดทำและพิมพ์ตำราหนังสือคู่มือการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ และปรับปรุงกิจการโรงพิมพ์ให้ทันสมัยและให้สอดคล้องกับโครงการจัดทำตำราและคู่มือการศึกษาจึงเห็นสมควรแต่งตั้งให้ ศ. วิจิตร ลุลิตานนท์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการจัดทำและพิมพ์ตำรา มีหน้าที่อำนวยการและส่งเสริมการจัดทำตำรา และหนังสือคู่มือการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ และมีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย

เมื่อมหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งให้ ศ.วิจิตร ลุจิตานนท์ เป็นผู้อำนวยการจัดทำ และพิมพ์ตำราแล้วตามระเบียบการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีกรรมการ คณะหนึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการจัดทำและพิมพ์ตำราเป็นประธานกรรมการ เลขานุการคณะทุกคนะ หัวหน้ากองกลาง หัวหน้ากองบริการการศึกษา เลขานุการ อธิบดี หัวหน้าแผนกพัสดุเป็นกรรมการ ผู้จัดการโรงพิมพ์เป็นกรรมการและเลขานุการ

ในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๔ ได้มีพิธีเปิดโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขึ้นใหม่ ในฐานะผู้อำนวยการจัดทำและพิมพ์ตำรา ศ.วิจิตร ลุจิตานนท์ ได้กล่าว รายงานต่อประธานในพิธี

ต่อมาเมื่อต้นปี ๒๕๑๐ ทางโรงพิมพ์ได้รับมอบแทนพิมพ์ชนิดแทนนอนหนึ่ง แทน ขนาด ๒๔ และ ๓๑ นิ้ว โดยการบริจาคให้ของบริษัท โพลด์พับบลิชซิง จำกัด ปรากฏตามรายงานของ ศ.วิจิตร ในฐานะผู้อำนวยการจัดทำและพิมพ์ตำราถวาย เสด็จในกรม ฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ว่าดังนี้

“ขอประทานกราบทูลใต้ฝ่าละอองพระบาท

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๓ ในระยะแรกได้จัดพิมพ์คำบรรยาย ตำราคู่มือที่ใช้ในการศึกษา ตลอดจนการเอกสารและ สิ่งพิมพ์ทั้งหลายที่ใช้ในกิจการของมหาวิทยาลัย กิจการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยได้ ดำเนินมาเรียบร้อยเป็นผลดีแก่นักศึกษาแก่มหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง เป็นระยะเวลากว่า ๑๐ ปี ต่อมาจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการโรงพิมพ์ไปจาก เดิม แต่ไม่บังเกิดผลสมตามความมุ่งหมายจึงต้องปิดใน พ.ศ.๒๕๐๑

ในระยะที่สองได้มีการปรับปรุงกิจการต่าง ๆ และเปิดโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง ได้มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๔ ในขณะนั้นโรงพิมพ์ได้ รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชียจัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาสำเร็จเครื่องพิมพ์ และเครื่อง พิมพ์ที่ใช้มีอยู่ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้นมีเครื่องพิมพ์ในส่วนของมหาวิทยาลัย เพียง ๕ แทน เป็นแทนนอน ๓ แทน และแทนยืน ๒ แทน นอกจากนั้นมูลนิธิเอเชียได้ ให้แทนพิมพ์แก่มหาวิทยาลัยอีก ๒ แทน เป็นแทนนอนซึ่งช่วยให้โรงพิมพ์ได้มีกำลัง

งานเพิ่มขึ้น และสามารถปฏิบัติงานพิมพ์ในของมหาวิทยาลัยได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งยังกำลังเหลือรับงานภายนอกของหน่วยราชการและสถานศึกษาบางแห่งได้อีกด้วย สรุปว่าในระยะ ๕ ปีที่แล้วมานี้ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยได้ทำงานมีรายได้คิดรวมเป็นเงิน ๕,๕๙๔,๕๗๗.๐๐ บาท และมีผลกำไรสุทธิรวมเงิน ๑,๑๑๐,๗๗๗.๒๙ บาท ทั้งนี้ก็เพราะการบริหารงานของโรงพิมพ์ได้ดำเนินไปอย่างเข้มงวดคาดขันให้อยู่ในระเบียบปฏิบัติอันดีทุกด้าน โดยเฉพาะในการประหยัดค่าใช้จ่าย และการป้องกันทุกวิถีทางมิให้มีการรั่วไหลได้เลยผลกำไรที่สะสมไว้นี้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคตที่จะได้เป็นโอกาสให้มีการปรับปรุงและขยายกิจการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยให้ทันสมัยยิ่งขึ้นอีก

ส่วนแท่นพิมพ์ซึ่งบริษัทโพสท์พับบลิชซิง จำกัด ให้เป็นสมบัติของโรงพิมพ์มหาวิทยาลัย และจักได้รับมอบกันในวันนี้ ก็จะเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมให้โรงพิมพ์ได้มีกำลังงานเพิ่มขึ้นเป็นประโยชน์แก่กิจการของโรงพิมพ์และการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก

อนึ่ง มีเหตุการณ์สำคัญยิ่งที่ไม่อาจเว้นกล่าวเสียได้ ก็คือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินยังมหาวิทยาลัยเป็นการส่วนพระองค์ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗ นั้น ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ทอดพระเนตรกิจการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยด้วย ซึ่งเจ้าหน้าที่และคนงานโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมีอาจที่จะลืมเหตุการณ์นั้นเสียได้ และรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ในครั้งนั้นเป็นอย่างยิ่ง

ณ บัดนี้กรรมการผู้จัดการบริษัทโพสท์พับบลิชซิง จำกัด จะได้กราบทูลมอบแท่นพิมพ์ และขอได้ฝ่าพระบาทได้ทรงโปรดกดปุ่มไฟฟ้าเดินเครื่องพิมพ์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยต่อไป

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

และมีพระดำรัสตอบของเสด็จในกรมฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการรับมอบแท่นพิมพ์จาก บริษัท โพสท์พับบลิชซิง จำกัด ดังนี้

“ท่านสุภาพสตรีและท่านสุภาพบุรุษ

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบว่า บริษัท โพลด์พับบลิชซิง จำกัด ได้มอบแท่นพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หนึ่งแท่น ข้าพเจ้าถือว่าการมอบแท่นพิมพ์ให้นี้เป็นสิ่งมีประโยชน์และเป็นการช่วยเหลืออย่างมาก เพราะได้มีการพิมพ์สมุดตำราเรียนของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นโดยลำดับ การให้แท่นพิมพ์ของบริษัท โพลด์พับบลิชซิง จำกัด นี้ ได้เกิดขึ้นจากคำริขอของผู้จัดการใหญ่ และมีใช่เพราะเหตุว่าพี่ชายของเขาเป็นผู้อำนวยการจัดทำและพิมพ์ตำรา แต่เป็นเพราะครั้งนี้เขาได้เป็นผู้อำนวยการให้แก่มหาวิทยาลัยนี้ ข้าพเจ้าในนามของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข้าพเจ้าขอขอบคุณบริษัท โพลด์พับบลิชซิง จำกัด และนายประสิทธิ์ ลูลิตานนท์

เหตุที่เสด็จในกรม ฯ อธิการบดี ได้กล่าวถึงนายประสิทธิ์ ลูลิตานนท์ ผู้จัดการใหญ่บริษัท โพลด์พับบลิชซิง จำกัด ก็เพราะเหตุว่านายประสิทธิ์ ลูลิตานนท์ เป็นน้องชายของอาจารย์วิจิตร ลูลิตานนท์ ผู้จัดการโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยคนแรก โดยโอนมาจากโรงพิมพ์นิติสาส์น ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ยกให้แก่มหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๓ ซึ่งในการยกโรงพิมพ์นิติสาส์นให้แก่มหาวิทยาลัยในครั้งนี้ ได้โอนเจ้าหน้าที่และคนงานทั้งหมดของโรงพิมพ์ติดมาด้วย ซึ่งด้วยเหตุนี้เมื่อโรงพิมพ์ได้ตกมาเป็นของมหาวิทยาลัยแล้วก็สามารถดำเนินการได้ทันที

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยซึ่งได้ปรับปรุงสถาปนาขึ้นใหม่นี้ จึงมีวัตถุประสงค์อันแน่นอนที่จะจัดสรรให้บริการอีกด้านหนึ่งแก่นักศึกษาเช่นเดียวกับงานด้านอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยที่ได้จัดทำไว้แล้ว นอกจากนั้นโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยตามรูปที่ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ จึงได้จัดวางระเบียบและวิธีปฏิบัติงานไว้อย่างทันสมัยและรัดกุม เพื่อให้การปฏิบัติการเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยในขั้นหลังนี้ได้เป็นไปในลักษณะรัฐวิสาหกิจ แยกเป็นกิจการส่วนหนึ่งต่างหากจากมหาวิทยาลัยในเรื่องการดำเนินงานและในเรื่องการเงิน ฉะนั้นโรงพิมพ์จึงอยู่ในฐานะที่จะต้องเลี้ยงตัวเองและปรากฏว่าในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยก็สามารถเลี้ยงตัวเองได้ กิจการของโรงพิมพ์ซึ่งดำเนินมาในรูปที่มีระเบียบแบบแผนอันถูกต้องตามหลักวิชาและในการบริหารที่ชอบ จึงเป็นผลให้กิจการของโรงพิมพ์ได้เป็นไปในรูปการที่อยู่ภายใต้หลักการที่ถูกต้อง ทุกปีการเงินของโรงพิมพ์ได้มีการตรวจสอบบัญชีและ

การเงินของโรงพิมพ์ โดยผู้สอบบัญชีของมหาวิทยาลัย และตรวจรับรองโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินอีกชั้นหนึ่ง จึงเป็นที่รับรองได้ว่ากิจการโรงพิมพ์ที่ได้ดำเนินมาด้วยดีตลอดมาในชั้นหลังนี้ก็โดยอาศัยความตั้งใจดีและด้วยการสนับสนุนของทุกฝ่าย ซึ่งนอกจากโรงพิมพ์สามารถให้บริการแก่มหาวิทยาลัยในด้านการพิมพ์โดยทั่วไป ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การช่วยเหลือนักศึกษาในด้านสมุดคู่มือตำราเรียนด้วยนั้น โรงพิมพ์ก็ยังได้พยายามสร้างเงินสะสมจากผลกำไรในอัตราส่วนพอสมควรเพียงพอที่มหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงและขยายงานการพิมพ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม โดยมีได้รับทุนเงินมหาวิทยาลัยไม่อาจเว้นที่จะกล่าวได้ว่าการดำเนินงานของโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมีคณะกรรมการประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยชั้นหัวหน้างานของสำนักงานเลขานุการมหาวิทยาลัยและของคณะต่าง ๆ ด้วย คณะกรรมการนี้มีการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือน โดยลำดับมาได้ไว้

จากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งเริ่มทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗ มาเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จนถึงทุกวันนี้ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงมีขึ้นต่อเนื่องเรื่อยมา บางครั้งประสบความวิปโยค หลายครั้งสิ้นคลอน และมีบ้างที่มีทั้งน้ำตาปนสายเลือด กระนั้นก็ดีความเป็นธรรมศาสตร์ยืนยงคงถาวรไม่เสื่อมคลายกับก้าวไปข้างหน้าเรื่อยไป บางสิ่งบางอย่างที่ได้เล่ามาข้างต้นเป็นอดีตเป็นประวัติศาสตร์ แต่เป็นสิ่งที่น่าจดจำ เอกสารและข้อเท็จจริงเหล่านั้นอาจจะหาไม่ได้ง่ายในปัจจุบัน ดังนั้นผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณต่อเจ้าของต้นฉบับเอกสารที่นำมาเล่าสู่กันฟังในครั้งนี้ โดยเฉพาะทายาทของศาสตราจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ อดีตเลขาธิการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง อย่างมากไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

แบบ พ. ๖

ใบอนุญาต

ฉบับที่ ๙๖๔๑๓

เลขทะเบียนที่ ๓๓

อนุญาตให้ หลวงประดิษฐมนราชธรรม (สวัสดิ์ พนมขันธ์) อายุ ๓๕ ปี

ทำหนังสือพิมพ์ชื่อ นิตยสาร ชนิด ไทย

บังคับ สยาม ตั้งบ้านเรือนอยู่ ถนนสีลม

ตำบล ถนนสีลม อำเภอ บางรัก

จังหวัด พระนคร มณฑล กรุงเทพฯ

มีภูมิลำเนาเดิมที่ นครศรีธรรมราช ในฐานะที่เป็น บรรณาธิการ

หนังสือพิมพ์ชื่อ นิตยสาร ชนิด เล่ม. ออก ๓ เดือน ๑๑๙

โดยความประสงค์ เพื่อเผยแพร่วิชากฎหมาย ได้ตาม

พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๗๐

ศาลาว่าการนครบาล

อนุญาตแต่วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓

ลงนาม เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

สมท พระนคร ๑๐๑

ธมฺโฆหเว รกฺขติ ธมฺจารี

ด้วยความเป็นผู้มีปัญญา ความรู้ ความสามารถ เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัวเห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวม จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พณฯ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส จึงเป็นผู้ก่อปรด้วยคุณธรรม ๓ ประการ คือ

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง
๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
๓. การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ

ธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม แม้ท่านจะต้องประสบชะตากรรมจวบจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ท่านก็ไม่หวั่นไหว ยังคงยึดมั่นต่อการกระทำกรรมดี ด้วยจิตใจที่สะอาด จิตใจสว่าง จิตใจสงบ และจิตใจบริสุทธิ์ ที่ยากจักหาได้ซึ่งปุชนิยมบุคคลเช่นนี้

(สัมผัส ฟังประดิษฐ์)

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓

สัพเพ สัตตา

สัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อะเวราโทन्दุ

จงเป็นสุข ๆ เกิด อย่าได้มีเวรต่อกันและกันเลย

อภัยาปัชฌา โหนดุ

จงเป็นสุข ๆ เกิด อย่าได้พยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

อะนินฺมา โหนดุ

จงเป็นสุข ๆ เกิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย

สุขี อตฺตานิํง ปฺริหะวันตฺ

จงมีแต่ความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด.

รำลึกถึงอดีตสมัย เตรียมปริญญา ม.ธ.ก.

ถนอม นพวรรณ

นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า คนหนุ่มมักจะพูดถึงอนาคต เพราะคนหนุ่มต้องการก้าวไปข้างหน้า ก้าวไปยังจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ ส่วนผู้สูงอายุมักจะนึกถึงแต่ความหลังที่เคยรุ่งโรจน์ ทำให้ชีวิตมีความสุขได้เหมือนกัน แต่ผมมิได้เขียนแบบใดแบบหนึ่งดังกล่าว ผมกำลังเขียนนึกถึงสมัยเป็นนักเรียนเตรียมปริญญา รุ่นผมเข้ามหาวิทยาลัย ดลาวิชาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้วก็ออกมาเป็นนักศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในสมัยเป็นนักเรียนเตรียม เรามืออะไร ๆ ที่น่าจะนำมาเล่าสู่กันฟังพอจะทำให้รำลึกถึงภาวะเด็กวัยรุ่นสมัยเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว

อาจารย์ที่นำเกรงขามและเป็นที่รักของเหล่าชาวเตรียมปริญญาก็คือ อาจารย์อาบ คอมนันทร โบหน้าท่านดูออกจะเอาจริงเอาจัง แต่ไม่ใช่โบหน้าที่ดู ครูภาษาอังกฤษที่จำชื่อนักเรียนได้ทุกคนในรุ่นนั้นเห็นจะไม่มีใครเก่งกว่าคุณครูประมวล ศรีเพ็ญ มีโบหน้าที่เต็มไปด้วยความเมตตาและพร้อมที่จะให้ความรู้แก่ศิษย์ทุกเวลา วันหนึ่งพอเราได้เข้าเรียนเตรียมปีที่ ๒ ก็รู้สึกที่เราจะรู้จักมหาวิทยาลัยดีขึ้นและก็ซึกจะกล้า ๆ เอาเสียด้วย มีพวกเราหลายคนเวลาพักกลางวันก็ลงไปแช่ในแม่น้ำเจ้าพระยาเล่น เพราะร้อน และก็นึกเอาว่าเราลงไปเล่นน้ำทะเลที่หัวหินก็แล้วกัน ต่างสนุกสนานมาก จนกระทั่งระฆังโรงเรียนตี เพื่อเรียกให้นักเรียนเข้าชั้นเรียนในภาคบ่าย ปรากฏว่าชั้นหนึ่งของห้องคุณครูประมวลนักเรียนขาดไปหลายคน คุณครูประมวลก็เดินไปที่ทำน้ำ เห็นพวกเรากำลังเล่นน้ำกันอย่างสนุก จึงเรียกให้ขึ้นจากน้ำเพื่อไปเข้าชั้นเรียน พวกเรา ๕ - ๖ คน พอเห็นคุณครูประมวลมาเท่านั้น ต่างก็รีบขึ้นจากน้ำทันทีไม่ต้องให้เรียกเป็นครั้งที่ ๒ เพราะมีกฎว่าห้ามลงไปอาบน้ำ เพราะไม่ใช่สถานที่ตากอากาศอย่างที่พวกเราเข้าใจ เพื่อน ๆ ได้ขึ้นจากน้ำกันหมดเหลือเพื่อนอีกคนยังไม่ยอมขึ้น คุณครูประมวลเรียกเท่าไร ๆ ก็ไม่ยับเขยื้อน จึงถามว่า เธออยากจะถูกทำโทษหรือไม่

จึงไม่ยอมไปเข้าเรียน เพื่อนคนนั้นตอบว่า เปล่าครับ ผมไม่ขึ้นจากน้ำเพราะไม่ได้นุ่งผ้าขาวม้าครับ พอคุณครูได้ยินดังนั้นก็เข้าใจ จึงรีบผลไป เรื่องนี้เป็นที่ฮือฮากันมาก และคุณครูท่านก็จิตใจหายไม่ได้เอาโทษพวกลงเล่นน้ำ เพียงแต่ว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น

อีกเรื่องหนึ่งก็คือ ท่านอาจารย์อาบ คอมนันทร ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมปริญญา วันหนึ่งท่านเดินไปยังตึกด้านหลังซึ่งปัจจุบันเป็นตึกคณะพาณิชย์ศาสตร์และบัญชี คณะสังคมศาสตร์ ตึกเก่าได้รื้อออกไปแล้ว เมื่อท่านเดินผ่านห้องสุขาได้เห็นควั่นลอยออกมาเหมือนออกจากปล่องโรงสีข้าว ท่านจึงแวะไปดูและเคาะประตูห้องน้ำให้เปิดออกมา ปรากฏว่ามีพวกเราไปอัดอยู่ในห้องแคบ ๆ ๔ - ๕ คนกำลังสูบบุหรี่อย่างสบายใจ สมัยนั้นห้ามนักศึกษาสูบบุหรี่ ปรากฏว่าตอนบ่ายท่านผู้อำนวยการเรียกประชุมใหญ่ที่หน้าตึก เข้าแถวสี่เหลี่ยมผืนผ้า พวกสูบบุหรี่ใจไม่ตินึกว่าวันนี้คงโดนไม้เรียวแน่ ลงได้ตั้งแถวสี่เหลี่ยมผืนผ้าอย่างนั้นก็ไม่ค่อยพลาด ท่านผู้อำนวยการได้เล่าเรื่องที่เกิดให้ฟัง และบอกว่าคราวนี้จะยกโทษให้เพียงแต่ตักเตือน คราวหน้าถ้ามีการละเมิดกฎของโรงเรียนเตรียมอีก จะต้องถูกลงโทษแน่ ๆ พวกสูบบุหรี่พอได้ยิน ท่านกล่าวอย่างนั้นก็ต่างยิ้มกันออกทุกคนเพราะรอดไม้เรียวไปได้

ครูอีกท่านหนึ่งที่นำบูชาก็คือ คุณครู (นายแพทย์) คำหมื่น และนายแพทย์บุญ (ช่วย) สุวรรณศร ผู้สอนให้รู้จักต่อต้านโรคเอดส์ที่เรากำลังกลัวกันอยู่เวลานี้อย่างขึ้นสมอง เตรียมปริญญาของเราได้มีการสอนการรณรงค์มาแล้วเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว ท่านสอนให้ทราบว่แหล่งไหนที่มีเชื้อรุนแรงที่สุดในสมัยนั้น หมายเลข ๑ ก็คือ สะพานถ่านใกล้ ๆ กับโรงหนังศาลาเฉลิมกรุงติดด้านทิศเหนือ และก็มีอีกหลายแห่ง ท่านได้เอาภาพยนตร์ที่ถ่ายทำจากของจริงว่าเมื่อเป็นแล้วถึงขั้นอันตรายที่สุดก็คือ จมูกแห้ง ผิข้นทั้งตัว อวัยวะขาดหลุดไปเลย ตอนนั้นยาตี ๆ ยังไม่ค่อยมี ถ้าไม่เรียกโรคเอดส์ก็เห็นจะเรียกได้ว่าเป็นเอดส์ขั้นต้นก็คงจะไม่ผิด ผิดกับเอดส์อยู่น้อยหนึ่งก็คือ เอดส์ขั้นต้นหรือที่รู้จักกันอย่างดีว่า เป็นโรคซิฟิลิส พอจะรักษาหายได้ แต่เอดส์แท้ ๆ อย่างปัจจุบันนี้ไม่มีทางรักษามีแต่ตายลูกเดียว และตายช้าหรือตายเร็วเท่านั้น นอกจากโรคเอดส์จะทำลายภูมิคุ้มกันด้านทานในร่างกายแล้ว เอดส์ยังเป็นโรคที่ทำให้เกิดโรคประสาทได้ แม้ยังไม่ตายประสาทก็เสียไปแล้ว และก็จะเสียเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังที่นายแพทย์ท่านชี้แจงในหนังสือพิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า ท่านพบข้าราชการคนหนึ่งคงจะไปเที่ยวชอกแซกแล้วนึกว่าได้ของแถม

ติดมาด้วย ได้ไปให้แพทย์ตรวจ แพทย์ก็บอกว่าไม่มีเชื้อบวม อย่างไรก็ตามเป็นเอดส์เลยบวมก็ไม่มี แต่แกก็ไม่ไว้ใจไปชนลูกเมียมาตรวจอีก เพราะจะได้ทราบว่าเป็นโรคพวกบ้านใหม่ แพทย์ตรวจเลือดแล้วก็บอกว่าไม่มีทุกคนเรียบร้อยดี แต่ก็ไม่ไว้ใจ ไปตรวจซ้ำแล้วซ้ำเล่า แพทย์ก็บอกว่าไม่ได้ติดเชื้อไม่มีบวม แกไปตรวจเลือดครั้งสุดท้ายเป็นครั้งที่ ๘ หมอจึงทราบว่า พวกไปเที่ยวชุกชนนั้นนอกจากจะกลัวเป็นเอดส์แล้ว ยังได้ของแถมมาด้วยโดยไม่รู้ตัวคือ “โรคประสาท” คือกลัวว่าจะเป็น ผมเอาเอดส์เมื่อ ๕๐ ที่แล้วมาโยงกับเอดส์ปัจจุบันนี้ก็เพราะคุณครูค่าหมิ่นแถมคุณครูหมอบุญ (ช่วย) ท่านเคยสอนพวกเราให้รู้จักมาตั้งแต่สมัยนั้น ทำเอาพวกเราแหงและทำให้พวกเราอ้ายุกันมาจนถึงทุกวันนี้

เมื่อจบเตรียมปริญญาก็ได้เข้าเป็นนักศึกษาต้อออกจะโกไม่น้อยที่ได้เปลี่ยนจากกางเกงขาล้นมาใส่ชุดเสื้อนอก และได้มีพิธีประสาทปริญญาเมื่อเรียนจบ โดยท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การเป็นผู้แจกปริญญาบัตร ในพิธีประสาทปริญญา พุทธศักราช ๒๔๘๔ ได้มีการพิมพ์สมุดที่ระลึกให้ชื่อว่า “สมุดที่ระลึกงานประสาทปริญญา พุทธศักราช ๒๔๘๔” หน้าปกเป็นรูปโดม มีเสื้อครุยปริญญาพร้อมหมวกและมีปริญญาบัตรอยู่ด้วย ดูแล้วนึกอยากได้เป็นกำลังเพราะเป็นของใฝ่ฝันเป็นที่สุด แล้วผมก็ได้เป็นเจ้าของมาชุดหนึ่งเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๗ ในสมุดที่ระลึกปรากฏว่ามีคำกล่าวอบรมนักศึกษาก่อนรับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิตที่น่าจะนำมาให้พวกเราได้ทราบบ้าง เพราะผมถือว่าคำกล่าวอบรมในเล่มนี้ล้วนแต่เป็นอมตะวาจาทั้งสิ้น ผมจะขอนำมากล่าวสัก ๒ - ๓ ท่าน

ท่านแรก ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย อาจารย์หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) “การศึกษาหาความรู้นั้นก็เปรียบประดุจเป็นอารมณ์อันมีค่าชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่มีอารมณ์ชนิดไหนเท่าเทียม ในบรรดาอารมณ์ทั้งหลายนั้นมีอยู่สองอย่าง คือ อารมณ์ภายในและอารมณ์ภายนอก อารมณ์ภายนอกนั้นประกอบด้วยเครื่องแต่งกายต่าง ๆ มีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มและเพชรนิลจินดา แต่อารมณ์อีกชนิดหนึ่งนั้นเป็นอารมณ์ที่คงทนได้แก่วิชาความรู้ เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายที่ได้สำเร็จมาแล้วนับว่าได้อารมณ์อันประเสริฐ... จะต้องหมั่นขัดเกลาอยู่เสมอ หมั่นฝึกฝนตนเอง หมั่นศึกษาต่อไป อารมณ์ของท่านจึงจะไม่เศร้าหมอง

...การอบรมที่ได้จัดทำขึ้นนี้ มหาวิทยาลัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเปรียบเหมือนสะพานที่จะเชื่อมโยงชีวิตนักศึกษาของท่านกับชีวิตของผู้ทำงานซึ่งท่านจะก้าวอย่าง

เข้าไปนั้น...เพื่อท่านจะได้อาศัยเป็นหลักที่จะต่อต้านกับอุปสรรคในอนาคต ซึ่งท่านอาจประสบและจะได้ก้าวล่วงคลาดแคล้วไปได้”

อารมณ์จากมหาวิทยาลัยเหลือง - แดงของเราปรากฏว่าบรรดาศิษย์ที่สำเร็จออกมารับราชการก็ตี ในภาคเอกชนก็ตามในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา นับว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของเราถือได้ว่าเป็นแชมป์ทีเดียว ไม่ว่าตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด อัยการ ศาล ทนายความ นายธนาคาร นักธุรกิจการเงิน นักอุตสาหกรรม และด้านนักการทูต ส่วนใหญ่มาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งนั้น

คำกล่าวอบรมต่อบัณฑิตของพลเรือตรีคุณหลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ ร.น. ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีล้นทองของไทย เพราะตอนท่านเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ท่านได้โต้ตอบในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อถูกฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจอย่างหนัก ท่านก็ชี้แจงและโต้ฝ่ายค้านจนประชาชนเห็นคล้อยตามท่านไปได้ทุกเรื่อง ท่านจึงได้ฉายาว่า ท่านนายกล้นทอง ท่านอบรมบัณฑิตเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๔ โดยให้หัวข้อว่า เรื่องการใช้ความสังเกต ท่านให้คำนิยามว่า “การใช้ความสังเกตมีความหมายโดยสังเขปว่า การใช้ความพินิจเพราะหิ การจดจำ การฟังหรือดูอย่างละเอียดละออ คุณสมบัติเหล่านี้บางคนก็มีติดตัวมาแต่เยาว์วัย บางคนก็มาฝึกฝนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่า “การใช้ความสังเกต” นี้ จะเป็นการยากที่จะค้นคว้าหาตำราเรียนมาศึกษาได้ก็ดี แต่โดยปกติย่อมเป็นคุณสมบัติประจำตัวบุคคลโดยทั่วไป และถึงแม้ว่าจะไม่มีอยู่หรือมีอยู่น้อย ก็เป็นเรื่องที่พอจะชวนขวยและฝึกฝนให้มีหรือมีขึ้นมากขึ้นได้”

ท่านได้ยกตัวอย่างการใช้ความสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ดำเนินวิชาชีพว่า “ถ้าท่านเป็นพนักงานอัยการ การนำพยานเข้าให้การในศาล หากท่านได้ใช้ความสังเกตให้ทราบว่ายานของท่านเป็นคนโง่หรือคนฉลาด เป็นคนเคยชินต่อกิจการทางโรงศาลหรือไม่ และนิสัยใจคอเป็นอย่างไร แล้วใช้คำถามพยานให้เหมาะสมกับลักษณะของเขาเท่าที่ท่านได้สังเกตเห็น” ท่านว่าอย่างนี้ ก็จะทำให้ท่าน (อัยการ) ได้ประโยชน์จากพยาน นี่คือการใช้ความสังเกตด้านโรงศาล

ท่านได้อธิบายให้ทราบว่า การใช้ความสังเกตในด้านการท่องเที่ยวของข้าราชการ นักปกครองที่จะให้เกิดประโยชน์ในราชการหรือในวิชาชีพด้านต่าง ๆ เช่นพ่อค้า ท่านชี้แนะว่า “การท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ หากจะกระทำไปโดยหวังความ

สนุกเฮฮาเพื่อให้เป็นที่สำราญปลอดโปร่งเท่านั้น ก็นับว่าจะได้ประโยชน์ไม่สู้มากนัก หากการท่องเที่ยวนั้นได้กระทำไปด้วยการใช้ความสังเกตเพื่อเรียนรู้ภูมิประเทศ อุปนิสัยใจคอ การอาชีพ และขนบธรรมเนียมประเพณีของพลเมืองอีกด้วย ดังนั้นเป็นต้นแล้วก็ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากหลาย แต่ผู้ซึ่งมีหน้าที่ในทางปกครอง ในทางการค้าและในกิจการสาขาอื่น ๆ อีกหลายอย่าง”

เห็นไหมว่าคำอบรมแก่บัณฑิตใหม่ปี พ.ศ.๒๔๘๔ เป็นคำอบรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ จะนำมาใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และในทุกวิชาชีพถ้าท่านมีการสังเกตที่ดี แม้จะเกษียณอายุไปแล้วก็นำไปใช้เป็นประโยชน์ได้อย่างน้อยถ้ามีบุตรหลานที่รับราชการ หรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ก็นำไปแนะนำได้ประโยชน์เหมือนกัน

ท่านอาจารย์พระมุนาภาณวิมลศาสตร์ในสมัยที่ผมเรียนท่านสอนวิชาลักษณะพยาน ท่านเป็นนักแอนตี้เผด็จการอย่างรุนแรงถึงกับเคยพูดว่า “เสียงปืนย่อมดังกว่ากฎหมาย” ในยุคนั้นก็มีการปฏิวัติ - รัฐประหาร โดยการใช้กำลังอยู่เสมอ ท่านเลยพูดว่าเสียงปืนย่อมดังกว่ากฎหมาย ท่านอบรมบัณฑิตในเรื่องของคำว่า “งาน” ที่น่าสนใจมากมาย ผมจะขอคัดมาให้ฟังบางส่วนดังนี้

“งานเป็นของคู่กับความเป็นมนุษย์ เราจะอยู่หนึ่ง ๆ ไม่ได้ ใครนอนนิ่ง ๆ อยู่กับบ้านนาน ๆ ก็คงจะเจ็บป่วย”

“การทำงานที่ออกกำลังกายบ้างก็เป็นประโยชน์ในทางอนามัย การผลิต-ผลิตในโรงงานและความปราดเปรียวในผลงานที่ได้ทำย่อมเป็นยาบำรุงประสาทให้จิตใจสบาย คนที่ไม่ทำงานมักมีความเบื่อหน่าย ชีวิตไม่ชุ่มชื้น”

“การใช้คนทำงานก็ต้องเลือกเฟ้นให้เหมาะสม และต้องคอยตรวจตราอย่าให้เขาปล่อยทำงานแฉะหรือทำลวก ๆ คนชนิดประจบสอพลอหน้าไหว้หลังหลอก ถ้าใครขึ้นเอาไปใช้ก็เหมือนหนอนบ่อนได้ นอกนั้นเราต้องมีความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบแม้แต่ในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ คนที่ทำงานบกพร่องในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ย่อมจะเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยันของคนทั่วไป จะทำงานใหญ่โตต่อไปไม่ได้ การทำงานต้องกะโครงการณไว้วงหน้า เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคไว้ก่อน มิฉะนั้นจะแก้ไม่ทัน”

“พวกที่ทำงานส่งเดชแล้วแต่โอกาสจะอำนวยนั้น มักพ่ายแพ้ต่ออุปสรรคนานาประการ ยิ่งเป็นงานของประเทศชาติด้วยแล้ว OPPORTUNISTS จะนำ

ประเทศไปสู่ความหายนะเป็นแน่นอน”

“การทำงานต้องอาศัยวิชาความรู้สิ่งที่เล่าเรียนมาเป็นหลัก และหาวิชาความรู้ใส่ตัวเพิ่มเติมไว้เสมอ อย่าปล่อยให้เป็นคนล้าสมัย เราต้องเรียนอยู่เป็นนิจไม่ว่าคนแก่คนหนุ่มต้องเรียนทั้งนั้น”

“การประกอบการงานต้องทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เราเองไม่ชอบคนโกง คนอื่นเขาก็ไม่ชอบเหมือนกัน ใคร ๆ ก็รักคนซื่อ คนซื่อตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ แม้คนโกงก็ไม่ชอบคนโกงด้วยกัน บางคราวเขาอาจแสดงว่าชอบกัน แต่แท้จริงก็เพียงเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตัวอันใดอันหนึ่งเท่านั้น”

“จริงอยู่บางที่เราเห็นคนโกงกลับร่ำรวย และใช้อำนาจกดขี่เหยียดหยามคนซื่อ แต่คนโกงเช่นนั้นเป็นที่รังเกียจแก่คนหมู่มากยิ่งเสียกว่าซากศพ และจิตใจของเขาจะสบายไม่ได้เลย บาปที่เขาทำไว้นั้นจะทรมาณจิตใจอยู่เป็นนิจหนักยิ่งเสียกว่าทัณฑ์โทษทั้งหลาย เหมือนเหล็กที่มีสนิมจับ สนิมจะกัดกินเนื้อเหล็กจนกร่อน กร้าทำลายในที่สุด คนไม่ทำบาปเท่านั้นจะนำความสุขมาสู่มนุษย์ ดังธรรมภาษิตว่า ปา ปานํ อกรรม สุขํ”

การนำคำสอนของครูบาอาจารย์มาเล่าสู่กันฟังว่า การอบรมของท่านเป็นอมตะวาจาจริง ๆ ทนสมัยอยู่เสมอ ดังพระธรรมคำสอนที่ท่านว่า อกาลโก แม้ว่า จะล่วงมา ๔๘ ปีแล้วก็ตาม.

บทกวีชิ้นนี้ คัดจาก
หนังสือ ๕๐ ปีธรรมศาสตร์

“ โดม ” คือ ท่านปรีดี พนมยงค์

เปลื้อง วรรณศรี *

ฯลฯ ถ้าชาติโดม.....เจ้าพระยา.....ท่าพระจันทร์.....ก็ชาติสัญลักษณ์พิทักษ์ธรรม
(บทกลอนของ เปลื้อง วรรณศรี สนับสนุนนักศึกษา มธก. คัดค้านอำนาจเผด็จการ
หลัง ๘ พ.ย. ๒๔๙๐)

“ โดม ” คือท่านปรีดี พนมยงค์
สูงส่ง, ฉลาด, ช่าง, หาญกล้า
ท่านอุทิศทุกอย่างตลอดมา
เพื่อชาติเพื่อประชาชนชาวไทย.

* เปลื้อง วรรณศรี กวีและนักเขียนก้าวหน้าคนสำคัญคนหนึ่งในทศวรรษที่ ๒๔๕๐
เปลื้อง วรรณศรีเริ่มเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในปี ๒๔๕๖ โดยเริ่มเข้ามา
ศึกษาในชั้นเตรียมปริญญาในวันที่ ๕ หลังจากนั้นก็ขยับขึ้นไปศึกษาในหลักสูตรธรรมศาสตร์
บัณฑิต. ผลงานของของเขาริมทะเลยอดพิมพ์ออกมาให้เป็นที่รู้จักกันในช่วงทศวรรษที่ ๒๔๕๐ โดย
ส่วนใหญ่จะตีพิมพ์อยู่ตามหนังสือพิมพ์รายวันผลงานของเปลื้องที่รู้จักกันดีสำหรับชาวธรรมศาสตร์
ก็คือบทกวีที่ว่า “ ถ้าชาติโดม...เจ้าพระยา...ท่าพระจันทร์ ก็ชาติสัญลักษณ์พิทักษ์ธรรม ” อันเป็น
มรดกที่ชาวธรรมศาสตร์จดจำกันเสมอมา

ลูก (คุณปาล) เมีย (ท่านผู้หญิงพูนศุข) ติดคุกติดตะราง
 ท่านต้องนิราศร้างภัยใหญ่
 สามสิบกว่าปีที่จากไป
 ดวงใจท่านมิได้เปลี่ยนแปลง

หานักสู้แต่ปากไม่ยากหา
 แต่นักสู้ที่ศรัทธากล้าแกร่ง
 ยากหา ยากเห็น ยากแสดง
 ท่านเลิศเจิดแจรงแพง (๑) อนันต์

เกียรติประวัติ สัจจา คำ และคุณ
 เต็มอศุขย์คู่ไทยใหญ่มหันต์
 ปรีดี พนมยงค์ คงนิรันดร์
 ก็วันก็เดือนก็ปี.....ไม่มีจาง!

“ เจ้าพระยา ” คือไทยอันไพศาล
 แต่โบราณร่วมใจไทยสร้าง
 สืบทอดธรรมที่ถางทาง
 อธิปไตยไม่รู้ร้างรู้โรยรา

เลือดหลังโลมชีพ โคมเข้าท่วมทับ
 แสนศพคนน่านับทวยไทยกล้า
 ทวยไทยถันมันมนัสสูงศรัทธา
 ให้ไทยรุ่นต่อมาได้เป็น “ ไท ”

(๑) แพง (อีสาน) = สูงค่า, ถนอมรัก, ทวงแทน

พ่อขุนรามฯ นารายณ์ นเรศวร
 ตากสิน ฯลฯ แต่ละล้วนยศยิ่งใหญ่
 อีกปรีดี “ รุ้อ ” ผู้กูไผ่
 ท่านนำ “ เสรีไทย ” กู้แผ่นดิน.

อันผู้นำเมื่อต่างยุคสมัย
 ประวัติศาสตร์ย่อมกำหนดให้ต่างกันสิ้น
 แต่ทุกท่านคือธงชัยด้านไพริน
 กอบกู้ธรรณิทรให้ดำรง.

“ ท่าพระจันทร์ ” คือนักศึกษา
 วันนั้น วันต่อมาได้ต่อสู้
 วันนี้ - สืบสนจนประตุ
 วันหน้า - คงรู้ทิศทางเดิน

ปัญญาชนมิใช่ปัญญาโอด
 ต้องมี “ พระ ” มาโปรดจึงเหาะเหิน
 เรื่องจะหยุดยุติมิมอง เมิน-
 “ ซาด ” “ ประชา ” ยับเียนไม่ยอยก

ปัญญาชนมิใช่ปัญญาชั่ว
 ขายตัวขายวิชาเงินตราปก
 ปัญญาชนเลิศค่าเทิดสาธก
 คือเพชรอุปถัมภกเพื่อยก “ ไท ”.

ถ้าชาติขาดผู้นำ = “ โคม ” ที่เด่นค่า
 ถ้า “ เจ้าพระยา ” จับเจ้าไม่เอาไหน
 ถ้าปัญญาชนคือ “ สมอง ” เป็นหนองใน (๒)
 ชาติไทยก็ย่อยยับอัปรา.

ขอ ท่านปรีดี พนมยงค์
 จงเป็นแบบอย่างทางคุณค่า
 แก่ลูกหลานไทยทั่วชั่วกัลปาว
 เป็นมาตรวัดราคาค่าของคน

“.....เหลืองของเราคือธรรมประจำจิต
 แดงของเราคือโลหิต..... ” อันเข้มข้น
 ไทยเอ๋ย.....ไทย! ถ้า ประชาชน -
 เหมือนท่านปรีดีหลาย ๆ คน ไทยไม่พัง!

ตมธก. รุ่น ๕
 ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖

(๒) ความคิดหรือมันสมองพิการในหลาย ๆ ด้าน ไม่คิดต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหาชาติบ้านเมือง

คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ ๒๓๔/๒๕๓๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ ประจำปี ๒๕๓๓

ด้วยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับชมรม ตมธก. สัมพันธ์ และสมาคมนิสิตย์
เก่าคณะต่าง ๆ กำหนดจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ ประจำปี ๒๕๓๓ ซึ่งตรงกับวันศุกร์ที่
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓ ณ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)

เพื่อให้การดำเนินการจัดงานดังกล่าวได้เป็นไปโดยเรียบร้อยและสมเกียรติ
จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. ศาสตราจารย์ ประภาศน์ อวยชัย
นายกสภามหาวิทยาลัย ที่ปรึกษา
๒. นายชาญ กาญจนาคพันธ์
ประธานชมรม ตมธก. สัมพันธ์ ที่ปรึกษา
๓. นายสุขวิช รังสิตพล
นายกสมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่ปรึกษา
๔. พล.ต.อ. แสง ชีระสวัสดิ์
นายกสมาคมนิติศาสตร์ ที่ปรึกษา
๕. นายทวี หนูนกัณฑ์
นายกสมาคมนักศึกษาเก่าพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่ปรึกษา

๖. นายประจวบ ไชยสาส์น
นายกสมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ปรึกษา
๗. นายสถาพร กวิตานนท์
นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์ ที่ปรึกษา
๘. นางปรางทิพย์ ทวีพานิชย์
นายกสมาคมนักศึกษาเก่าสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ที่ปรึกษา
๙. นางผาณิต พูนศิริวงศ์
นายกสมาคมวารสารศาสตร์ธรรมศาสตร์ ที่ปรึกษา
๑๐. นางพจนารถ สาคกริก วิริยะพันธ์
นายกสมาคมสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่ปรึกษา
๑๑. รองศาสตราจารย์ จำเรียง ภาวิจิตร
นายกสมาคมเสริมศึกษาลัมพันธ์ธรรมศาสตร์ ที่ปรึกษา
๑๒. ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม
อธิการบดี ประธานกรรมการ
๑๓. อาจารย์ ทวี ธนानันท์
รองอธิการบดีทั่วไป รองประธานกรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์ ดร.พรายพล คุ่มทรัพย์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองประธานกรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิพยา บินษริ
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร รองประธานกรรมการ
๑๖. รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล หิรัญรักษ์
รองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา รองประธานกรรมการ
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชัย จรรย์ศุภรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน รองประธานกรรมการ
๑๘. ศาสตราจารย์ ดร.ลิขิต อีระเวคิน
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและเทคโนโลยีสารสนเทศ รองประธานกรรมการ

๑๙. อาจารย์ ดร.ชินนะพงษ์ บำรุงทรัพย์
รองอธิการบดีศูนย์วิจัย
รองประธานกรรมการ
๒๐. รองศาสตราจารย์ วิจิตร ระวิวงศ์
รองอธิการบดี
รองประธานกรรมการ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุธีร์ ศุภินิตย์
ผู้ช่วยอธิการบดี
กรรมการ
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรพรรณ ศุภจรรยา
ผู้ช่วยอธิการบดี
กรรมการ
๒๓. รองศาสตราจารย์ ดร.มณูญ พาหิระ
ผู้ช่วยอธิการบดี
กรรมการ
๒๔. นายมานิต ปางมณี
ผู้ช่วยอธิการบดี
กรรมการ
๒๕. รองศาสตราจารย์ ประธาน วัฒนวานิชย์
คณบดีคณะนิติศาสตร์
กรรมการ
๒๖. รองศาสตราจารย์ ยุพา กาญจนกุล
คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
กรรมการ
๒๗. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ ศิริไกร
คณบดีคณะรัฐศาสตร์
กรรมการ
๒๘. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ จุนอนันตธรรม
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
กรรมการ
๒๙. รองศาสตราจารย์ นิภา ส. ตุมรสุนทร
คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
กรรมการ
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วงจันทร์ พิณยนิติศาสตร์
คณบดีคณะศิลปศาสตร์
กรรมการ
๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา
คณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
กรรมการ

๓๒. รองศาสตราจารย์ สุมิตร ปิติพัฒน์
คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา กรรมการ
๓๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิบูลย์ ภูมิประทักษ
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย กรรมการ
๓๔. ศาสตราจารย์ ดร.เวคิน นพินิตย์
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรรมการ
๓๕. รองศาสตราจารย์ ดร.นักสิทธิ์ คูวัฒนาชัย
คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ กรรมการ
๓๖. ศาสตราจารย์ ดร.ลิขิต อีรเวคิน
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา กรรมการ
๓๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉันทลักษณ์ ณ บ่อมเพชร
ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร กรรมการ
๓๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เต็มใจ สุวรรณทัต
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักหอสมุด กรรมการ
๓๙. รองศาสตราจารย์ ดร.จิระ หงส์ดารมภ์
ผู้อำนวยการสถาบันทรัพยากรมนุษย์ กรรมการ
๔๐. รองศาสตราจารย์ ดร.ธเนตร นรภูมิพิทักษ์
ผู้อำนวยการสถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษา
และการพัฒนา กรรมการ
๔๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประโยชน์ ธรรมกรบัญญัติ
ผู้อำนวยการสำนักทะเบียนและประมวลผล กรรมการ
๔๒. รองศาสตราจารย์ ดร.จุลชีพ ชินวรวโร
ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา กรรมการ
๔๓. รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี วงษ์มณฑา
ผู้อำนวยการสถาบันภาษา กรรมการ

๔๔. รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ สามโกเศศ
ผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม กรรมการ
๔๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม เอี่ยมประยูร
ประธานสภาอาจารย์ กรรมการ
๔๖. นางยุวพร วิชาวิกุล
ประธานสภาข้าราชการ กรรมการ
๔๗. นายไชว์ อุบลวัตร์
ผู้อำนวยการกองกลาง กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. อาจารย์ ทวี ธนानันท์ รองอธิการบดีทั่วไป ประธานกรรมการ
๒. นายอุทัย ทองภักดี ประธาน ตมชก. รุ่น ๑ กรรมการ
๓. นายประวัตติ วิริยะวงศ์ ประธาน ตมชก. รุ่น ๒ กรรมการ
๔. นายจำรูญ ปิยะมุตระ ประธาน ตมชก. รุ่น ๓ กรรมการ
๕. นางสาวบุญสม สีหะเสน ประธาน ตมชก. รุ่น ๔ กรรมการ
๖. นายชาญ กาญจนาคพันธ์ ประธาน ตมชก. รุ่น ๕ กรรมการ
๗. นางศรีประพาฬ สภาวสุ ประธาน ตมชก. รุ่น ๖ กรรมการ
๘. นายประมวล สภาวสุ ประธาน ตมชก. รุ่น ๗ กรรมการ
๙. นายยง ศรีนาม ประธาน ตมชก. รุ่น ๘ กรรมการ
๑๐. นายชาญ แก้วชูไธ กรรมการ
๑๑. นางสมานจิตต์ วิไลรัตน์ กรรมการ
๑๒. นายฉั่มนัส ฟิ่งประดิษฐ์ กรรมการ
๑๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วราวุฒิ หิรัญรักษ์ กรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ กรรมการ
๑๕. นายไชว์ อุบลวัตร์ กรรมการ
๑๖. นายเต็มศักดิ์ บัวงาม กรรมการและเลขานุการ
๑๗. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

- (๑) คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีการและศาสนา
๑. รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่ปรึกษา
 ๒. นายเต็มศักดิ์ บัวงาม ประธานอนุกรรมการ
 ๓. นายวราพจน์ เนื่องอนงค์กุล อนุกรรมการและเลขานุการ
 ๔. นายชูเกียรติ จันทรมานะ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- (๒) คณะอนุกรรมการฝ่ายสถานที่ แสง และเสียง
๑. อาจารย์ ทวี ธนानันท์ ประธานอนุกรรมการ
 ๒. นางสาวสุพจนา มีพันธุ์ อนุกรรมการและเลขานุการ
- (๓) คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ ประธานอนุกรรมการ
 ๒. นายธวัชชัย ไพรินทรภา อนุกรรมการและเลขานุการ
- (๔) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดปาฐกถาพิเศษ
๑. นายชาญ แก้วชูไล ประธานอนุกรรมการ
 ๒. นางสาวกิติมา แม้นเลขา อนุกรรมการและเลขานุการ
 ๓. นางสาวฉันทนา โพธิ์น้อมแดง อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- (๕) คณะอนุกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม
๑. นางสมานจิตต์ วิไลรัตน์ ประธานอนุกรรมการ
 ๒. นางสาวสุพจนา มีพันธุ์ อนุกรรมการและเลขานุการ
- (๖) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ ประธานอนุกรรมการ
 ๒. นายคณิต พิชาวนิชย์ อนุกรรมการและเลขานุการ
- (๗) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการและรายการแสดงบนเวที
๑. รองศาสตราจารย์ ดร.วราวุฒิ หิรัญรักษ์ ประธานอนุกรรมการ
 ๒. ประธานสภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อนุกรรมการ

๓. นายกองศ์การันักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อนุกรรมการ

๔. นางสาวสมพิศ บุญเลขา อนุกรรมการและเลขานุการ

(๘) คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายไชว์ อุบลวัตร์ ประธานอนุกรรมการ

๒. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล อนุกรรมการและเลขานุการ

ให้ประธานอนุกรรมการแต่ละชุดพิจารณาแต่งตั้งอนุกรรมการในฝ่ายได้ตามที่
เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ล้ง ณ วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

(ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม)

อธิการบดี

(สำนวน)

คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ ๓๐๗/๒๕๓๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์
ประจำปี ๒๕๓๓

อนุสนธิคำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ ๒๓๔/๒๕๓๓ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๓ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ ประจำปี ๒๕๓๓ ไปแล้ว นั้น เพื่อให้การจัดงานได้เป็นไปโดยเรียบร้อย จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ ดังนี้

๑. คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายพิธีการและศาสนา

๑. รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์	ทิพย์เกษร	ที่ปรึกษา
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม	เอี่ยมประยูร	ที่ปรึกษา
๓. นายชาญ	แก้วชูไธ	ที่ปรึกษา
๔. นายเต็มศักดิ์	บัวงาม	ประธานอนุกรรมการ
๕. นายชลัช	ลียะวณิช	อนุกรรมการ
๖. นายพิรพต	หุ่่นเจริญ	อนุกรรมการ
๗. นางกชพร	ตราโมท	อนุกรรมการ
๘. นางสาวนาริสรา	เดชสุภา	อนุกรรมการ
๙. นายประโยชน์	ไทยถาวร	อนุกรรมการ
๑๐. นางกานดา	สุขใจดี	อนุกรรมการ
๑๑. นางคมขำ	พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๑๒. นายศุภชัย	เวศวิทย์	อนุกรรมการ
๑๓. นายโสรัตน์	กาลออง	อนุกรรมการ

๑๔. นายมณูญ	กุศลมโน	อนุกรรมการ
๑๕. นายสมบัติ	แก้วปกาศิต	อนุกรรมการ
๑๖. นายสุวัฒน์ชัย	จันทร์แก้ว	อนุกรรมการ
๑๗. นายชินพล	ติดถะวิโรจน์	อนุกรรมการ
๑๘. นายเสริม	กัลยารัตน์	อนุกรรมการ
๑๙. นางสาวชุ่มชื่น	ตั้งยืนยง	อนุกรรมการ
๒๐. นางสาวอุบล	ชาญพานิช	อนุกรรมการ
๒๑. นางสาวสุมาลี	สุพรรณเสาลีกุล	อนุกรรมการ
๒๒. นางสาวทัศนีย์	พิทักษ์นวนวงศ์	อนุกรรมการ
๒๓. นางสาวศิริขวัญ	กลิ่นขจาย	อนุกรรมการ
๒๔. นายวรพจน์	เนืองอนงค์กุล	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๒๕. นายชูเกียรติ	จันทร์มานะ	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายสถานที่ แสง และเสียง

๑. อาจารย์ทวี	ธนานันท์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายนพตล	เทพดินินทร์	อนุกรรมการ
๓. นายประโยชน์	ไทยถาวร	อนุกรรมการ
๔. นายสมพงษ์	กันบุญ	อนุกรรมการ
๕. นายประจวบ	ถาวรกรติขจร	อนุกรรมการ
๖. นายสุรพล	เล่ากุล	อนุกรรมการ
๗. นายทรงกรด	กัลดแก้ว	อนุกรรมการ
๘. นายธวัชชัย	ปิยะวัฒนาพันธ์	อนุกรรมการ
๙. นายบุญยงค์	บุญเพิ่ม	อนุกรรมการ
๑๐. นายช้อย	ชันถม	อนุกรรมการ

๑๑. นางสาวสุพจนา	มีพันธุ์	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๓. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายประชาสัมพันธ์		
๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ		ประธานอนุกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวัฒนะ		รองประธาน- อนุกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ		รองประธาน- อนุกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรณี สำราญเวทย์		รองประธาน- อนุกรรมการ
๕. นายชิน คล้ายปาน		อนุกรรมการ
๖. นางกนิษฐา ธรณินิติญาณ		อนุกรรมการ
๗. นายวัลลภ วิชชุเดชา		อนุกรรมการ
๘. นายสมณา นทีรย์ไทวะ		อนุกรรมการ
๙. นายจิโรฒน์ นามประทาน		อนุกรรมการ
๑๐. นางกานดา สุขใจดี		อนุกรรมการ
๑๑. นางนุตรฮายาดี โกศลศักดิ์		อนุกรรมการ
๑๒. นางสาวอุบล ชาญพานิช		อนุกรรมการ
๑๓. นางเฉลิมขวัญ ฤกษ์ปรีดี		อนุกรรมการ
๑๔. นายวิหยา ดิษฐกระจัน		อนุกรรมการ
๑๕. นายธวัชชัย ไพรินทรภา		อนุกรรมการและ เลขานุการ
๔. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดป่าธุกาพิเศษ		
๑. นายชาญ แก้วชูไธ		ประธานอนุกรรมการ
๒. นายลักขี วาสิกศิริ		อนุกรรมการ
๓. นายประนอม ก้องสมุทร		อนุกรรมการ

๔. นายชัยทัต	อนนะมาน	อนุกรรมการ
๕. พล.ต. พิบูลย์	จันทโรจนวงศ์	อนุกรรมการ
๖. พ.ต.อ. เสฐียร	สินธุเสน	อนุกรรมการ
๗. พล.ต. ประสงค์	ศตะนาวิน	อนุกรรมการ
๘. นายวิสุทธิ์	วัฒนสุวรรณ	อนุกรรมการ
๙. นายวุฒินัย	ชุมวรฐายี	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาวรัศมี	เพ็ญสุข	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวกิติมา	มันเฒา	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๑๒. นางสาวฉันทนา	โพธิ์นิมแดง	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

๑. นางสมานจิตต์	วิไลรัตน์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางสาวสุพัฒน์	บริบาลบรรพตเขตต์	อนุกรรมการ
๓. นางสุกาญจนา	วีระเดชกำแหง	อนุกรรมการ
๔. ร.ท. หญิงพรทิพย์	มีรักดี	อนุกรรมการ
๕. นายวรพจน์	เนืองอนงค์กุล	อนุกรรมการ
๖. นายดวงศักดิ์	วรรณแสงแก้ว	อนุกรรมการ
๗. นางคมขำ	พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๘. นางสาวสุมาลี	สุพรรณสาธิตกุล	อนุกรรมการ
๙. นางสาวศิริขวัญ	กลั่นขจาย	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาวสุพจนา	มีพันธุ์	อนุกรรมการและ เลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดนิทรรศการและรายการแสดงบนเวที

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.วรวุฒิ หิรัญรักษ์	ประธานอนุกรรมการ
๒. ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา	รองประธานอนุกรรมการ

๓.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะนิติศาสตร์	อนุกรรมการ	
๔.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี	อนุกรรมการ	
๕.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์	อนุกรรมการ	
๖.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์	อนุกรรมการ	
๗.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะสังคม- สงเคราะห์ศาสตร์	อนุกรรมการ	
๘.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์	อนุกรรมการ	
๙.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน	อนุกรรมการ	
๑๐.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา	อนุกรรมการ	
๑๑.	รองคณบดีฝ่ายการนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ	
๑๒.	อาจารย์ผู้ปกครองหอพักรัษฎาภิเศก	อนุกรรมการ	
๑๓.	อาจารย์ผู้ปกครองหอพักหญิงทุ่งมหาเมฆ	อนุกรรมการ	
๑๔.	อาจารย์ผู้ปกครองหอพักชายศูนย์รังสิต	อนุกรรมการ	
๑๕.	อาจารย์ผู้ปกครองหอพักหญิงศูนย์รังสิต	อนุกรรมการ	
๑๖.	ผู้ช่วยรองอธิการบดีศูนย์รังสิตฝ่ายวิชาการ	อนุกรรมการ	
๑๗.	ผู้แทนมูลนิธิปริทัศน์ พนมยงค์	อนุกรรมการ	
๑๘.	นายคณิต	พิชฌัญชัย	อนุกรรมการ
๑๙.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันชัย	ธนะวังน้อย	อนุกรรมการ
๒๐.	นายเมตตา	สุรสิงห์	อนุกรรมการ
๒๑.	นางนภวรรณ	งามเกษม	อนุกรรมการ
๒๒.	นายพันธุศักดิ์	จันเรียง	อนุกรรมการ
๒๓.	นายวีระ	คำชื่น	อนุกรรมการ

๒๔. นายพรวิชัย	แช่มศิริวัฒน์	อนุกรรมการ
๒๕. นายศิริศักดิ์	สรานุกูล	อนุกรรมการ
๒๖. นายฉัตรชัย	ตันตระกุล	อนุกรรมการ
๒๗. นายสมณา	นทีรียไทวะ	อนุกรรมการ
๒๘. นายเขตฤกษ์	แย้มชมสวน	อนุกรรมการ
๒๙. นายอุดม	ไกรวารี	อนุกรรมการ
๓๐. นายจิโรจน์	นามประทาน	อนุกรรมการ
๓๑. ประธานสภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		อนุกรรมการ
๓๒. นายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		อนุกรรมการ
๓๓. ประธานชุมนุมดนตรีไทย		อนุกรรมการ
๓๔. ประธานชุมนุมดนตรีสากล		อนุกรรมการ
๓๕. ประธานชุมนุมศิลปะและการแสดง		อนุกรรมการ
๓๖. นางสาวสมพิศ	บุญเลขา	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๓๗. นางสาวอัจฉรา	ยันต์เจริญ	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายประสานงาน

๑. นายไชว์	อุบลวัตร์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายประเสริฐ	เฟื่องฟูรัตน์	อนุกรรมการ
๓. นางเพ็ญภาค	เดชเจริญสี	อนุกรรมการ
๔. นายธวัชชัย	ไพรินทรภา	อนุกรรมการ
๕. นางคมขำ	พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๖. นางสาวชুমขึ้น	ตั้งยืนยง	อนุกรรมการ
๗. นายชินพล	ติดถะวิโรจน์	อนุกรรมการ
๘. นายเสริม	กัลยารัตน์	อนุกรรมการ
๙. นายชูเกียรติ	จันทรมานะ	อนุกรรมการ

๑๐. นางสาวสุมาลี	สุพรรณผลึกกุล	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวศิริขวัญ	กลั่นขยาย	อนุกรรมการ
๑๒. นายวราพจน์	เนื่องอนงค์กุล	อนุกรรมการและ เลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายปฎิคม

๑. นางสาวอังกร	อิมโอชา	ประธานอนุกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉันทลักษณ์	ณ ป้อมเพชร	รองประธาน- อนุกรรมการ
๓. นายอุไร	วงศาโรจน์	อนุกรรมการ
๔. นายสุเกษ	ศรคุปต์	อนุกรรมการ
๕. นางสาวจรรย์	อัครจรยากุล	อนุกรรมการ
๖. นางอรพิน	ปัตตะพงศ์	อนุกรรมการ
๗. นางวิริยา	คุณากร	อนุกรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัสวดี	หุ่่นพยนต์	อนุกรรมการ
๙. นางสาวรัตนา	เทพาทิพย์	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาวเจริญลาภ	ลัคคะวัฒน์	อนุกรรมการ
๑๑. นางภาวนา	นาถะพินธุ	อนุกรรมการ
๑๒. นายจารุวิทย์	บุณนาค	อนุกรรมการ
๑๓. นายทองสุข	นาควิชัยกิจ	อนุกรรมการ
๑๔. นางสาวศกุนตลา	ดิฐานนท์	อนุกรรมการ
๑๕. นางสาวสำเริง	ตรีลบ	อนุกรรมการ
๑๖. นายยงยุทธ	พิจวงศัญชาติ	อนุกรรมการ
๑๗. นายชนาธิป	บุญยกเขต	อนุกรรมการ
๑๘. นางสาวชุติมา	พั้มดวงดิษฐ์	อนุกรรมการ
๑๙. นายบัวพันธ์	พรรคทิง	อนุกรรมการ
๒๐. นางยุวณี	ศุภศิลป์	อนุกรรมการและเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายการเงินและงบประมาณ

๑. นางสุปราณี	ศรีวรรณ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายชูเกียรติ	พฤทธิสาริก	อนุกรรมการ
๓. นางสาวดวงตา	หุยเวียง	อนุกรรมการ
๔. นางอัจฉรา	วีระสัมพันธ์	อนุกรรมการและ เลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์	พึงประดิษฐ์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายริ	ฤกษ์จำนง	อนุกรรมการ
๓. นายไชว	อุบลวัตร์	อนุกรรมการ
๔. นางจำปูน	นามประทาน	อนุกรรมการ
๕. นางสาวอรุณี	อินทรสุขศรี	อนุกรรมการ
๖. นายธวัชชัย	ไพรินทราภา	อนุกรรมการ
๗. นางสาวอรุณศรี	พุทศศิริ	อนุกรรมการ
๘. นางศรีสมร	ชูทอง	อนุกรรมการ
๙. นายคณิต	พิชฌณิชย์	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๑๐. นายศิริศักดิ์	สรานุกุล	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ตั้ง ณ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๓

(ลงนาม)

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม

(ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม)

อธิการบดี

กำหนดการ

งานวันปรีดี ประจำปี ๒๕๓๓
วันศุกร์ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓

ณ บริเวณลานอนุสาวรีย์ท่านผู้ประศาสน์การ (หน้าตึกโดม)

- เวลา ๐๘.๐๐ น. - แยกผู้มีเกียรติ ผู้รับเชิญ ศิษย์เก่า ตมธก. คณาจารย์ ข้าราชการและนักศึกษา พร้อมกันที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท่านผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (นักศึกษาบรรเลงดนตรีไทย)
- เวลา ๐๘.๓๐ น. - วางพุ่มดอกไม้สักการะอนุสาวรีย์ท่านผู้ประศาสน์การ
- เวลา ๐๙.๓๐ น. - ถวายสังฆทานพระสงฆ์ ๑๐ รูป ณ ห้องรับรอง ตึกโดม ชั้นสอง
- เวลา ๑๐.๐๐ น. - ป่ารุกภาพพิเศษ เรื่อง “ผลงานตามอุดมการณ์ของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน” โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา สุวรรณทัต
- เวลา ๑๑.๓๐ น. - เชิญร่วมรับประทานอาหารกลางวัน (นักศึกษาบรรเลงดนตรีไทย)

รายการ ณ หอศิลป์วัฒนธรรม (หอประชุมเล็ก)

- เวลา ๑๓.๓๐ น. - กล่าวเปิดงานโดย อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิธีมอบรางวัล ปาล พนมยงค์ โดยท่านผู้หญิง พูนสุข พนมยงค์
- เวลา ๑๔.๐๐ น. - รายการแสดง “รำมอญคู่ดาว” จากชุมนุมศิลป์และการแสดง
- เวลา ๑๔.๑๕ น. - บทกวี โดย อ. ศุภกวี พนมยงค์
- เวลา ๑๔.๓๐ น. - ป่ารุกภาพเรื่อง “สันติภาพ สันติสุข ของนายปรีดี พนมยงค์” โดย นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ (เสนีย์ เสาวพงศ์)
- เวลา ๑๖.๐๐ น. รายการดนตรี โดย ชุมนุมดนตรีสากล มธ.
- เวลา ๑๗.๐๐ น. ภาพยนตร์ “แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง”

จากคณะผู้จัดพิมพ์

เริ่มตั้งแต่งานวัน “ปรีดี พนมยงค์” ที่ได้จัดขึ้นเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เพื่อรำลึกถึงเกียรติภูมิ คุณงามความดีของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสที่มีต่อประเทศชาติและประชาชน หนังสือวัน “ปรีดี พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม ก็ได้ปรากฏเป็นอนุสรณ์ของงานวัน “ปรีดี พนมยงค์” ตลอดมา ด้วยความริเริ่มจัดพิมพ์ของชมรม ตมธก. สัมพันธ์

เพื่อเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์แห่งอุดมการณ์ และความกตัญญูตงเวที สำหรับคนรุ่นต่อไป หนังสือวัน “ปรีดี พนมยงค์” จึงเป็นส่วนสำคัญของงานที่พึงปฏิบัติเป็นประเพณีสืบไป และก็เป็นที่ยินยอมยินดีที่เจตนารมณ์และความปรารถนาของพวกเราได้ปรากฏขึ้น เมื่อทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม อธิการบดี ได้สนองรับเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือวัน “ปรีดี พนมยงค์” โดยมอบให้โรงพิมพ์ของมหาวิทยาลัยที่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ก่อตั้ง เป็นผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ ด้วยความกตเวทีคุณต่อผู้มีพระคุณ

หนังสือวัน “ปรีดี พนมยงค์” ที่เคยเป็นภาระหนักของคณะผู้จัดพิมพ์จึงได้เบาลง ด้วยความร่วมมือร่วมใจและศรัทธาของบรรดาเจ้าหน้าที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างดี ทำให้หนังสือวัน “ปรีดี พนมยงค์” สำเร็จลุล่วงด้วยความภาคภูมิใจ สมกับวันอันมีเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งนี้ “ปรีดี พนมยงค์” ของปวงประชาชาวไทย.

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุดรธานี

โทรศัพท์ ๒๒๔๑๓๕๐

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

อรุณี อินทรสุขศรี

พ.ศ. ๒๕๓๓

